

MAGASINET OM NORDEN

NORDISKE

FORENINGEN
NORDEN
100
1919 -ÅR- 2019

NORDEN SIDDER I
**KRON
PRINSEN**

Åbenhed, tillid
og samarbejde er
nordiske nøgleord

INDE I
BLADET

TINA DICKOW, KRONPRINS FREDERIK, LARS LØKKE RASMUSSEN, METTE FREDERIKSEN, DRUDE DAHLERUP, MARGRETHE VESTAGER, BERTEL HAARDER, MIKAEL WIEHE, KELD HEICK, MOGENS JENSEN OG DE MANGE, SOM SKABTE OG KÆMPEDE FOR FORENINGEN NORDEN GENNEM 100 ÅR

Dejlig er NORDEN

100 år i forening

De nordiske landes befolkninger har været tæt forbundne i mere end 600 år. Margrete I samlede Norden i Kalmarunionen, og selvom vi ikke har kunnet holde indbyrdes fred i alle årene, er forbindelserne vokset stærkere for hvert århundrede. Det gælder sprog, kultur og menneskelige værdier.

Stifterne af Foreningen NORDEN håbede, at tættere nordisk samarbejde kunne sikre freden efter 1. verdenskrig. Foreningen blev da også indstillet til Nobels Fredspris både i 1932 og 1933. Men selvom freden kun lod sig sikre i 20 år mellem de to verdenskrige, voksede det politiske ønske om et mere formelt samarbejde mellem landene i Norden. I den påvirkningsproces spillede foreningen en væsentlig rolle frem til oprettelsen af Nordisk Råd i 1952, Nordisk Kulturfond i 1966 og Nordisk Ministerråd i 1971, og foreningen var drivende i det arbejde, der førte til nordisk pasunion, fælles arbejdsmarked, socialkonvention og sprogkonvention. Nordisk samarbejde har fortsat en overvældende folkelig opbakning. I meningsmålinger siger ni ud af 10 nordboere, at nordisk samarbejde er vigtigt eller meget vigtigt. To tredjedele ønsker mere af det.

Det gælder især dem, som har haft det nordiske helt tæt på. Inde i bladet fortæller den senere minister for nordisk samarbejde og formand for Foreningen Norden Karen Ellemann, at hendes livslange passion for Norden blev vakt, da hun i 7. klasse udvekslede besøg med en norsk klasse. Både for hende og tusindvis af andre har venskaber, typisk i venskabsbyforbindelser, skabt oplevelser for livet. Foreningens gamle motto, 'Kendskab giver venskab', er mere aktuelt end nogensinde.

NORDISKEs historiske artikler har nedslag i en række milepæle for det nordiske samarbejde i almindelighed og Foreningen NORDEN i særdeleshed.

Magasinet indeholder derudover interview med en række kulturpersonligheder, politikere og andre med et forhold til Norden.

Det er disse nordiske forhold, vi folder ud for at pejle os ind på det særligt nordiske.

NORDISKE skal læses af mange ud over medlemskredsen. Derfor fylder det nordiske stof også mere end stof om selve foreningen, og derfor distribueres NORDISKE til næsten 4.000 venteværelser i et samarbejde med Røde Kors og Read & Care.

Magasinet NORDISKE er ikke en blind hyldest til hverken Norden eller foreningen.

Magasinet er en anledning til nøgternt at genopfriske fortidens fortjenester, se indad med et kritisk blik og fremad med optimisme begrundet i den store folkelige kraft, som findes i foreningens 100 afdelinger overalt i Danmark.

Esben Ørberg
Redaktør

Udgiver
Foreningen NORDEN
Vandkunsten 12
1467 København K
Tlf. 35 43 63 25

landskontoret@foreningen-norden.dk
www.foreningen-norden.dk
www.foreningen-norden100.dk

**Foreningens
protektor**
Hendes Majestæt
Dronning Margrethe

Redaktion
Esben Ørberg
Jørgen Thomsen
Svend Tychsen

Redaktør
Esben Ørberg, ansvarshavende
redaktion@foreningen-norden.dk

**Grafisk
tilrettelæggelse**
Egmont Publishing,
Creative Egmont

Tryk
Egmont Publishing,
EPS

NORDISKE

INDHOLD

4 TINA DICKOW FANDT

DEN NORDISKE TONE PÅ ISLAND

Hun fandt alt på Island. Både sig selv og noget, der er større end livet. Vi besøger en nyfødt nordisk.

15 UNGDOMSMØDE MED EN KRONPRINS

Baltiske studerende efterspurte viden om dansk monarki. Og ind trådte den kommende monark.

18 NORDISK VERDENSBORGER

- DANMARKS NÆSTE MONARK

Han er efterkommer af Margrete I, som samlede Norden. Måske derfor sidder Norden solidt i ham.

20 KELD HEICK TABTE NORDEN, MEN VANDT DANMARK

Held i uheld. En tabt finale i Foreningerne NORDENs konkurrence betød, at hans karriere begyndte.

22 NORDEN ER MIT ARBEJDSREDSKAB

Mogens Jensen har samarbejdet nordisk i 30 år. Nu som Foreningen NORDENs landsformand.

34 VERDENs STÆRKESTE REGION

- Man skal være aktiv for at holde Norden og rigsfællesskabet levende. Som man også skal gøre sig umage for at bevare det gode ægteskab, lyder det fra færøsk gifte Lars Løkke Rasmussen.

37 VELFÆRD KRÆVER INGEN OVERSÆTTELSE I NORDEN

- Vi har en fælles terminologi, en fælles forståelse, som ikke kræver oversættelse, siger Mette Frederiksen.

38 MIKAEL WIEHE ELSKER NORDISK DRILLERI

Den nordiske troubadour Mikael Wiehe er stolt over den nordiske kvindebevægelse og nyder nordisk selvironi.

52 DET BLÅ DANMARKS MORALSKE VOGTER

Han er indbegrebet af Norden og er træt af den evige konsensus. Bertel Haarder vil have flere konflikter.

62 KULDEN FÅR OS TIL AT RYKKE SAMMEN I NORDEN

- Min nordiske opvækst har givet mig værdien af at lytte til mennesker i alle aldre. Uanset hvem de er, og hvor de kommer fra, lyder det fra Margrethe Vestager.

70 I SVERIGE VED MAN GODT, AT DER ER LANGT TIL LIGESTILLING

- Det er jo frygteligt, hvis nu vi i Danmark giver op og siger, at ligestillingen allerede er opnået. Mød professor og kønsforsker Drude Dahlerup, som kender Sverige bedre end de fleste.

- Her i Norden har vi plads til, at man ikke altid er helt på toppen. At man kan være lidt trist. Vi tillader melankoli. Det holder jeg af, siger Tina Dickow.

HISTORIEN OM 100 ÅRS SEJLIVET FÆLLESSKAB

I seks artikler opruller vi de store træk i Foreningen NORDENs historie. 100 år med politisk balancegang, livslange venskaber, åbne arme, opture, nedture og stærke fællesskaber, der skubbede på en udvikling, der formede verdens stærkeste regionale samarbejde.

Side 10-14: Året 1919

Side 24-33: Årene 1919-39

Side 42-48: Årene 1939-45

Side 54-61: Årene 1945-62

Side 66-69: Årene 1962-72

Side 74-77: Årene 1973-2019

Fangede den nordiske tone – og mand

Vi besøger en nyfødt nordisk i skikkelse af danske **Tina Dickow**, som har fundet alt på Island. Mand og tre børn. Villa og Volvo. Med karrieren intakt. Heroppe har hun fundet sig selv og noget, der er større end livet. En nordisk tone.

Tekst Esben Ørberg Foto Rakel Ósk Sigurðardóttir

- Hele mit liv har jeg dyrket friheden, men jeg har erfaret, hvor forkøblende den kan være. Friheden er jo bare et stort intet, når den ikke er sat op imod noget.

- ISLAND RAMTE MIG SOM EN FORHAMMER!

Tina Dickow er på syv år blevet mere islandsk end de fleste indfødte. Til trods for at hun – med egne ord – 'ikke har lavet meget andet end at føde børn og amme'. Hvis hun da ikke har været på turné i Danmark eller Tyskland.

Forhammeren hedder Island – og Helgi Jónsson.

Dickows overvældende glæde ved og forståelse for Island skyldes i høj grad ægtemanden Helgi Jónsson, 39, islandsk verdensmand, producer, musiker og efterhånden fast medvirkende på hustruens scener – ofte med deres tre børn på to, fem og seks i kulissen.

Men det meste af tiden er familien på Island. Helgi trak Tina til sig på Island, og heroppe opdagede hun for alvor, hvad det vil sige at være nordisk.

For at høre hendes forklaring er vi en mandag morgen i januar på vej ud af Reykjavik gennem en mild snestorm. Dagslyset formår endnu ikke at trænge igennem, mens vi kører gennem, hvad vi sydlandske vil kalde en vildmark, men som på mere sigtbare dage skulle være et betagende smukt sommerhusområde langs bredderne af den enorme og 200 meter dybe Thingvallavatn-sø.

Herude skal vi møde Helgi, som – jævnligt hjulpet af far og svigerfar – er ved at lægge sidste hånd på byggeriet af familiens nye sommerbolig.

TONEN, DER SATTE SIG

Mens Tina Dickow, 41, sikkert styrer den firehjulstrukne Volvo gennem hvirvlende sneflokke med søen på venstre side og enorme bjergmassiver mod højre, fortæller hun om en bestemt episode, som var med til, at den nordiske tone satte sig i hende. Det var under en sammenkomst med nordiske journalister på kursus på Island.

- Jeg opdagede en intimitet og et fælles associationsapparat, der gjorde, at vi blev tunet ind på hinanden. Der mærkede jeg tonen, som jeg også mærker den sammen med Helgi.

- Jeg taler altså ikke bare om en nordisk tone inden for musikken, men nærmere et fælles livsudsyn og en stemning.

- Der findes klart nogle fællestræk og en tone inden for nordisk musik, en melankoli kombineret med en perfektionisme, vil jeg sige, men faktisk er der ikke meget musikalsk samarbejde hen over de nordiske grænser. For de fleste musikere handler alting om USA og England. Jeg har ikke optrådt meget i Norden.

Det har ganske enkelt ikke været på min radar, men jeg har med alderen og mødet med Island fået lyst til at lære Norden bedre at kende og dyrke det tilhørsforhold og fællesskab.

TILLADT AT VÆRE LIDT TRIST

Men indtil nu har Tina Dickow været noget af en kosmopolit med syv år i London og lange perioder i USA og Tyskland.

- Det er jo tit, når man har været ude at opleve kontrasterne til ens eget liv, at refleksionerne melder sig. Jeg var engang i Brasilien, midt i en festkultur, hvor man ikke tålte dårligt humør. Man blev bare dømt ude, hvis humøret ikke var højt. Det slog mig, at vi her i Norden har plads til, at man ikke altid er helt på toppen. Og der er plads til, at man siger, at man er lidt trist. Vi tillader melankoli. Det holder jeg af.

Det er sidst på formiddagen, og den hvide sne hjælper det sparsomme dagslys frem. Vi er fremme ved huset højt over søen.

Netop lyset, vejrliget og naturen spiller en næsten ubegribelig stor rolle for islændinge og for parret Dickow og Jónsson. Omkring brændeovnen forklarer Helgi, hvordan lyset har betydning for hans musik og kunstneriske virke.

- Min evige opgave er at søge det skønne og det, der rører mig. Skønheden kommer især til syne, når der opstår kontraster. Som i et maleri, hvis dybde opnås, når lys møder skygge. Sådan er det også med musikken. Jeg bygger det mørke og triste op for at kunne belyse det. Akkurat som lys overrasker, så gør naturen det konstant. Dét præger min musik, siger Helgi, som i foråret er på en såkaldt Intelligentle Tour på tyske og østrigske scener i Wien, München, Berlin, Hamburg, Leipzig og Darmstadt.

Tina Dickow supplerer – og taler sig varm om sit nordiske liv:

FRIHED FIK NY BETYDNING

- Jeg oplever, at naturen og vejret præger islændingene og kulturen meget heroppe, og selv har jeg indimellem følelsen af at stå helt ude ved kanten af jordkloden, på nippet til at falde udover. Jeg føler, jeg er oppe imod et eller andet, og det sætter tingene i et livsbekræftende perspektiv. Hele mit liv har jeg dyrket friheden, men jeg har erfaret, hvor forkroblende den kan være. Friheden er jo bare et stort intet, når den ikke er sat op imod noget.

- For 10 år siden ville jeg have fået klaustrofobi bare ved tanken om at bo heroppe, så langt væk. Men nu føler jeg, at jeg er, hvor det sker, i et landskab, der åbner mine tanker og mit liv til noget større. Og hvor jeg aldrig vågner og synes, at livet er kedeligt eller forudsigteligt. Frihed har fået en helt anden betydning.

- Det har været voldsomt frisættende at komme til Island, hvor jeg er blevet genforenet med naturen, som jeg var tæt på som helt ung, f.eks. på storslåede vildmarksture til Grønland og Nordnorge. Eller da jeg som ung på Fur, hvor min far stammer fra, sad med min guitar på kanten af en forladt molergrav, som naturen havde generobret, og skrælede. Ved at sidde der og synge som en lille prik midt i det store følte jeg, jeg kunne hive naturen ind i mig og føle mig som en del af den i stedet for at føle mig som en observatør. Allerede dengang mærkede jeg, at musikken og naturen var nøgler til at føle mig forbundet og til at være i nuet.

- Det oplever jeg stærkere end nogensinde her på Island. Her bliver man revet med, og der skal ikke graves længe, før det syder og bobler under overfladen. Det enorme månelandskab ser ikke sådan ud, men der er enorme kræfter lige under, og meget kan ske helt pludseligt.

DEN SAMMENSATTE ISLANDSKE MAND

- Sådan er det også med islandske mænd. De er på den ene side generet og tilbagetrukne, men nedenunder ligger der både vulkaner og gejserre. Tager man en tur i Reykjaviks natteliv, oplever man vulkaner for alle pengene. Så er der fest!

- Men der er en pudsigt akavethed, jeg ofte oplever her, som man f.eks. ikke oplever i USA. De fleste amerikanske kunstnere vågner op og bliver

- Sådan må mit liv gerne blive ved med at være. Jeg har ikke længere brug for at hive verden ind i mig. Den er der allerede.

- For 10 år siden ville jeg have fået klaustrofobi bare ved tanken om at bo heroppe, så langt væk. Men nu føler jeg, at jeg er, hvor det sker, i et landskab, der åbner mine tanker og mit liv til noget større.

Tina Dickow og Helgi Jónsson, et kraftfuldt nordisk match af mennesker og musik.

HVEM ER TINA DICKOW?

Årets danske sangerinde fire gange (Gaffa), modtager af P3 Guld-prisen, Steppeulv-prisen fra musikkritikerne for Årets komponist, Danish Music Award for Årets sangskriver, Danish Music Award for Årets sangerinde, to Robert-priser for Årets score og Årets originale sang samt Kronprinsparrets Kulturpris. Skrev, komponerede og optrådte på kronprinsens og hans families fødselsdagsang 'Adam's Song' i 2018.

Inspireret af Bob Dylan og Leonard Cohen. Gennembrud i 2005 med 'In the Red'. Siden har hun udgivet 10 album, bl.a. 'Count to Ten'.

Hendes seneste album, 'Fastland', var også navnet på en turné med band i februar i år. Flere måneder før måtte bl.a. Operaen i København melde udsløgt til tre koncerter i træk. Det samme var tilfældet i Aalborg, Aarhus og Odense. Til efteråret er hun atter på turné, denne gang solo. Også her er flere af koncerterne udsløgt et halvt år i forvejen.

Tina Dickow bor i Reykjavik sammen med multi-musikeren og produceren Helgi Jónsson, som hun har tre børn med: Emil Dickow Helgason, født i 2012, Jósefína Dickow Helgadóttir, født 2014, og Theodór Dickow Helgason, født i 2017.

'entertainere' og 'Hey! What's uuuuuup?!'-agtige, når du sætter dem foran et kamera, hvorimod den typiske islandske mand snarere kravler ind i sig selv og bliver akavet. Han har masser af råstyrke, som er podet i ham fra en kultur, hvor livet for ikke så længe siden var barskt, men han er også blød og følsom.

- Mødet med Helgi var noget af en overraskelse. Han var virkelig anderledes end alle andre mænd, jeg kendte. Jeg mødte ham første gang i Canada sammen med færøske Teitur og mærkede straks en glasklar forbindelse. Der var ingen macho-facade at skulle trænge igennem, ingen forbehold eller forstillelse. Bare en fuldstændig åben og ærlig mand, hvis indre landskaber var lige så eventyrlige som de landskaber, han er vokset op i. Han hviler i sig selv.

RAMT AF STORBY

Tinas vilde liv som berømt i København har ikke blot taget en total drejning ved at flytte til Reykjavik. Hun har også på syv år fået tre

børn og fatter ikke hvordan.

- Hvordan det har kunnet lade sig gøre at køre på med musikken, mens jeg samtidig har fået tre børn og skiftevis været gravid og ammende, står egentlig lidt hen i tåger for mig. Men det må skyldes den balance og ro, som er kommet til mig. Heroppe bliver jeg hele tiden mindet om, at jeg er en lille prik i historien og verdensaltet, og det gør det nemmere at fokusere på, hvad der er vigtigt. Og hvad der giver mening. Det giver mig mange kræfter og lyst til at skabe, både familie og karriere. I mange år var jeg ramt af storby. Jeg krævede forandring og udvikling. Bare fremad, fremad og hen om det næste hjørne.

- Men den følelse kan jeg nu give slip på. Jeg kan bare mærke, at jeg er landet i noget, der giver så meget mening, at sådan må mit liv gerne blive ved med at være. Jeg har ikke længere brug for at hive verden ind i mig. Den er der allerede. Vi går udenfor i den snehvide verden for at tage billeder, inden de få timers dagslys fortoner sig. ■

100

års fællesskab

Tanken om Foreningen NORDEN kom til verden under 1. verdenskrigs ufattelige rædsler. Begyndelsen var præget af politisk sejtrækkeri, og siden har der været både op- og nedture frem mod i dag, hvor Foreningen NORDEN fylder 100 år.

I dag rækker ønsket om nordisk samarbejde langt ud over foreningens egne rækker. Sådan har det ikke altid været. Fællesskabet har haft sine intense perioder såvel som perioder, hvor tilslutningen til nordisk samarbejde var på vågeblus. Allerede i 30'erne blev Hindsgavl Slot et trækplaster for foreningen, men det store folkelige gennembrud kom først under 2. verdenskrig, hvor foreningen gik helhjertet ind i Finlandshjælpen.

Hele historien frem til 100-året fortælles her i NORDISKE, Foreningen NORDENs jubilæumsmagasin.

Det er historien om en forening, hvis formål er at øge samarbejdet mellem beslægtede lande og befolkninger. Det er historien om, hvordan foreningen på politisk plan har kæmpet for samarbejdet, for fællesskabet. Og det er historien om en folkelig forening med aflæggere overalt i Danmark.

Det er også historien om en forening,

som fortsat er levedygtig, fordi ingen partipolitiske interesser fik lov at dominere. Derimod lykkedes det at få øget interessen for nordisk kultur så meget, at rejser og venskabsbyforbindelser har blomstret i årtier.

Når foreningen overhovedet har overlevet i fin form, skyldes det – ud over aktive medlemmer og ledere – at selve ideen om det nyttige nordiske fællesskab aldrig er gået af mode.

God fornøjelse med historien i NORDISKE.

1919

Krigen skabte behov for forening

D. 14. april 1919 blev dagen, hvor det endelig lykkedes at danne Foreningen NORDEN. Forinden var gået næsten fem års forberedelser, og undervejs var det hele nær blevet forpurret af en besværlig øjenlæge. Men behovet for et samlingsorgan var for stort.

Tekst Jørgen Thomsen

D 14. april 1919 kunne en af Danmarks betydeligste erhvervsledere, Alexander Foss, byde velkommen til den stiftende generalforsamling i den danske afdeling af Foreningen NORDEN. Mødet fandt sted i festsalen i det nybyggede Teknologisk Institut ved Vester Farimagsgade i København og var indkaldt af en bred kreds af samfundets spidser. Mødet havde højesterets-sagfører Otto Liebe som dirigent – han skulle året efter blive landskendt som statsminister i kun syv dage under Påskekrisen. En meget ansetelig forsamling var ifølge dagspressen kommet til stede ved generalforsamlingen, og man gættede næppe forkert ved at antage, at de fleste af de tilstedeværende stod som underskrivere på det opråb, som d. 24. februar blev bragt i en stor del af landets aviser. Om baggrunden for den nye forening hed det i opråbet: 'Følelsen af samhørighed mellem de nordiske folk har i de senere år vokset sig stadig stærkere, og det nordiske samarbejde har på stedse flere områder båret frugt. I vide kredse er den overbevisning trængt igennem, at sammenhold og samarbejde mellem de nordiske lande tjener dem alle til gavn. Herved er opstået voksende trang til et samlingsorgan for arbejdet på de forskellige områder, der samtidig kan fremkalde og støtte nyt initiativ. Vi undertegnede mener, at

tiden nu er inde til at skabe en sådan organisation, der – båret såvel af erhvervene som af det åndelige arbejde – i samarbejde med lignende organisationer i Norge og Sverige i et midtpunkt kan forene alle sunde bestræbelser for nordisk samvirken.' Opråbet havde været forbedret gennem længere tid, og andre havde tidligere forsøgt at lægge op til dannelsen af en forening for nordisk samarbejde. Men nu lykkedes det. Vi skal derfor se på baggrunden for initiativet og for initiativtagernes succes.

SKANDINAVIEN OG NORDEN

Igennem århundreder havde der været ufred mellem de skandinaviske lande, og kong Frederik VI måtte i 1814 på Hindsgavl Slot ved Middelfart underskrive den fred, andre havde forhandlet i Kiel. Den betød, at forbindelsen mellem Norge og Danmark blev brudt, og til gengæld måtte nordmændene acceptere at indgå i en svensk-norsk union, der holdt til 1905.

I løbet af 1800-tallet voksede den såkaldte

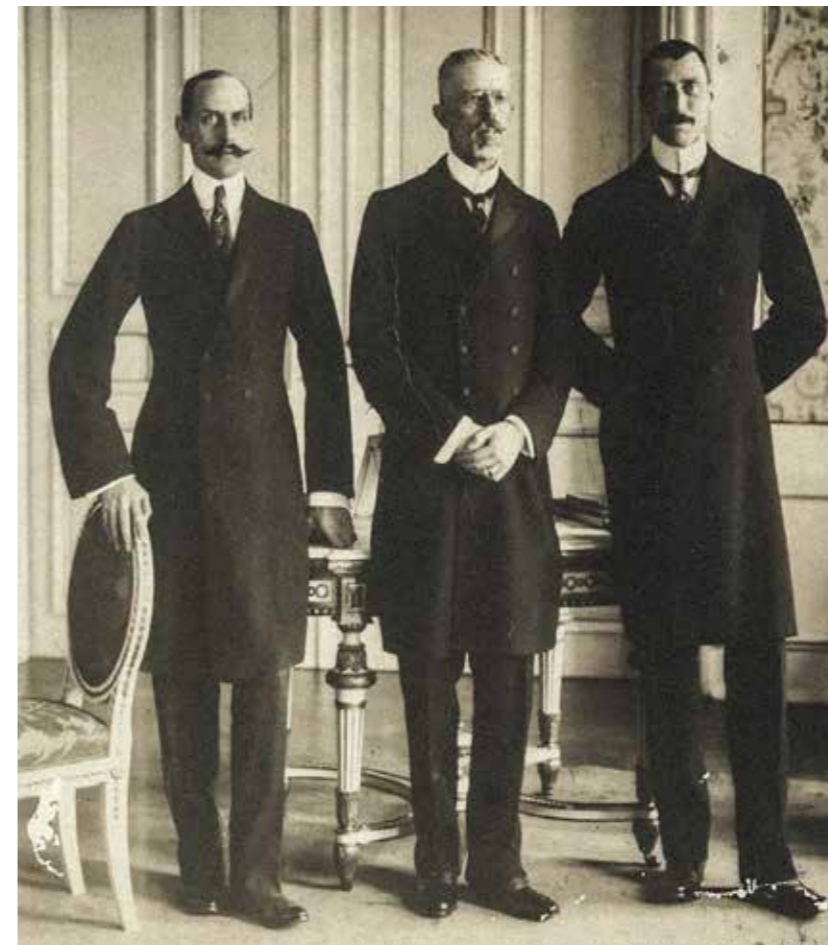
I løbet af 1800-tallet voksede den såkaldte skandinavisme frem. Den påpegede det fælles tankegods og den sammenbundne historie.

skandinavisme frem. Den påpegede det fælles tankegods og den sammenbundne historie, og i dens kølvand deltog skandinaviske frivillige på dansk side både i Treårskrigen 1848-1850 og i krigen i 1864. Helt i den ånd udtalte den svenske konge, Oscar I, i 1856, at 'for fremtiden er krig umulig mellem de skandinaviske brødre'.

Til gengæld klargjorde krigen i 1864 også for danskerne, at der var grænser for den hjælp, man kunne påregne fra de andre skandinaviske regeringers side.

Ikke desto mindre var der et vist samarbejde mellem befolkningsgrupper på tværs af landegrænserne og mellem staterne i årtierne op til 1. verdenskrig. Inden for forskellige fag begyndte man at holde møder med deltagere fra de skandinaviske lande, og en tid var der en møntunion mellem landene og et begrænset lovgivningssamarbejde, men ophævelsen af unionen mellem Sverige og Norge i 1905 vanskeliggjorde i hvert fald for en tid et videregående skandinavisk samarbejde.

1. verdenskrigs udbrud ændrede billedet af

De tre skandinaviske konger samlet til møde i Malmö i december 1914 for at understrege de tre landes neutralitet. Mødet blev et vigtigt skridt på vejen mod et styrket nordisk samarbejde under krigen. Fra venstre den norske kong Haakon VII, den svenske kong Gustav V samt den danske kong Christian X.
Foto: Det Kongelige Bibliotek

statsminister Christian Michelsens svar var karakteristisk for modtagelsen af Heerfordts ideer. Michelsen gjorde det klart, at tiden endnu ikke var inde til at rejse spørgsmål af videregående politisk karakter, og også hos andre ledende nordmænd var der reservationer eller ligefrem modstand mod alt, der kunne vække mindelser om unionstiden. Der var også skepsis i Sverige, ikke mindst på højresiden af det politiske spektrum; andre svenskere nærrede dog større interesse for nordiske tilnærmelser. I Göteborg blev der således i 1915 dannet en nordisk forening, der skulle fremme kulturelle forbindelser mellem brøderfolkene, men Heerfordt løb også i Sverige panden mod en mur. Heerfordt prøvede også herhjemme af al kraft at fremme sine ideer gennem kontakter til ledende politikere og erhvervsfolk, men ligesom i Norge og Sverige fik han en kold skulder. Det gjaldt eksempelvis både Socialdemokratiets leder, Thorvald Stauning, og formanden for Industrirådet, den konservative Alexander Foss. Da Heerfordt trods afvisningen gik over til at søge meningsfæller i anden række, fik han en begrænset tilslutning – men nok til, at der i juni 1917 blev dannet en forening med navnet Den Danske Forening for Nordisk Samarbejde. Noget væsentligt antal medlemmer fik den dog næppe.

Nogle måneder forinden havde Tyskland erklæret uindskrænket ubådskrig, og ikke mindst på den baggrund kom der yderligere gang i det handelspolitiske samarbejde mellem landene. Alexander Foss var som industriens førstemand med til at tage initiativet til en nordisk konference om gensidig vareudveksling mellem de nordiske lande under krigen. Den blev afholdt i Stockholm i marts 1917 og fik relativt hurtigt konkrete resultater i samhandelen mellem Sverige og Danmark.

NORDISKE TILNÆRMELSER

Før dannelsen af Heerfordts forening havde Foss tydeligt tilkendegivet sin modstand, og da det rygtedes i Sverige, at ledende danske erhvervsfolk holdt sig på afstand af Heerfordts initiativ, blev der i stedet i februar 1918 oprettet en svensk komité, som bestemte heller ikke ville følge Heerfordt. Nogle anså ham formentlig ligefrem som en fantasme.

Den svenske komité tog i stedet kontakt til danske bekendte. Det skete først og fremmest

gørende. I august 1914 betonedede de skandinaviske lande med det samme, hvor vigtigt det var at opretholde deres neutralitet i det europæiske opgør. De handelspolitiske udfordringer, som krigen medførte, gav også hurtigt anledning til samarbejde om protestnoter til både Tyskland og dets modstandere, og i december 1914 mødtes kong Gustav V af Sverige i Malmö med sine skandinaviske kolleger, kong Haakon VII af Norge og den danske kong Christian X. Trekongemøder havde der ikke været holdt siden middelalderen, og symbolsk stod mødet i Malmö som en håbe-fuld understregning af, at de skandinaviske lande trods alt kunne mønstre et vist fællesskab i en verden i krig.

HEERFORDT – FOR TIDLIGT UDE

Allerede i foråret 1915 havde der i Norge været tale om at danne en forening for samarbejde mellem Nordens lande, men initiativet

løb ud i sandet, selv om fremtrædende personligheder som polarforskeren Fridtjof Nansen og en senere statsminister, skibsreder J.L. Mowinckel, var med blandt initiativtagerne. Et styrket nordisk samarbejde var efter frigørelsen fra Sverige i 1905 stadig op ad bakke.

Meget bedre gik det ikke med det initiativ, som en dansk privatmand tog. Øjenlægen C.F. Heerfordt lagde kort efter krigsudbruddet sit videnskabelige arbejde til side og udsendte i vinteren 1914-15 et skrift om nødvendigheden af et nordisk forsvarsforbund. Flere lignende publikationer fulgte i de følgende krigsår, og allerede i 1915 kontaktede han ledende meningsdannere både herhjemme og i Norge og Sverige for at få deres bedømmelse af sine tanker. Drømmen om et forsvarsforbund fulgte Heerfordt op med forslag om en toldunion og snart også noget så vidtgående som en forbundsregering, men nogen synderlig tilslutning fik hans tanker ikke. Den tidligere norske

gennem et af komité-medlemmerne, national-økonom og professor Eli Heckscher, og han og den tidligere konservative finansminister Conrad Carleson kom til København for at mødes med en mindre kreds af indflydelsesrige danske, blandt dem Alexander Foss. Af andre deltagere ved mødet d. 29. april 1918 var fra dansk side bl.a. den tidligere konseilspræsident Niels Neergaard, generaldirektør for skattevæsenet Michael Koefoed og professor i historie Aage Friis samt enkelte andre. De fremmødte danske gav straks tilsagn om at ville

stifte en forening som den, der var på tegnebrættet i Sverige, og Foss greb nu taktstokken på dansk side, støttet af Neergaard og Friis. Komiteen sikrede sig tilslutning fra andre dele af erhvervslivet og fra arbejderbevægelsen, og dermed kunne man stille Heerfordt og dennes forening over for et fait accompli – der var skabt en samarbejdslinje mellem svenske og danske, som Heerfordt ikke havde formået at få i stand. Nu handlede det derfor om at få nordmændene med og at undgå uro på bagsmækken.

Kort efter hjemkomsten fra København tog Heckscher og Carleson til Oslo, hvor det var sværere for den svenske delegation at vinde genklang. Ganske vist havde også nordmændene haft positive erfaringer med nordisk samarbejde i krigsårene, men alt, der smagte af svensk ledelse eller for stærke bindinger mellem de nordiske lande, var i høj grad egnet til at vække modvilje. Det svenske udkast gik efter nordmændenes opfattelse for langt i retning af formaliseret samarbejde, og det skabte en overgang en vis misstemning. Da det kom til stykket, prioriterede svenskerne det dog højest at få nordmændene med; så måtte man leve med, at dannelsen af sidestillede foreninger i de tre lande trak ud.

Den samme indstilling gav Aage Friis udtryk for i et brev til Foss i august 1918: 'Det er i virkeligheden lige meget, hvad der kommer til at stå i opråb og love. Alt beror på, hvordan forhold og stemninger er i de tre lande på hvert givet tidspunkt. Får vi organisationen dannet, har vi et udgangspunkt; det vil så vise sig, hvor langt de nuværende gunstige konjunkturer kan bære samarbejdet fremad. Alt beror på ikke at komme ud på usikker grund,

Influenzaen, kaldet den spanske syge, hærgede landet og gjorde det nærmest umuligt at holde offentlige møder, og samtidig var verdenskrigens afslutning i november med til at rette dansk opmærksomhed mod Sønderjylland.

tilnærmelse mellem de nordiske folk, fjernet efter norsk ønske.

På mødet blev der enighed om, at der skulle offentliggøres et opråb om stiftelsen af tre nationale foreninger på samme dag i de tre skandinaviske lande, og man gav sig derfor til også i Danmark at finde ud af, hvilke 100 personer der skulle stå som medindbydere og samtidig udgøre den danske forenings første repræsentantskab. D. 17. oktober 1918 skulle der derfor afholdes en slags forberedende generalforsamling i Studenterforeningen i København, hvor man skulle drøfte dels vedtægter, dels indbyderkredsens sammensætning. I det efterfølgende forløb kom der imidlertid flere vanskeligheder. Den danske søfarts repræsentanter gjorde indsigelser, da man først ville vide, hvordan man stillede sig til initiativet i norske og svenske søfartskredse, og spillet omkring Socialdemokratiets repræsentation var åbenbart heller ikke faldet helt på plads. Alexander Foss var til vareudvekslingskonference i Oslo, og snart kom der nye udfordringer. Influenzaen, kaldet den spanske syge, hærgede landet og gjorde det nærmest umuligt at holde offentlige møder, og samtidig var verdenskrigens afslutning i november med til at rette dansk opmærksomhed mod Sønderjylland.

Ikke nok med det. Verdenskrigens afslutning betød samtidig, at der kom ny tvivl i Norge, hvor det blev overvejet, om tanken om et nordisk samarbejde stred mod de forestillinger om en organisation for fred og internationalt samarbejde, Folkeforbundet, der allerede da var i omløb på basis af den amerikanske præsident Woodrow Wilsons fredsplan. I den situation gjorde både svenskerne og danskerne det klart, at man måtte gå frem efter de én gang aftalte

der brister. Hellere kort, men sikkert.'

FOSS TRÆDER I KARAKTER

Foss var mindre tilfreds, men valgte forhandlingens vej, og d. 8. september 1918 kom det derfor til et møde i København med repræsentanter for alle tre lande. Ved den lejlighed indtog Alexander Foss en helt central position, og det blev øjensynlig hans indlæg, der fik et kompromis til at glide ned. Man fandt nu sammen om et svensk kompromisforslag, der blev underkastet enkelte ændringer. Feks. blev en vending om, at foreningen skulle virke for en

Ojenlæge C.F. Heerfordt (1871-1953) var tidligt under 1. verdenskrig ude med forslag om styrket nordisk samarbejde, men hans tanker var for højtflyvende, og han formåede ikke at samle indflydelsesrige kredse om dem.
Foto: Peter Elfelt, Det Kongelige Bibliotek

retningslinjer, og det bøjede nordmændene sig for i begyndelsen af december.

Den forberedende generalforsamling kunne derfor først gennemføres d. 3. januar 1919 og voldte ingen vanskeligheder. Der var derfor lagt op til, at det opråb, man var enedes om i september, skulle offentliggøres d. 1. februar, men da Alexander Foss endnu en gang var til handelspolitiske forhandlinger i udlandet, ønskede man fra den danske inderkreds' side at vente, indtil industriens leder var hjemme igen. Man frygtede simpelthen, at nye initiativer fra øjenlæge Heerfordts side kunne afspore initiativet og ødelægge for meget. Selv om det vakte irritation i Stockholm og Oslo, blev enden på det hele, at opråbet blev offentliggjort i aviserne i de tre skandinavi-

Ingeniør Alexander Foss (1858-1925) var medejer af F.L. Smidth og formand for Industrirådet. Det sidste var en magtfuld position under 1. verdenskrig. Gennem talrige handelspolitiske forhandlinger blev Foss overbevist om nytten af et nærmere nordisk samarbejde, også når krigen engang sluttede. Han blev en af de allermost centrale personer bag den danske afdeling af Foreningen NORDEN. Foto: Peter Elfelt, Det Kongelige Bibliotek

ske lande den samme dag, d. 24. februar 1919.

OPRÅBET OG DET STIFTENDE MØDE

På ét væsentligt punkt afveg det opråb, som blev indrykket i de danske aviser, fra, hvad man kunne læse i de to andre landes dagblade. Man havde i den danske version medtaget en formulering om, at dannelsen af en centralorganisation, altså et fælles forum for de tre nationale foreninger, ville blive en af den danske forenings første opgaver. Det var formentlig et forsøg på at forpligte Heerfordt på det fælles program, men det gav ikke vanskeligheder i det fortsatte arbejde. Derimod blev opråbet mødt med stor velvilje i dagspressens kommentarer.

Opråbets indledning er citeret ovenfor, og det fortsætter således: 'Vi tillader os at indbyde til dannelsen af Foreningen NORDEN, dansk forening for nordisk samarbejde, samtidig med at indbydelse til dannelsen af foreninger med samme formål er udgået i Norge og Sverige. Foreningen NORDEN vil sætte sig til opgave at uddybe samfølelsen mellem de nordiske folk, udvide deres kulturelle og økonomiske forbindelser og fremme det indbyrdes samarbejde. Den skal efter evne yde støtte til, hvad der på dette område allerede er sat i gang, og give impulser til nyt samvirke, hvor de naturlige betingelser forefindes. Den skal derved bidrage til en løsning i fællesskab af sådanne spørgsmål, hvor samarbejde er muligt under iagttagelse af hvert enkelt lands særinter-

Venstrepolitiker Niels Neergaard (1854-1936) var uddannet som historiker, inden han kastede sig over det politiske liv, hvor han bl.a. to gange var Danmarks statsminister. I 1918-19 var han sammen med Alexander Foss og Aage Friis de helt centrale aktører bag dannelsen af Foreningen NORDEN.
Foto: Peter Elfelt, Det Kongelige Bibliotek

ser. Den skal endvidere gennem et omfattende oplysningsarbejde om de andre landes forhold på næringslivets, samfundslivets og den åndelige kulturs områder søge at råde bod på det hidtil alt for mangelfulde indbyrdes kendskab mellem de nordiske lande og folk samt søge at fremme forståelsen af deres fælles interesser. I alle sine bestræbelser vil foreningen have til formål at styrke de nordiske folks samvirken både indadtil og udadtil.'

Der blev herudover i opråbet redegjort for, at man ville arbejde nøje sammen med de to andre landes foreninger. Indbyderkredsen på det danske opråb omfattede 104 personer, og de repræsenterede som omtalt en bred kreds af repræsentanter fra næsten alle sider af samfundslivet. Underskriverne var udpeget

af hovedorganisationer inden for landbrug, handel, håndværk, industri, søfart og fiskeri samt fra fagbevægelsen, ligesom der ad anden vej var skaffet repræsentanter for kirken, kunsten, videnskaben og skolens verden. Der var også blevet plads til mange fra Heerfordts kreds, formentlig for at dæmpe mulige uoverensstemmelser. Endelig havde København fået en særskilt repræsentation. Næsten alle foreslåede havde givet tilsagn om at stå som medunderskrivere på opråbet. Blandt dem, der frabad sig at være med, kan nævnes skibsreder A.P. Møller, professor Georg Brandes og Socialdemokratiets formand, senere statsminister Th. Stauning. Både A.P. Møller og Stauning kom dog snart til at vise større velvilje over for foreningen.

ÅRSKONTINGENT: 3 KR.

I opråbet opfordrede man medlemmer til at indmelde sig i foreningen formedelst 3 kr. om året. På den tid tjente en faglært arbejder rundt regnet 1,50 kr. i timen, så kontingentet svarede til to timelønninger for en faglært arbejder eller tre-fire for en ufaglært. Selskaber og virksomheder kunne indmelde sig for et beløb på 50 kr. om året, og i begge medlemsklasser var der mulighed for at tegne sig for et antal gange det således fastsatte minimumskontingent. Det var reelt tænkt som en måde at skaffe ekstra penge på, først og fremmest fra erhvervslivet.

Den svenske forening holdt sit konstituerende møde d. 1. marts, mens man i Norge fik oprettet foreningen d. 2. april, efter at en regeringskrise var overstået. Danmark kom til at vente længst, idet Alexander Foss og Niels Neergaard begge var medlemmer af en dansk delegation, der blev sendt til fredsforhandlingerne i Paris og var væk det meste af marts måned. Det blev derfor først d. 14. april 1919, at den danske Foreningen NORDEN blev oprettet. Og helt op til de sidste dage før oprettelsen var der uro omkring øjenlæge Heerfordt, som truede med at henvende sig til samtlige underskrivere med sine særstandpunkter.

På mødet i Teknologisk Instituts festsal holdt Alexander Foss en længere tale, hvori han understregede, at det var nødvendigt med en stærk tilslutning til den danske forening, hvis den skulle kunne gøre sig håb om at løse sin del af den nordiske opgave. Verdenskrigen havde vist, at den hellige nationale egoisme førte til sin egen ødelæggelse, og revolutionerne havde tilsvarende vist faren for hele

Historikeren Aage Friis (1870-1949) var politisk aktiv i Det Radikale Venstre og fra ungdomstiden en nær ven af forsvars- og senere udenrigsminister P. Munch. Friis var et aktivt medlem af den komité, der på dansk side forberedte dannelsen af Foreningen NORDEN. Foto: Det Kongelige Bibliotek

samfunds sammenbrud. Kun ved fredeligt samarbejde kunne de nordiske folks plads hævdes og udvikles, og nu gjaldt det om at udbyde fællesskabsfølelsen mellem dem og at styrke deres samvirke indadtil og udadtil.

ØJENLÆGEN VALGTE FORNUFTENS VEJ

Foss glemte ikke at omtale øjenlæge Heerfordts 'omfattende arbejde for at skabe en fællesnordisk forening', men det var reelt kun for at holde Heerfordt i ro. Strategien bar frugt, for som Aage Friis dagen efter skrev til sekretæren i den svenske forening, docent Nils Herlitz, tog Heerholdt på mødet 'det fornuftige parti at tie stille'.

På det konstituerende møde valgtes overpræsidenten i København, Frederik de Jonquières, som foreningens første formand. Han var en højt respekteret embedsmand,

og på den måde undgik man partipolitiske faldgruber. Ved sammensætningen af det 12 mand store forretningsudvalg blev der rejst en vis kritik. Det foreslåede forretningsudvalg repræsenterede ikke i tilstrækkelig grad danske samfundsinteresser, mente kritikere – og tænkte dermed formentlig på erhvervsinteresser. Men komiteen, der havde lagt vægt på en bred politisk sammensætning og en stærk åbning over for pressen, fik i sidste ende sin vilje. Helt repræsentativt var det ikke, indrømmede Aage Friis: 'Det kan jo imidlertid komme; det vigtigste er at få sagen sat rigtigt i gang.'

Men alt i alt betød dannelsen af de tre foreninger, at man var nået langt længere, end nogen havde kunnet drømme om fem år tidligere. Og foreningsdannelserne i Sverige, Norge og Danmark blev i 1922 fulgt op i Island og i 1924 i Finland. ■

Ungdomsmøde med en kronprins

Dette er historien om en mellemfolkelig ungdoms-udveksling, som kom til at bidrage markant til dannelsen af tre nye stater – og en dansk kronprins. Med Foreningen NORDEN i en birolle af betydning.

Tekst Esben Ørberg
Foto Jakob Carlsen

Historien tager sit udspring i et spabad i brudesuiten på et finsk hotel i november 1989.

Men vi springer først halvandet år frem til et klasselokale på Aarhus Universitet i foråret 1991. Her sidder 10 unge studerende med store øjne og iført en med danske øjne meget fremmedartet beklædning.

De unge er kort forinden ankommet fra en helt anden verden, Estland, Letland og Litauen, hvis fremtidige eksistens på det tidspunkt er mere end uvist.

Nu venter de på en jævnaldrende dansk medstuderende, som af sine lærere er blevet overtalt til at foredrage om monarki i et moderne demokrati.

De unge har selv bedt om at få mere viden om monarkiet, fordi den spanske konge kort forinden havde spillet en væsentlig rolle i afværgelsen af et kupforsøg, og de unge balter diskuterede indbyrdes, om deres hjemlande mon kunne fungere som kongedømme.

Desuden ville de gerne opleve fristaden Christiania og forsvaret.

KASERNEBESØG MED FORHINDRING

Christiania lod sig ordne med en tur til København. Forsvaret var noget vanskeligere. For selv om obersten hos Prinsens Livregiment i Viborg straks sagde ja til besøg, måtte han hele vejen op til forsvarschefen, før de unge Warszawa-pagtborgere kunne få et glimt ind i NATO-hemmelighederne.

Og et foredrag om monarkiet lod sig også gøre, men de unge havde alligevel ikke forventet, at foredragsholderen ville blive den kommende danske monark. Men nu stod han her, kronprins Frederik, klar til at give dem en flere timer lang førstehåndsberetning. Han var, som den første i sin slægt, i gang med at tage en fuld akademisk uddannelse på lige fod med alle andre studerende.

Det var helt nyt for 22-årige Frederik at stille sig op og forelæse om monarkiet. I dag husker han

- De unge baltere kom direkte fra fattige, forsømte og lukkede samfund, der havde været udsat for 50 års besættelse. Ikke fem år, som vi havde været det i Danmark under 2. verdenskrig, men 50 år!

nydelsen ved at kunne gennemføre.

- Det var sjovt og overvældende for mig. Både det første og senere flere møder med samme kreds gav mig anledning til at reflektere over og fortælle, hvordan jeg så mig selv og monarkiet i dagens Danmark. Og argumentere for, at monarki og demokrati flugter flot sammen. Det var en ny rolle for mig at udlægge samspillet mellem monarki og statsmagt. Men rammerne var trygge, jeg var jo sammen med jævnaldrende fra samme fag, som var mere end lydøre, siger han og tilføjer, at lærdommen i høj grad gik til ham også.

FATTIGE OG FORSØMTE SAMFUND

- Jeg var bare en ung studerende, som blev helt overvældet af balternes situation. De kom direkte fra fattige, forsømte og lukkede samfund, der havde været udsat for 50 års besættelse. Ikke fem år, som vi havde været det i Danmark under 2. verdenskrig, men 50 år! Og her sad de så i en helt anden verden, i fuld gang med en uddannelse i nordiske velfærdssamfund. Deres hjemlige omvæltning gjorde indtryk på os alle, siger kronprinsen.

Mødet mellem de unge, og flere lignende sammenkomster i de kommende måneder, fandt sted, mens kampene for løsrivelse i balternes hjemlande tog til. Først senere på året blev uafhængigheden sikret. Så sent som dagen inden de unge skulle stå på flyet til Danmark, var russiske styrker gået til angreb på tv-tårnet i Litauens hovedstad Vilnius, og de unge anede ikke,

- Jeg var bare en ung studerende, som blev helt overvældet af balternes situation, fortæller kronprinsen, der her forlader universitetets eksamenslokale i 1992. Foto Axel Schütt.

hvad de om et år ville vende hjem til – hvis de overhovedet fik mulighed for at vende hjem. Men i Danmark fik de en storslået behandling – ligesom de øvrige nordiske lande på mange planer bidrog til, at de baltiske stater kom godt fra start. En aarhusiansk cykelhandler gav de unge hver en cykel, herreekviperingshandleren Kaufmann et pænt beløb til køb af vestlig beklædning, SAS betalte flybilletterne, Gad bøgerne og DSB togrejserne.

TILBAGE TIL 1989

Tilbage til den finske brudesuite på et hotel i Åbo i november 1989. Her lå lektor Erik Albæk i et spabad efter en samfundsforskerkonference, hvor alle heftigt diskuterede Murens fald blot to uger forinden. Man var især optaget af, hvad det ville betyde for Sovjet og de baltiske lande – og hvad de nordiske lande kunne gøre.

Erik Albæk fortæller, at ideen om at tilbyde unge baltere en nordisk uddannelse nærmest sprang op af badet.

- Det gik op for mig, at perspektiverne kunne blive vidtrækkende. Hvis vi med sådanne initiativer kunne skubbe til demokratiseringen og være med til at sikre, at der kom en stabil og ikke-korrupt offentlig forvaltning, ville danske virksomheder være interesserede i at slå sig ned i Baltikum. På den ene side var det hjælp til selvhjælp. På den anden side kunne vi gøre det lettere for os selv at samarbejde og handle med de nye lande og markeder.

- Derfor spurgte jeg uddannelsesmyndighederne i de baltiske lande, om de havde lyst til at blive en del af det nordiske fællesskab. Svaret var et rungende ja, og sandelig om det ikke lykkedes os at indsamle private penge, så de første unge kunne komme til Aarhus halvandet år efter og studere og leve på samme vilkår som danske studerende, fortæller Albæk, som fik uddannelsesprogrammet op at stå i tæt samarbejde med kollegaen, den russisktalende tidligere sprogofficer Ole Nørgaard. Senere blev programmet finansieret af Demokratifonden.

Dertil kom en række værtsfamilier, som alle var medlemmer af Foreningen NORDEN og meget opsatte på at kunne give en hånd til nye statsdannelser ved Østersøen.

Erik Albæk, der i dag er professor på Center for Journalistik på Syddansk Universitet, blev tilbage i 1991 hurtigt bekendt med den royale studerende og blev kronprinsens underviser og vejleder. Det var derfor oplagt for ham at opfylde

de unge balteres ønske ved at sætte dem sammen med kronprinsen i deres snusen til det for dem nye fag statskundskab.

LIVSLANGE FORBINDELSER

Turen kom også til at gå den anden vej, mod Baltikum – også for kronprinsen. Hans uformelle debutforelæsnings blev begyndelsen til et livslangt venskab med flere af de unge baltere. Allerede året efter, i april 1992, var han sammen med 30 medstuderende på studietur i de baltiske lande, og han skrev endnu senere speciale om landenes udenrigspolitik.

- Det var en vild oplevelse. Men også kold. Mynighederne havde besluttet, at foråret var kommet, og fjernvarmen blev slukket. Det var iskoldt, også på vores herberg. Jo, man kunne virkelig fornemme, at man befandt sig i et tidligere sovjetland. Det var ganske rigtigt forår for balterne, men i mere overført betydning, lyder det fra kronprinsen.

Umiddelbart efter at balterne havde genvundet deres selvstændighed, besluttede østersølandenes regeringer at etablere et 'Eurofaculty', som skulle hjælpe de baltiske lande med at etablere uddannelser i økonomi, jura og statskundskab efter vestligt forbillede. Albæk blev 10 år senere udstationeret ved Institut for Statskundskab i Vilnius, hvor han ved at undervise sammen med litauiske kolleger fik disse introduceret til og trænet i dansk universitetspædagogik.

GENSYN I ET SOMMERHUS

Kronprins Frederik kom på uofficielt besøg hos Albæk, hvor nogle af de unge baltere fra Aarhus-tiden under stor jubel atter mødte kronprinsen, dels på et værtshus i Vilnius, dels i et sommerhus i det nordlige Litauen.

På dette tidspunkt var hele formålet med balternes nordiske uddannelse ved at materialisere sig til fulde. Hjemme i Baltikum var de unge baltere i gang med at bevise, at Albæks strategi var bæredygtig. Nævnt i flæng indtog de unge i de kommende år positioner som udenrigsminister, forsvarsminister, europaparlamentsmedlem, EU-chefforhandler, EU-ambassadør samt ambassadørposter i bl.a. USA, Mexico og Rusland.

- Vores tanke var, at når befolkningen ønsker demokrati, er det nødvendigt, at man forstår, hvordan det fungerer. Og den forståelse nærmest råbte de unge på at tilegne sig. Både på dette første og på senere hold. Langt de fleste har via centrale stillinger – også i det private erhvervsliv – bidraget markant til de nye demokratiers opbygning, siger Albæk.

Besøgene i Danmark og genbesøgene er blot en detalje i de tre baltiske staters opbygningsperiode som demokratier, men dokumenterer, at organiserede mellemfolkelige kontakter ofte har langt mere vidtrækkende betydning end de blotte øjeblikke – uanset social herkomst.

Og lader ane, at befolkningerne i østersøregionen har mere end blot havet at være fælles om. ■

Kronprinseparret på Færøerne sidste sommer med tre af deres fire børn. Prinsesse Josephine er ikke med på billedet.

Nordisk verdensborger – Danmarks kronprins

Norden sidder i ham. Han er ikke blot søn af Danmarks siddende regent, **Margrethe II**, men også efterkommer af **Margrete I**, som samlede Norden for 600 år siden. **Kronprins Frederik** er dansk og i høj grad nordisk – med et helt særligt blik for de tre baltiske østersølande.

De var selv på et langt udlandsophold i USA som ung – før internet og nye medier. Hvad fik De med hjem, ud over halvandet års lærdom fra Harvard og fra den danske FN-mission?

- USA er et fantastisk sted at opleve. Det er et ungt land, og alt forekommer at være muligt. Men som i mange af livets forhold kommer den største oplevelse, når man anskuer den i forhold til noget helt andet, når man ser og oplever kontrasterne. Dem så jeg i de baltiske lande kort før mit USA-ophold, hvor min sikre og gode tilværelse både hjemme – og senere på Harvard – stod i skærende kontrast til disse forsømte lande.

- Men i øvrigt har mødet med andre befolkninger altid interesseret mig, og de største indtryk er i virkeligheden ikke de store begivenheder, som jeg jo ofte selv har medvirket i, men de mange indtryk og møder med mennesker i det daglige. Jeg kan klart anbefale unge rejsende at slå sig ned og opholde sig i samme område i nogle måneder. Mange rejser ganske vist ud i lang tid, måske et år, men de bliver sjældent samme sted mere end tre-fire uger – og det er for lidt til at opleve hverdagen. Under længere ophold får man den fremmede livsform under huden, og indtrykkene lejr sig dybt. Det giver en helt særlig og livslang rodfæstning, hvis man har mod på f.eks. at bo hos en lokal familie i udlandet i tre, seks eller ni måneder.

Det kan vel også være forbundet med stor usikkerhed at rejse ud til det ukendte?

- Det vil mange unge nok føle, og derfor har de det også bedst herhjemme, måske endda samme sted, som de er vokset op. De kender deres trygge nærområde og har ingen trang til at springe på Den Transsibiriske Jernbane, men drømmer om det gode liv og det gode job. Udfordringerne kan sagtens ligge i det nære, og det har jeg sandelig stor respekt for. *De har også rejst meget i Norden, og Deres slægtning – langt ude – Margrete I samlede Norden for 600 år siden. Hvordan opfatter De Norden?*

- Det gør mig stolt at være fra Norden! Vi er jo fem stærke og uafhængige lande, der er bundet sammen gennem sprog, ytringsfrihed og en ensartet demokratisk udvikling. Vi er solide og robuste stater, både politisk og økonomisk, og det giver da også genlyd ude i verden.

- Det nordiske folk er præget af harmoni, samarbejde og tillid til hinanden. Jeg synes egentlig, at vi, især i Danmark, er gode til at række hånden ud til vores nordiske brødre og søstre. Vi er jo også fysisk forbundet med Europa, og måske er der mere end nogen-sinde brug for, at Danmark bliver det stærke led mellem Norden og Europa. Jeg tror i det hele taget på, at Norden har noget at byde på i forhold til demokrati, tillid og andre værdier, som er udfordret i store dele af Europa. Jo, de nordiske lande har vist driftssikkerhed og stabilitet, som fungerer.

Hvilken betydning har historien haft for det nordiske fællesskab og samarbejde?

- Vi rykkede vel først for alvor sammen i Norden efter krigene i midten af 1800-tallet. Indtil da havde vi haft mindst 100 år med markant tysk indflydelse, ja, de intellektuelle beherskede endda tysk som deres andet modersmål. Men efter krigene i her-tugdømmerne, hvor vi fik skåret en god bid af Danmark, følte vi os klemte og frygtede indlemmelse i det stor-rige, som vi grænsede op til. Det fik os til at vende os mod især Sverige og Norge i højere grad. Denne situation minder om de baltiske lande mange år senere, hvor de måtte operere på en knivsæg i forhold til Sovjetunionen og derfor naturligt nok kastede blikket mod Norden.

- Truslen og frygten efter krigene skabte en national stolthedsfølelse, som bl.a. kom til udtryk i sange, som hyldede Danmark. Sangene bør ses i en historisk kontekst fra en tid, hvor vi følte os truet, og vores identitet var udfordret.

- Sådanne udfordringer skaber udtryk, som kan virke fremmede på os i dag, men som vi må anerkende og respektere, netop fordi de tegnede billedet af en udbredt virkelighedsopfattelse.

- Sange satte sig også spor i de baltiske lande, som jeg jo er kommet til at kende lige så godt som de nordiske. Tag bare 'Den syngende revolution' i de baltiske lande, som kulminerede i 1989 med en 600 kilometer lang fysisk kæde af syngende mennesker fra Tallinn i Estland over Riga i Letland til Vilnius i Litauen. Sangene var stærkt medvirkende til, at de tre nationer overlevede, mens de var indlemmet i Sovjetunionen og blev kørt hårdt. Spredningen af sangene skete fra mund til øre og havde enorm betydning for identitetsdannelsen. Det skal man huske.

Hvordan oplever De rigsfællesskabet mellem Danmark, Grønland og Færøerne?

- Det skal holdes i live, først og fremmest ved at vi lærer om hinanden og møder hinanden og dermed kommer til at påskønne hinandens ligheder og forskelle. Vi ved jo, at selv kortvarige møder giver livsvarige oplevelser og venskaber, akkurat som de unge baltere på statskundskabsstudiet og jeg skabte venskaber og opnåede bred gensidig forståelse i sin tid.

Når vi nu er så godt stillede i Norden, har vi så en forpligtelse til at dele ud af vores rigdom i form af de værdier, som er grundlaget for vores position?

- Ja, men det gør vi da allerede – måske ofte ubevidst – i vores gøren og laden og tilstedeværelse både som enkeltpersoner og officielle repræsentanter ude i verden. Jeg oplever det eksempelvis i Den Internationale

- Selvom jeg opfatter vores nordiske samfundsmodel som noget nær den perfekte, skal man huske på, at definitionen på 'perfekt' er skabt af mig og mine ligesindede ud fra vores kultur, dannelse og verdenssyn. Her drøfter kronprins Norden og Baltikum med NORDISKEs udsendte.

Olympiske Komité, IOC, som jo har repræsentanter for alle seks beboede kontinenter. Her kommer jeg med mit værdisæt, som er funderet i min opdragelse og uddannelse.

- Men jeg forsøger alligevel at huske på, at det nok kan være, at jeg opfatter vores nordiske samfundsmodel som noget nær den perfekte, men definitionen på 'perfekt' er skabt af mig og mine ligesindede ud fra vores kultur, dannelse og verdenssyn om medmenneskelighed og respekt for andres forskelligheder.

Mener De, at vi skal være os for at pådutte andre vores værdier og samfundsmodel?

- Jeg mener, at det vigtigste, min hustru og jeg kan bibringe vores børn, er, at de skal være nysgerrige og åbne over for det nye og

ukendte og spørge sig selv: Hvad har vi at gøre med her? Hvis man evner at være oprigtig nysgerrig, opnår man rige oplevelser ved at danne sig personlige indtryk af steder og mennesker – og ikke blot adoptere andres gengivelser. Åbenhed er en menneskelig – måske endda en nordisk – egenskab, som jeg sætter højt. Men at være åben er ikke helt så aktivt som at være nysgerrig. - I mødet med andre kulturer kan man både være stolt og være ovenpå i forhold til ens egen kultur. Men man kan også – sådan er jeg opdraget – være lyttende, nysgerrig og en lille smule ydmyg.

Men vi har vel lov at være stolte og bryste os bare lidt at vores nationale og nordiske fortjenester?

- Bestemt. Det skulle da bare mangle. Jeg er utrolig stolt over vores lille land, som i min levetid gang på gang har vist, at vi har kraft som et stort land. Vi viser, at vi har overskud til at deltage i mange internationale konstellationer. Det er fornemt, og heldigvis opleves vi nu kun sjældent som en del af Sverige, sådan som det var almindeligt, især i USA, i min ungdom.

- Kendskabet til Danmark er vokset voldsomt, fordi vi har formået at hævde os kulturelt, kulinarisk og med en særlig nordisk stil og tone. Min pointe er, at vi trods alle disse åbenlyse fortjenester også skal huske at minde os selv om, hvor givende det er at være lyttende og nysgerrige i alle livets forhold. ■

Keld Heick tabte Norden, men vandt Danmark

For **Keld Heick** begyndte det hele med Foreningen NORDEN, da han i 1962 vandt foreningens store sangkonkurrence og kickstartede vejen mod Danmarks største danskpop-navn. Mød Keld og hans uadskilnelige **Hilda** – ægtepar gennem 50 år og indbegrebet af ordentlighed og redelighed.

Tekst Esben Ørberg Foto Esben Ørberg

Hvis det ikke er dine forældre, så er det ofte en lærer, som sætter sit afgørende præg på os som børn og unge. For Keld Heick var Niels Holm en sådan lærer: - Hvis det ikke var for Niels Holm, var jeg nok aldrig blevet musiker. Han blev min dansklærer i gymnasiet, men var også koncertsanger

og aktiv i Foreningen NORDEN. - Du har masser af talent, sagde han og gav mig skubbet til at turde melde mig til Foreningen NORDENs store landsdækkende musikkonkurrence i 1962, fortæller den nu 73-årige Keld Heick.

NORDISKE møder ikke kun Keld Heick, fordi Foreningen NORDENs konkurrence ændrede hans liv, men også fordi han og hustruen Hilda mange år senere bosatte sig i Sverige og har meget godt at sige om svenskere og deres musiktraditioner. Det vender vi tilbage til. I 1962 blev både Keld og hans kæreste, Hilda Nielsen, 16 år. De havde allerede dannet par i et års tid – og havde kendt hinanden siden 2. klasse.

VANDT UDEN AT HAVE LÆRT AT SPILLE

Keld mødte op til prøven i det indre København med den guitar, han havde fået af sin mormor. Selv om han aldrig havde gået til spil, kastede han sig med stor energi ud i 'Yes, Sir, That's My Baby', og som vinder af pop-genren skulle han senere på året deltage i den store nordiske dyst, der blev afholdt i Stockholm.

- Det var til gengæld for stor en mundfuld for mig. Mine konkurren-

KELD & HILDA ELSKER SVENSK MUSIKTRADITION:

- Svenskerne holder fast i deres musikkultur, hvilket i høj grad skyldes svensk skoletradition, hvor sang og musik spiller en stor rolle. De er ikke bange for at blande genrerne, hylde deres visetraditioner og samtidig være åbne for ny musik. De ældre bliver ikke forskrækket over rocken, og de unge har ikke antipati mod slagermusikken.

ter fra Norge og Sverige var både ældre, mere scenevante og havde et langt større repertoire end mig, fortæller Keld Heick, som mindes Stockholm-turen med stor glæde.

- Det var jo internationalt! Og jeg kunne lære en masse af mine nordiske konkurrenter. Min deltagelse i konkurrencen gav mig inspiration og mod på meget mere. Så da en kammerat kort efter spurgte, om jeg ikke ville synge i deres orkester, var begyndelsen til bandet The Donkeys lagt. Foreningen NORDENs talentshow blev dermed afgørende for min karriere.

Kort efter Stockholm-dysten krydsede han i øvrigt Foreningen NORDEN igen, da samme musikalske lærer, Niels Holm, fik arrangeret en udveksling med finske gymnasieelever. Nasse var navnet på den finske dreng, som i to-tre uger boede i Kelds hjem – og som Keld senere besøgte på samme vis i Helsingfors, hvor han sammen med et par skolekammerater optrådte til den store afskedsfest.

ALT DET STORE OG NYE KOM FRA SVERIGE

Men det var Sverige, som trak rent musikalsk. The Donkeys vidste det ganske vist ikke endnu. De havde vundet DM i pigtråd i 1965 og skulle på en sidste turné i 1966, før seriøse studier kaldte. Keld skulle på lærerseminariet.

- Vi havde lige 14 dage tilbage i Esbjerg, og derefter var kalenderen tom. Vores producer havde kort forinden overtal os til at indspille en allersidste plade, som skulle være på dansk. Den ene side var en Elvis-inspireret sang, der hed 'Spring ud!'. Men det skulle hurtigt vise sig at være den anden side af pladen, der hittede. Den var fra 40'erne og hed 'Ved landsbyens gadekær'. Vi havde omarrangeret og moderniseret den lidt.

- Mens vi spillede i Esbjerg, kravlede den op ad hitlisten, uden at vi anede det. Og da den fik hele 12 uger på førstepladsen, før den blev erstattet af vores næste plade, ja, så udsatte vi de seriøse studier et års tid. Keld gjorde senere sin læreruddannelse færdig, men musikken rykkede alt for meget, og nogen praksis som lærer blev det aldrig til.

TURDE GRAVE DET GAMLE FREM

'Ved landsbyens gadekær' fik stor betydning i dansk populærmusikhistorie, og den var stærkt medvirkende til, at den danske pigtrådsscene blev splittet op. Det var ikke så meget, fordi musikerne skiftede sprog fra engelsk til dansk. Det havde Peter Belli allerede gjort med 'Helt igennem respektabel', som var en dansk version af et Kinks-nummer. Det var primært valget af materiale.

'Ved landsbyens gadekær' var en gammel dansk slager fra 40'erne, og hvis der var noget, man havde været enige om på pigtrådsscenen, så var det, at det gamle var yt. Det viste sig så ret hurtigt, at publikum ikke var helt enige, og landets pigtrådsorkestre og deres bagmænd gik på jagt efter lignende slagere, som man kunne opdatere. For det var, hvad The Donkeys havde gjort med stor træfsikkerhed. Og mange af de singler, der fra 1968 og op gennem 70'erne blev udsendt i Danmark med direkte appel til Dansktoppen, var igennem en tilpasning til det svenske publikum, før de fik adgang til det danske marked.

Mange af de andre pigtrådsgrupper fulgte efter, da de så, hvor stor succes The Donkeys, som nu var blevet til Keld & The Donkeys, havde med plader og spillejobs, og på den måde blev 'Ved landsbyens gadekær' en tiltrængt fornyelse for den danske danseorkestertradition, som ellers havde haft det svært de foregående år.

KOPIEREDE SVEN-INGVARS

I Sverige havde orkestret Sven-Ingvars allerede i slutningen af 50'erne bygget bro mellem det gamle og det nye. Roden til Sven-Ingvars' store succes lå i svensk spillemandstradition, og Keld Heick var en af de første til at opdage Sven-Ingvars' fornemmelse for hit.

- Jeg lyttede til alt, hvad Sven-Ingvars lavede, og medgiver gerne, at vi langt hen ad vejen gjorde, hvad vi kunne for at lyde som en kopi af det svenske band!

Store dele af Kelds musikalske bagage stammer altså fra Sverige, som senere kom til at betyde endnu mere for Keld og Hilda, da de fra 2011 til 2018 bosatte sig i Skåne – tæt på datter, svigersøn og børnebørn. Svensk kultur imponerer og glæder parret, som har oplevet deres børnebørn i svenske institutioner og skoler, og begge hylder svenskerne evne til fornyelse samtidig med respekten for traditionerne.

Oktober 1962: I denne artikel fra B.T. ser vi den 16-årige Keld, som avisen har givet efternavnet Hick (!), netop som han og andre unge fra andre musikgenrer har vundet Foreningen NORDENs danske konkurrence.

HERLIG SVENSK SANGTRADITION

- Svenskerne holder fast i deres musikkultur, hvilket i høj grad skyldes svensk skoletradition, hvor sang og musik spiller en stor rolle. De er ikke bange for at blande genrerne, hylde deres visetraditioner og samtidig være åbne for ny musik. De ældre bliver ikke forskrækket over rocken, og de unge har ikke antipati mod slagermusikken. Det er sikkert også en af grundene til, at Sverige stort set altid klarer sig godt internationalt – bl.a. i Eurovisionen. Jeg har mange gange glædet mig over, at børnene lærer at synge for hinanden, både de helt små og de lidt ældre. Sang er jo forløsende, og i Sverige er sang så almindeligt, at det aldrig bliver pinligt.

- Vi føler os hjemme, ikke kun i Sverige, men i høj grad også i Norge. På mange måder ligner vi hinanden, og så er vi alligevel vidt forskellige. Det er en spændende kombination, som er stærkt medvirkende til, at vi føler os hjemme overalt i Norden, siger Hilda. ■

NORDEN er mit arbejdsredskab

Han har samarbejdet nordisk i 35 år, fordi det giver resultater – og venskaber. Både i hans politiske parti og i fagbevægelsen. Nu sidder **Mogens Jensen** som formand for Foreningen NORDEN, hvor samarbejdet ikke blot giver mening, men har været selve foreningens berettigelse i 100 år.

Tekst Esben Ørberg Foto Jakob Carlsen

Mogens Jensen, 55, har hele sit voksne liv arbejdet i 'Bevægelsen'. Først hos de unge socialdemokrater i DSU, dernæst i oplysningsforbundet AOF og fra 1997 til 2005 i LO, hvorefter der har stået MF (S) på hans visitkort med tilføjelse af minister og for nuværende næstformand for Socialdemokratiet. Umiddelbart ser hele karrieren meget dansk ud, men i alle årene har den været tilsat stærke nordiske bånd. Både parti og fagbevægelse har årelange og faste samarbejdsstrukturer, som Mogens Jensen har været en del af, lige siden han fik sit første job som uddannelsessekretær i DSU i 1982. I dag kan han tillige smykke sig med formandsposten i Foreningen NORDEN, og han taler varmt for at puste nyt liv i den nordiske venskabstanke:

- Jeg har gennem mere end 35 år oplevet, hvor stor betydning det har at lære kolleger fra de andre nordiske lande at kende. Det handler om både det helt praktiske i at bytte ideer og bruge hinandens erfaringer og løsninger og om at knytte venskaber. Jeg tror, at vi ved at genskabe den gamle venskabsbytradition i en ny skikkelse kan få også yngre mennesker til at opdage værdien af nordisk fællesskab og samarbejde.

LÅNER AF HINANDEN

- For mig er Foreningen NORDEN et vigtigt arbejdsredskab til at opnå bedre resultater og i tilgift opleve hinandens samfund, natur og kultur. Jeg har fået masser af ideer, inspiration og erfaring fra nordiske kolleger. Som konsulent i LO har jeg f.eks. gennem

tiden direkte overført en kampagne for unges rettigheder fra finsk LO til Danmark og kopieret norsk LOs forbrugerkort med medlemsfordele, og i mit arbejde i DSU, AOF, LO og Socialdemokratiet har vi sammen udviklet, men også lånt talrige politiske løsninger fra hinanden.

- Det er jo den samme gensidige inspiration, der driver det folkelige nordiske arbejde gen-

- Vi lægger allerede pres på mange sektorer og institutioner for at øge bevidstheden om værdien af større nordisk sprogforståelse.

nem Foreningen NORDEN. Og det er netop fra Foreningen NORDEN, at venskabsbytan-ken udsprang. Altså at danske byer har venskabsbyer i nordiske lande. Men den led et knæk med kommunalreformen i 2007, hvor mange af de nye store kommuner pludselig stod med en håndfuld venskabsbyer. Man kunne jo ikke vælge én af dem, og resultatet blev mange steder, at de kommunale tilskud stoppede, og dermed de mange udvekslinger. - Men vi behøver ikke nødvendigvis at tænke i venskaber mellem byer. Det kan have stor værdi, at skoler, uddannelsesinstitutioner i øvrigt, organisationer og virksomheder udvikler nordiske venskabsforbindelser. Her kan Foreningen NORDEN og andre gode kræfter udvikle nye koncepter og stille viden

og rådgivning til rådighed. Vores fælles referencerammer og enorme kontaktnet i Norden gør dette muligt.

FÆLLESNORDISK JERNBANE

For NORDEN-formanden er der en bred vifte af initiativer, som skal fremmes på samme tid. En del af initiativerne handler om den indre nordiske udvikling og integration.

- Vi skal gøre det endnu lettere at bo, arbejde og uddanne sig på tværs af de nordiske lande, og vi må og skal også skabe en bedre sammenhæng i vores trafikale infrastruktur. På energiområdet har vi gjort meget, men hvorfor ikke danne et fællesnordisk jernbaneselskab med integreret salgsarbejde, rabatter og tilbud? Der er et stort behov for at kunne bevæge sig lettere på tværs af landene, og togtransport er jo attraktiv, hvis driften er stabil, og billetterne billige og let tilgængelige.

KULTUR OG SPROG

Mere nordisk kultur og sprog i undervisningssektoren er et af de indsatsområder, hvor formanden mener, at Foreningen NORDENs lobbyarbejde kan bære større frugt.

- Vi lægger allerede pres på mange sektorer og institutioner for at øge bevidstheden om værdien af større nordisk sprogforståelse – også blandt de unge. Måske koster det lidt anstrengelse, men glæden ved at forstå hinanden er stor. Det er jo unikt, at vi kan forstå hinandens sprog på tværs af så mange lande.

De unge fylder ikke meget i Foreningen NORDEN. Hvor stort er det problem?

- Der skal nok komme flere. Her i jubilæumsåret gør vi en særlig indsats, både centralt og

- Jeg tror, at vi ved at genskabe den gamle venskabsbytradition i en ny skikkelse kan få også yngre mennesker til opdage værdien af nordisk fællesskab og samarbejde, siger Mogens Jensen., som også er formand for Nordisk Kulturfond.

i afdelingerne. Desuden er jeg sikker på, at den stærkt forøgede tv- og filmproduktion i de nordiske lande nok skal hjælpe både sprogforståelse og nordisk interesse på vej. Gennem Nordvision har vi stadig stigende udveksling af programmer og formater mellem public service-stationerne. Og der samarbejdes allerede godt om produktioner, hvoraf mange har godt tag i de unge fra alle de nordiske lande. Så på trods af de unges facetterede medievirkelighed har vi set en del eksempler på, at de unge i Norden flokkes om nordisk kvalitets-tv, fordi der nu er adgang til mange produktioner.

FULD ADGANG TIL NORDISK TV

- Men vi skal meget længere med denne adgang. Barrieren er rettigheder. Rettighedskrav betyder, at langt de fleste produktioner kun må vises i det producerende land. Vores mål er, at alt, hvad der er tilgængeligt på dr.dk/tv, også skal kunne ses i de andre nordiske lande – og vice versa. Vi mangler en betalingsmodel og betalingsvillighed. Men det er en realistisk kulturel målsætning.

Lad mig stille spørgsmålet på en anden måde: Hvad betyder den høje gennemsnitsalder i Foreningen NORDEN?

- Nu er det heldigvis sådan, at aktivitet i bred forstand ikke er aldersbestemt, medmindre du er meget gammel. For os handler det om aktive og deltagende medlemmer. Dem har vi, og det er dem, der betyder noget. De nye seniorer har både tid og kræfter. De udgør et særdeles livskraftigt fundament for foreningen, og dem vil vi gerne have mange flere af som medlemmer.

Hvordan står EU og Norden i forhold til hinanden?

- Norden er blevet en stabilisator i EU, og der er en øget politisk forståelse i Danmark for, at fællesnordiske strategier og værdier kan være med til at fremtidssikre EU og løse grænseoverskridende problemer.

VERDEN I OPBRUD

- Norden og EU står godt sammen og har brug for hinanden. Ikke mindst i en tid med internationalt opbrud, hvor udviklingen omkring Rusland gør EU ustabil. Brexit forstærker usikkerheden, og USA bevæger sig

bort fra EUs kerneværdier, samtidig med at en række europæiske lande går op imod den demokratiske udvikling.

- I denne situation er behovet for det nordiske fundament større end nogensinde. Fundamentet består ikke blot af kollektivt finansierede velfærdssamfund med meget lidt ulighed, men også af stærke demokratier, ytringsfrihed og solidaritet, der tillige rækker ud over Nordens grænser.

Hvad er Nordens vigtigste opgave i disse år?

- At vi implementerer de globale bæredygtighedsmål hos os selv og parallelt hjælper andre lande til at leve op til målene. Vi besidder en kæmpe beholdning af knowhow og teknologi, ikke mindst på området for klimaforandring. Her kan vi gøre en forskel, der vil kunne mærkes globalt. Men opgaven løses kun, hvis vi bliver meget bedre til at koordinere fremstød og skabe fælles investeringer i forskning og udvikling.

- Jeg kan ikke forestille mig nogen opgave for de nordiske lande, som er mere påtrængende og relevant end denne. Og så er den realistisk! ■

1919-39

Hindsgavl, mødested for hele Norden

Foreningen begyndte uden medlemmer, uden lokaler og uden ansatte. Men et fællesnordisk møde i Stockholm satte for alvor gang i arbejdet: **Hindsgavl Slot** blev foreningens mødested, et fællesnordisk tidsskrift udkom, og der blev afholdt den første Nordens Dag samt etableret den første venskabsbyforbindelse.

Tekst **Jørgen Thomsen**

'Der var ved mødet i går megen glæde over det svenske initiativ,' skrev Aage Friis til Nils Herlitz, 'og godt håb om, at vi skal få noget godt ud af sagen, men vi tager sagen med ro hernede og er forberedt på kun langsomt at vinde stor tilslutning, da sindene er så optaget af så mange andre ting.'

Det nedsatte forretningsudvalg samledes hurtigt, og det stod snart klart, at der var mange udfordringer. For det første måtte der skaffes medlemmer, så man også fik midler til arbejde med, og for det andet måtte medlemmerne også kunne se, at foreningen rent faktisk gjorde en forskel. Desuden viste foreningens tilblivelseshistorie, at det ville være nødvendigt med et omfattende samarbejde med de to andre nationale foreninger for at sikre målopfølgelsen. Man skulle, som det er blevet sagt, gerne gå hånd i hånd. Og endelig var det nødvendigt at skaffe lokaler og en eller flere ansatte til at udføre arbejdet.

I første omgang kom en af Rigsdagens medarbejdere, Jens Møller, til at fungere som sekretær frem til 1920, og der blev skaffet

lokaler i Industrirådets bygning ved Rådhuspladsen. Der blev desuden nedsat et agitationsudvalg, som skulle udstikke rammer for medlemshvervningen, og man overvejede, om man skulle tilbyde medlemmerne foredrag med foredragsholdere fra et af de andre skandinaviske lande. Men rigtigt i gang med arbejdet kom man først, da repræsentanter for den danske forenings ledelse i maj 1919 havde deltaget i det første fællesnordiske delegeretmøde i Stockholm i maj 1919. Det blev indledningen til en lang række af årlige møder, hvor repræsentanter fra de nordiske foreninger drøftede fælles tiltag, fik inspiration til det hjemlige arbejde, aftalte fælles kursusvirksomhed, nedsatte fælles udvalg osv. Her handlede det både om idérigdom, diplomati og forretningsduelighed, og meget af det, som begyndte som løse diskussioner, blev senere omsat til virkelighedens verden. Der kom hurtigt et særligt fokus på at gøre noget for ungdommen, f.eks. i form af skolerejser til de øvrige nordiske lande, ligesom man straks kastede sig over et arbejde med at 'revidere' skolernes historiebøger, så afsnitene om nabolandene kom til at rumme færre

fejl og misforståelser. Snart kom man også på at gøre noget for at fremme den gensidige sprogforståelse, f.eks. gennem udveksling af lærere, udsendelse af rejselektorer m.v.

FIASKO FOR FÆLLES ÅRBOG

Fælles for de nystiftede foreninger var et ønske om at have en form for kommunikation med eller i hvert fald til medlemmerne. I første omgang valgte man derfor at udgive en fælles årbog, som blev trykt på skift i de nordiske lande, men det blev hurtigt klart, at det var svært at finde et niveau for bogens indhold, som man kunne enes om. I 1929 ændrede bogen derfor karakter og kom til at hedde 'Nordens Kalender'. Det fik dog ikke diskussionerne om dens indhold til at stoppe, og i den danske forenings ledelse var der jævnligt diskussion om både årbog og kalender. Man fandt i stort omfang indholdet af både årbog og kalender for tungt og kun rettet mod snævrere kredse.

På fællesnordisk plan indgik man fra 1925 aftale med Den Letterstedtske Forening om at være medudgiver på det af denne forening udgivne tidsskrift, Nordisk Tidsskrift. Forenin-

Generaldirektør for skattevæsenet Michael Koefoed (1867-1940) var formand for Foreningen NORDEN i Danmark fra 1920 til 1939. Han havde hele sit arbejdsliv i centraladministrationen og var tillige den første forligsmand i arbejdsstridigheder. Foto Peter Elfelt, Det Kongelige Bibliotek.

Foreningen NORDENs første sekretær, oberstløjtnant Helge Bruhn (1872-1951) og frue, fotografet ved terrassedøren på Hindsgavl engang i mellemkrigsårene. Bruhn fungerede som foreningens midtpunkt 1920-43 og var den ildsjæl, der fik ideen til Hindsgavl som mødested for Foreningen NORDEN, og som med glæde fungerede som vært på stedet år ud og år ind. Foto Det Kongelige Bibliotek.

Oberstl. Bruhn og Frue

gen NORDENs medlemmer fik så tilbudt tidsskriftet til en nedsat abonnementspris. Tidsskriftet udkom ved denne tid med syvotte hæfter om året, og det gav mulighed for meget mere jævnlige meddelelser om gennemførte og planlagte initiativer til medlemmerne.

I årene efter 1919 udvikledes både kursus- og foredragsvirksomhed langsomt, men sikkert. Man tilstræbte både kurser og foredrag med samfunds- og erhvervsmæssigt og kulturelt indhold, og i begyndelsen var foredragsvirksomheden for Danmarks vedkommende koncentreret om København. Men kursusvirksomheden gav hurtigt anledning til, at der kom overvejelser om et mere varigt mødested for foreningen.

TANKEN OM ET MØDESTED

Foreningen NORDEN fik i 1920 ny formand. Efter at arbejdet var kommet i gang, benyttede Frederik de Jonquières lejligheden til at træde tilbage efter et år på posten. Hans efterfølger blev også en ledende embedsmand, generaldirektøren for skattevæsenet, Michael Koefoed. Han havde været med i det forberedende arbejde forud for den danske forenings dannelse, og han havde som sin forgænger i formandsstolen den udprægede fordel, at foreningen kunne sejle uden om partipolitiske skær. I sommeren 1920 fik foreningen tillige en ny sekretær, kaptajn og senere oberstløjtnant Helge Bruhn, der før verdenskrigen havde været foregangsmanden bag indførelsen af det danske idrætsmærke. Han blev den første fuldtidsansatte sekretær og besad posten helt frem til 1943, og han fik meget stor betydning for aktiviteterne i foreningen i dens første årtier.

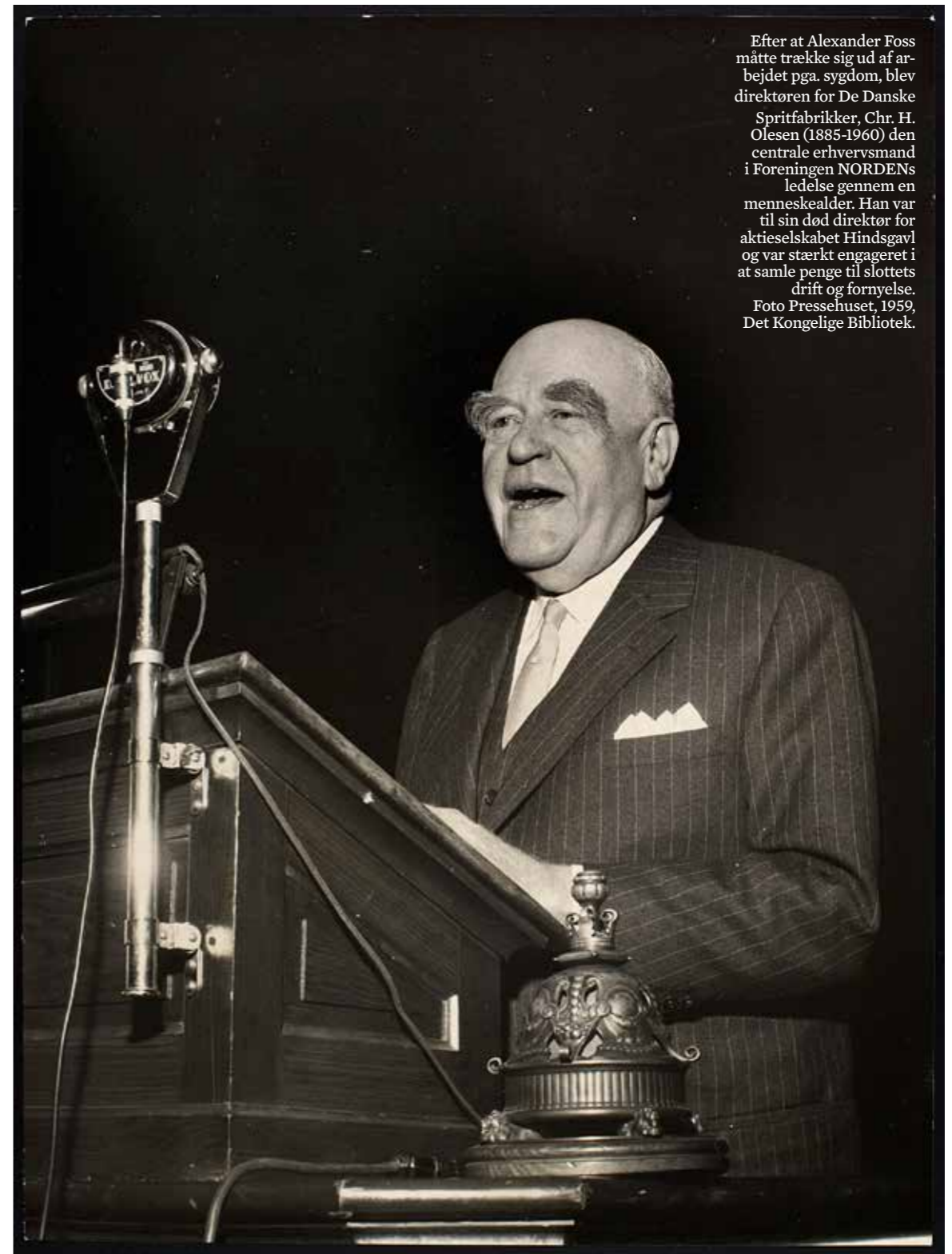
Set i det store perspektiv var én indsats særligt værdifuld for organisationens udvikling, nemlig udpegningen af Hindsgavl som mødested for Foreningen NORDEN. Baggrunden var enkel. Foreningen ønskede nemlig at lave kurser med nordisk indhold og med

deltagere fra de skandinaviske lande.

Som gammel militærmand tænkte Bruhn først på at købe udtjente militære barakker til opsætning ved Dragsholm i Odsherred. Tanken blev hurtigt opgivet, og det samme gjaldt tanken om at indrette fregatten Jylland til kursussted. Men en dag i efteråret 1921 var Helge Bruhn tilfældigt på besøg på Hindsgavl, hvor en

af hans venner, ritmester G.A. Clauson-Kaas, som værgede arbejdede med at få solgt godset. Samme dag havde ritmesteren besøg fra Midelfart Kommune, som først og fremmest var interesseret i en god bid af Hindsgavls jorder til fremtidig byudvikling.

Under opholdet slog den tanke ned hos Bruhn, at slottet måske kunne bruges som det kom-

Efter at Alexander Foss måtte trække sig ud af arbejdet pga. sygdom, blev direktøren for De Danske Spritfabrikker, Chr. H. Olesen (1885-1960) den centrale erhvervsmand i Foreningen NORDENs ledelse gennem en menneskealder. Han var til sin død direktør for aktieselskabet Hindsgavl og var stærkt engageret i at samle penge til slottets drift og fornyelse. Foto Pressehuset, 1959, Det Kongelige Bibliotek.

Karikaturtegninger af den svenske tegner Birger Lundquist fra 1938. De tre skandinaviske herrer til venstre har ingen problemer med 'de gamle folkelige ord', mens 'kulturordene' snarere kunne skille de samme herrer på tegningen til højre. Gengivet efter Svein Olav Hansen: 'Drømmen om Norden'.

mende samlingssted for Foreningen NORDEN, og ritmesteren gav ham på stående fod et tilbud at gå videre med. Foreningen NORDEN kunne låne slottet i 1922 mod at vedligeholde parken og fik samtidig mulighed for at leje sig ind på slottet på en femårs kontrakt. Tilmed fik foreningen forkøbsret til slottet, parken og en del af de nærliggende skov- og engområder – kort sagt det, som Middelfart Kommune ikke havde vist interesse for. Nu havde Helge Bruhn et tilbud på hånden, og det blev mødt med velvilje, da han forelagde forslaget på et forretningsudvalgsmøde d. 1. november 1921. Der var dog også enighed om at undersøge de økonomiske aspekter nøje, men tre-fire måneder senere stod det klart, at tanken havde slået rod, selv om man fra ledelsens side understregede, at man ikke kunne binde sig til et køb. Foreningens økonomi var stadig for usikker til noget så voveligt.

DET FØRSTE KURSUS

22 norske, 17 svenske og 28 danske studerende – 38 mænd og 29 kvinder – samledes i dagene 16. juli til 1. august 1922 på Hindsgavl Slot til det første af en lang række kurser på stedet, arrangeret af Foreningen NORDEN. Det første kursus var tilrettelagt af professor Aage Friis, og Helge Bruhn fungerede selv

som vært på slottet under kurset. Hovedbygningen havde ikke været beboet i de foregående 14 år, og en af deltagerne i kurset berettede senere, hvordan det var at komme indenfor: 'Gammel, indelukket luft slog os i møde, da vi trådte ind i værelserne med deres svære, dobbelte gardiner. Kun enkelte møbler fandtes der. I køkkenet ikke en ske eller en kop, ikke en gryde eller kasserolle. Støv og stilhed overalt.' Det var således noget af en udfordring, Helge Bruhn havde taget på sig. Foredragsholdere skulle komme langvejs fra, og på slottet var der

Det første kursus var tilrettelagt af professor Aage Friis, og Helge Bruhn fungerede selv som vært på slottet under kurset. Hovedbygningen havde ikke været beboet i de foregående 14 år.

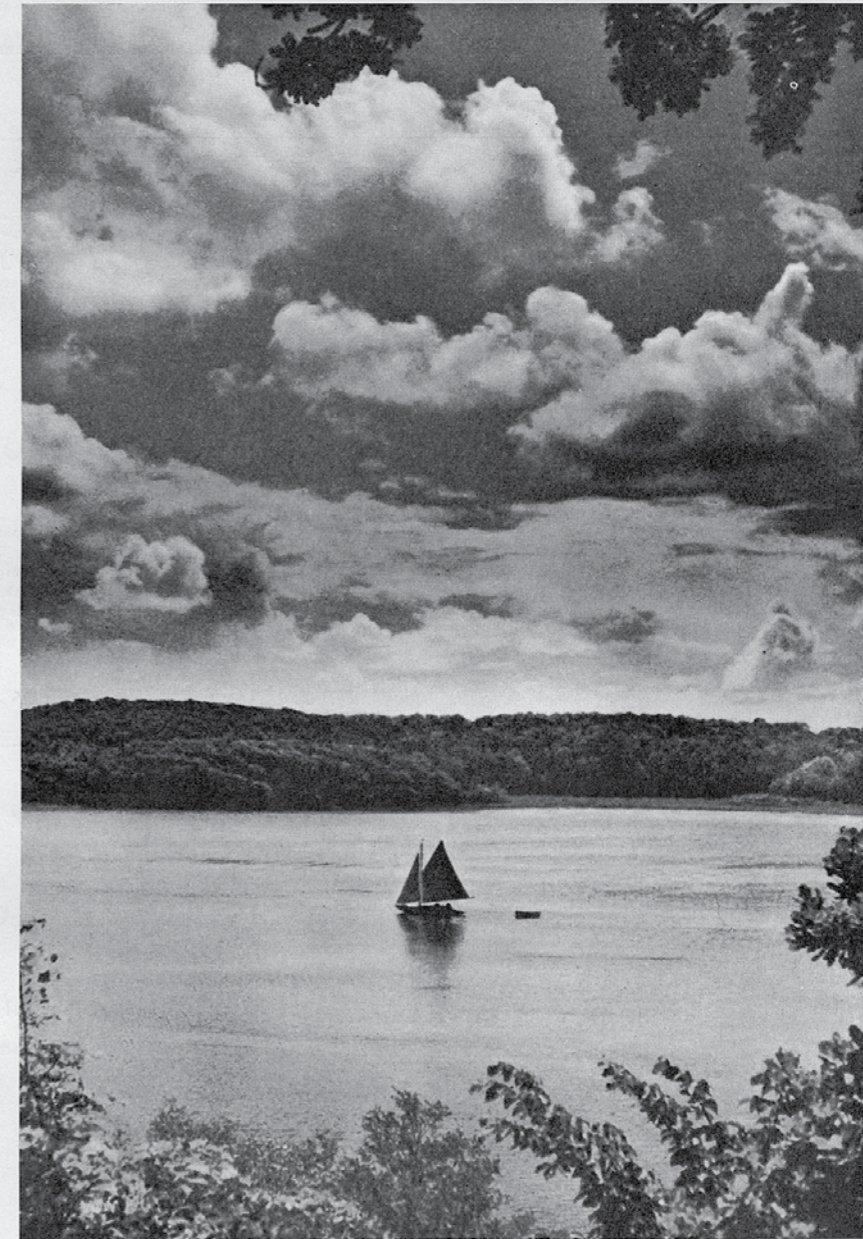
langt fra overnatningsmuligheder til alle kursdeltagerne. De mandlige studerende måtte derfor overnatte i en mindre teltby på den ydre gårdsplads, mens størstedelen af de kvindelige studerende dog kunne overnatte inden døre. Jernsenge, udlånt fra hæren og forsynet med halmmadrasser og tunge tæpper, var med til at give et indtryk af, at man levede på feltfod, og det militære islæt blev også fremhævet, da en norsk deltager hver morgen og aften blæste reveille og retræte. Det passede godt til Bruhns ønsker om orden i rækkerne. Når de tre landes nationalsange var afsunget kl. 22.30, skulle der være ro til næste morgen kl. 7.30.

Der var øjensynlig ikke problemer med at skaffe undervisere til kurset eller kunstnere, der bød på underholdning. De fik alle fornemmelsen af at være med til et nybrud, og deltagerne fik desuden en todages udflugt til det netop genvundne Sønderjylland. Der var besøg på Askov Højskole og i Ribe, og i Skibelund Krat fik deltagerne lejlighed til at overvære et folkemøde, hvor sønderjydernes leder under udlændigheden, H.P. Hanssen, holdt tale. Koldinghus blev også besøgt, inden man kom tilbage til Hindsgavl, hvor en af aftenene sluttede med et stort bål i haven og sang fra de unge deltagere. Den aften kneb det ikke underligt med at få sengetiderne overholdt, men trods den medtagne bygning og de primitive forhold havde deltagerne fået en oplevelse for livet. Og det bestyrkede kun Helge Bruhn i at gå videre med ideen om at sikre Hindsgavl som fremtidigt mødested.

MED HATTEN I HÅNDEN

Der blev hurtigt planlagt flere kurser til afholdelse på stedet, og samtidig gik Helge Bruhn rundt med hatten i hånden for at samle økonomisk støtte til at udnytte forkøbsretten. Alexander Foss havde i begyndelsen været skeptisk over for planen, men skiftede standpunkt, og direktøren for De Danske Spritfabrikker, Chr. H. Olesen, blev også en overbevist tilhænger af et køb. Det hjalp nok at have erfarne erhvervsfolk med, for i juli 1923 stiftede Helge Bruhn sammen med ingeniør Svend Koch og bankdirektør J. Hassing-Jørgensen A/S Hindsgavl, hvis formål det var 'at erhverve og udnytte Hindsgavls hovedbygning m.v., navnlig ved fortsat udleje til Foreningen NORDEN, samt eventuelt at afhænde ejendommen m.v. helt eller delvis'. I første omgang blev aktiekapitalen fastsat til 10.000 kr. Dette beløb var dog langt fra nok til at sikre overtagelse af det, man havde fået tilbudt med Hindsgavl Slot og området omkring slottet, men bestyrelsen blev samtidig bemyndiget til at udvide kapitalen op

I 'Nordens Kalender' blev der ved flere lejligheder bragt annoncer for de ferieophold på Hindsgavl, som Foreningen NORDEN tilbød sine egne og søsterorganisationernes medlemmer, typisk i juli måned. 'Nordens Kalender', 1933.

LILLEBÆLT VED HINDSGAVL

HOLD FERIE PÅ HINDSGAVL

Foreningen »Norden» i Danmark arrangerer hver Sommer Ferieophold på Hindsgavl Slot ved Lillebælt for Foreningerne »Norden»s Medlemmer med Familie. Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Foreningerne »Norden» i de forskellige Lande.

Hindsgavl brugtes i mellemkrigs-tiden primært i sommerperioden, for der blev først indlagt centralvarme efter befrielsen. Her er et hold lærere fra de skandinaviske lande fotograferet i juli 1931 i forbindelse med kurset for modersmålslærere. Der var forelæsninger og udflugter og undervisning i dansk, svensk og nynorsk. For mange var den slags i mellemkrigs-tiden en uforglemmelig oplevelse, som derfor blev fastholdt på fotografi. 'Nordens Kalender', 1932.

til 100.000 kr. Det blev desuden fastlagt, at aktierne maksimalt kunne bære 4 % om året i udbytte, og at Foreningen NORDEN altid skulle have ret til at overtage aktier i selskabet til kurs 100. Man skulle med andre ord ikke tegne aktier i selskabet for at tjene penge på det. Konstruktionen var velegnet til at få sympatisører ud af busken, og samtidig fik Foreningen NORDEN i første omgang ingen risiko i forbindelse med aktieselskabets køb af ejendommen. Men det var lige så klart, at hvis aktionærerne gradvist overdrog deres aktier til foreningen, ville denne nok komme gratis til ejerskabet, men samtidig ville vedligeholdelsesbyrden følge med. Det var præcis, hvad der skete i de følgende årtier. Allerede i 1933 var omkring 40 % af aktiekapitalen overdraget til Foreningen NORDEN.

HINDSGAVL – NORDENS BORG

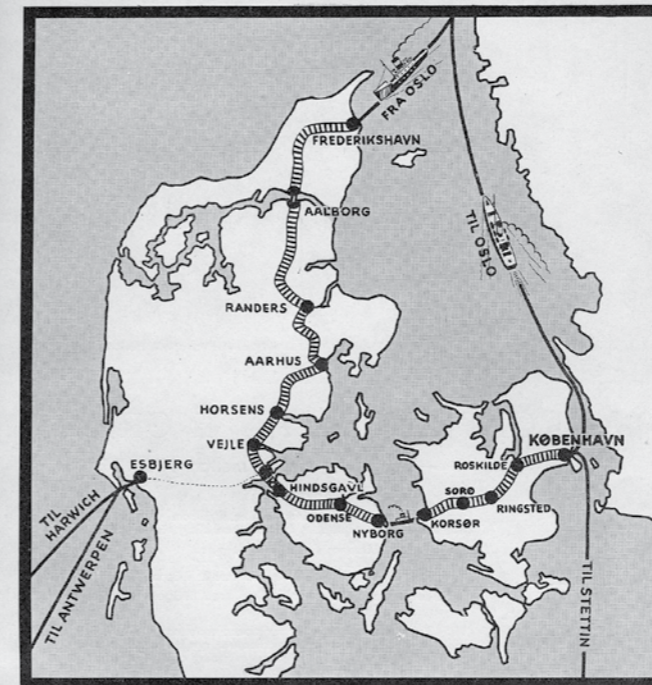
I oktober 1923 samledes det nye selskabs be-

styrelse og andre initiativtagere på Hindsgavl, så alle fik mulighed for at forvisse sig om, at slottet var egnet som mødested, og at det var i en sådan stand, at man kunne stå sig ved at overtage slottet og de omkringliggende 93 tønder land park, skov og eng. Der blev hurtigt enighed om at købe det tilbudte af dødsboet for en pris af 150.000 kr., og i januar 1924 gik aktietegningen i gang. Det er værd at bemærke, at aktierne ikke blev udbudt offentligt, men til en indbudt kreds, 'som man tør formene har interesse for sagen'. Indbydelsen til aktietegning var dels anbefalet af Foreningen NORDENS formand, generaldirektør Michael Koefoed, dels af fremtrædende politikere fra Venstre, Det Konservative Folkeparti, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre, nemlig J.C. Christensen, Alexander Foss, Ove Rode og Th. Stauning – i sig selv et vidnesbyrd om, at Foreningen NORDEN på kort tid havde vundet fodfæste på tværs af partiskellene.

Det fremgik af indbydelsen, at hensigten var at skabe 'et fredlyst sted, der til alle Nordens lande kan bære vidnesbyrd om gammel dansk kultur og typisk dansk landskabelig skønhed', og alt i alt var det nok ikke mindst naturværdierne ved Lillebælt og Fænosund, der fascinerede både initiativtagerne og de kommende aktionærer. Beliggenheden midt i Danmark og nærheden til Sønderjylland var medvirkende til, at sagen kunne gennemføres. Alexander Foss sørgede for et solidt grundlag for aktietegningen ved på forhånd at garantere for 10 % af den nødvendige aktiekapital, og selv om prospektet blev sendt ud kun godt et år efter det store sammenbrud i Landmandsbanken, havde initiativtagerne set rigtigt. Allerede efter en måned havde man nået målet på 100.000 kr., og man stoppede først indtegningen, da aktiekapitalen var nået op på 114.000 kr. Nogle af de tegnede aktier blev med det samme givet som gaver til Foreningen NORDEN, som

En „Norden“s skolerejse gennem Danmark

med Skib til og fra Oslo.

— Hele Rundrejsen koster Kr. 30.50 —

Rejsen mellem København og Oslo foretages med D. F. D. S. nye Dieselmotorskib «Kronprins Olav», og mellem Frederikshavn og Oslo med den store Passagerdamp «Frederikshavn».

Nærmere Oplysninger om Rejsen kan fås i Foreningen Nordens Kontorer i København, Stockholm, Göteborg og Oslo.

Reklame for skolerejse for norske børn gennem Danmark. Foreningen NORDEN etablerede flere overnatningssteder for skolebørnene, så de kunne overnatte billigt på vejen rundt i Danmark, og forhandlede jævnligt med statsbanerne om grupperejserabat. 'Nordens Kalender', 1938.

dermed fra begyndelsen blev aktionær i selskabet, og d. 21. marts 1924 fik A/S Hindsgavl skøde på ejendommen. Den fik snart tilnavnet Nordens Borg.

GENSIDIGHEDEN OG EN ENKELT MISLYD

Inderkredsene i de nordiske foreninger var utvivlsomt idealister, der arbejdede for Nordens sag, og de årlige delegeretmødereferater var da også normalt en opvisning i en kombination af ønske om nye tiltag, fortsættelse af de allerede prøvede og vellykkede af slagsen samt hensyntagen til kollegerne i de andre lande, hvor der var behov for noget sådant. I

et vist omfang kunne det ikke være andet, end at man måtte finde den mindste fællesnævner for, hvad foreningerne kunne arrangere eller i det mindste stå bag. Økonomien spillede f.eks. en rolle for, hvad der kunne lade sig gøre, men rundt om i de nordiske lande var der fonde som Clara Lachmanns Fond og Den Letterstedtske Forening, som meget gerne understøttede virksomheden, og velstående enkeltpersoner kunne fra tid til anden også træde til med donationer.

En helt særlig udfordring havde man i forholdet til Island, da det af økonomiske grunde ikke var muligt at inddrage landet i den rotationsordning, der gjaldt for afholdelse af delegeretmøder og tilbud om kurser. Det var således en vigtig del af forklaringen på, at det først blev i 1939, at der blev afholdt delegeretmøde på sagæen. Det var – for passagerflyvningens tidsalder – bestemt også forbundet med et stort tidsforbrug, når man skulle rejse så langt. For

Møder var – før passagerflyvningens tidsalder – også forbundet med et stort tidsforbrug, når man skulle rejse imellem landene. For de danske deltagere betød det første møde på Island således et samlet tidsforbrug på 12-14 dage.

de danske deltagere betød mødet, der blev afholdt i dagene 22.-25. juli 1939, at de skulle hjemmefra, så de d. 19. juli kunne sejle med en Amerikabåd fra Oslo. Efter mødet havde islændingene arrangeret en udflugt til Nordlandet, og hjemturen fandt sted fra Akureyri d. 27. juli om aftenen med ankomst til Oslo natten mellem d. 30. og 31. juli. Det samlede tidsforbrug var således på 12-14 dage.

Der var meget sjældent mislyde i samarbejdet på tværs af landegrænserne, ikke mindst fordi der var en stor grad af kontinuitet i ledelseslaget, så man forstod hurtigt baggrunden, hvis et lands repræsentanter ikke var fuldt så entusiastiske omkring et forslag som ens egen forening. I et enkelt tilfælde var det dog tydeligt, at udefrakommende faktorer påvirkede foreningernes muligheder for samarbejde. Det drejede sig om den konflikt, der udspillede sig mellem Norge og Danmark omkring højhedsretten over Østgrønland i begyndelsen af 30'erne.

STRIDEN OM ØSTGRØNLAND

Den nordlige del af Østgrønland var reelt ubeboet, og fra norsk side havde man ved en traktat i 1924 fået visse indrømmelser med hensyn til retten til at gå i land, jage, fiske og overvinde m.m., men selve højhedsretten ville den danske stat ikke give afkald på. Da den norske regering ikke desto mindre i 1930 gav nogle nordmænd politimyndighed i Østgrønland, og da norske jægere året efter rejste det norske flag i området, indklagede Danmark sagen for den internationale domstol i Haag. I april 1933 faldt sagen ud til fordel for Danmark, som fik anerkendt dansk højhedsret over hele Grønland. I den danske forenings ledelse var man tidligt klar over, at modsætningerne mellem regerin-

gerne kunne påvirke foreningernes muligheder, og da sagen første gang kom frem på et møde i den danske forenings ledelse i august 1931, havde generaldirektør Koefoed da også på forhånd drøftet sagen med både udenrigsminister P. Munch og med formanden for den norske forening. Der var enighed om, at man godt kunne sende en dansk delegation til det påtænkte delegeretmøde i Oslo og Bergen, men den norske forenings formand havde samtidig accepteret, at der ikke som oprindelig tænkt skulle afholdes et folkemøde i Bergen ved samme lejlighed. Et halvt års tid senere måtte forhandlinger om forstærket pressesamarbejde udsættes på samme baggrund, og i sommeren 1932 manede den danske formand stadig til forsigtighed, da man valgte at indskrænke sin repræsentation på årets delegeretmøde i Stockholm til det mindst mulige, nemlig formanden og sekretæren. Koefoed kom, som det hedder i protokollen fra forretningsudvalgets møde, ind på foreningens vanskelige stilling 'pga. den verserende Grønlandssag. Hans stilling var i dette øjeblik den samme som forrige år til delegeretmødet i Oslo, at man ikke burde udæske den danske befolkning ved just i denne tid at afholde store fællesmøder.' Nogen længerevarende virkning fik striden om Østgrønland dog ikke for samarbejdet mellem de nationale foreninger. Man dukkede hovedet og håbede, at uvejret ville drive over – som det også skete i årene efter domsafsigelsen.

NORDENS DAG 1936

Det årlige delegeretmøde for de nordiske foreninger blev i 1934 afholdt på Hindsgavl, og et af de punkter, den danske forening havde forelagt til drøftelse, handlede om medlemsagitationen og udbredelsen af kendskabet til foreningernes formål og virke. Udgangspunktet var en realistisk bedømmelse af, at drømmen om stor tilslutning til foreningerne ikke var blevet til virkelighed. Det hed således i oplægget: 'Den herskende almindelige mangel på kendskab til foreningerne NORDENS arbejde og den af velvillig ligegyldighed prægede indstilling over for det nordiske samarbejde kan næppe ændres ved opråb og lignende tryksager eller ved spredte meddelelser og notiser i pressen. Kun gennem et velforberedt og organiseret samlet fremstød ved anvendelse af radio, presse o.lign. vil man i vore dage kunne skaffe opmærksomhed og ørenlyd for foreningernes tanker.'

Deltagerne i delegeretmødet var åbenbart enige i diagnosen, at foreningerne trængte til mange flere medlemmer, og i første omgang

tog man efter et udvalgsarbejde tankerne op til diskussion året efter. Den danske forening spillede her ind med et konkret forslag om afholdelse af en årlig Nordens Dag i samarbejde med presse, radio og skoler i de nordiske lande, og denne tanke vandt hurtigt tilslutning. Dog besluttede man sig i første omgang kun til at gøre et forsøg, som kom til at løbe af stabelen d. 27. oktober 1936. Eksemplet viser, at der kunne være en lang lunte, når noget skulle gennemføres i enighed via de fællesnordiske delegeretmøder, men også, at det faktisk var muligt at komme frem med nye ideer til arbejdet og at få dem gennemført.

For Danmarks vedkommende stod Helge Bruhn i spidsen for arrangementet af Nordens Dag sammen med det mangeårige forretningsudvalgsmedlem, dagbladet Børsens redaktør H. Stein. Der blev lavet artikler til pressen, og der blev ikke mindst udsendt meget ma-

Da de nordiske foreninger året efter vurderede resultaterne af Nordens Dag, var der stor tilfredshed med arrangementet.

teriale til skolerne – både til elever og lærere. Hele dagen blev, hed det senere, 'en magtfuld bekendelse til nordisk samhörighed med deltagelse af de fem landes regeringer, af kirke og kongemagt og en række nationale og folkelige institutioner. Presse og radio ydede hver på sin vis deres værdifulde bistand, de nationale scener stillede sig til rådighed til formålet, mens dagens kulmination indtrådte i den aften, da de fem landes statsoverhoveder – Danmarks og Islands, Norges og Sveriges konger og Finlands præsident – kom til mikrofonen.' I forbindelse med dagen fik medlemmerne tilsendt 'Nordens Kalender' for 1937, og den rummede bl.a. udtalelser i anledning af Nordens Dag fra de fem landes statsministre.

KRIG PÅ VEJ – NØDVENDIG NORDISK SAMLING

Det er iøjnefaldende, at det lykkedes at skabe så mange aktiviteter i forbindelse med Nordens Dag 1936. Det var et solidt vidnesbyrd om,

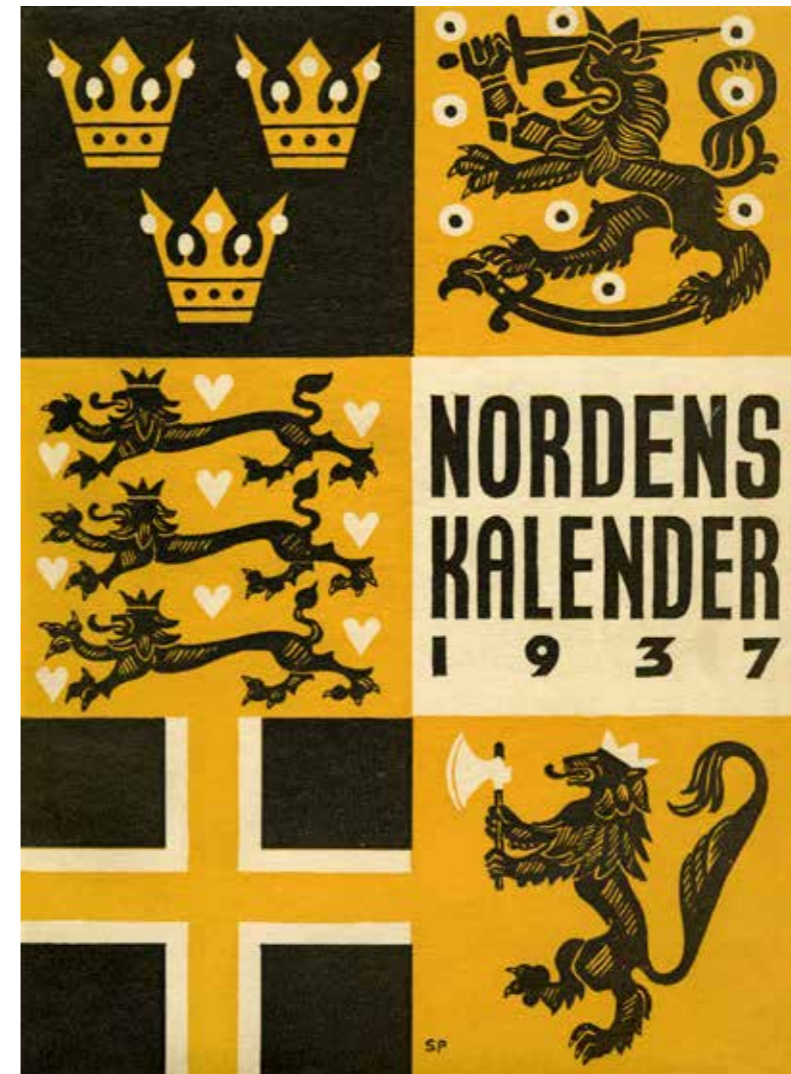
at der med de optrækkende skyer på den europæiske scene var stor sympati for tanken om nordisk sammenhold. I sin udtalelse betonedes Th. Stauning netop det nordiske samarbejde som et eksempel til efterfølgelse: 'Nu gælder det samarbejde og forståelse imellem folkene, og desto mere man skilles og fortaber sig i stridigheder andre steder i Europa, må samlingen fuldbyrdes i Norden, thi dette eksempel er godt, og det er nok nødvendigt, at der gives et eksempel.'

Han skjulte ikke, at der kunne være nået mere på det erhvervspolitiske område mellem de nordiske lande, end der faktisk var, og understregede samtidig, at meningen ikke var at ophæve de fem folks selvstændighed eller at udslette værdierne i de fem forskellige sprog: 'Frie og selvstændige folk lever i Nordens lande, og de ønsker at bevare frihed og selvstændighed, men også at udvikle broderskab og samarbejde imellem frie folk. Ikke et forenet Norden, men et enigt Norden er tidens mål, og hertil har Foreningen NORDEN ydet sit betydelige bidrag. Vi har fælles mål og idealer i Norden, men netop derfor kan vi også samles uden frygt og mistænksomhed, og Nordens Dag vil forhåbentlig underbygge og udvikle vejen til samliv og samarbejde.'

Da de nordiske foreninger året efter vurderede resultaterne af Nordens Dag, var der stor tilfredshed med arrangementet. I Norge havde det været stærkt medvirkende til mere end en fordobling af foreningens medlemstal, mens det var gået langsommere med tilvæksten i Danmark. Til gengæld havde man her kunnet bruge anledningen til at samle en fond til det fremtidige arbejde ved bidrag fra institutioner og større virksomheder, ligesom man havde fået tilslutning fra flere arbejderorganisationer. Helge Bruhn konstaterede dog ved samme lejlighed, at 'personlige medlemmer kunne vanskeligt skaffes uden for de intellektuelle kredse, og tilslutning fra de brede kredse i by og på land måtte ske ved kollektiv indmeldelse af de store organisationers medlemmer'. En lidt defaitistisk indstilling, kunne man mene. Nordens Dag blev ikke gentaget før 2. verdenskrig, men arrangementet i 1936 havde alligevel stor betydning ved at sikre opmærksomhed om foreningernes arbejde, og internt i foreningerne gav Nordens Dag samtidig et større fokus på medlemshvervningens betydning.

KENDSKAB GIVER VENSKAB

Ved delegeretmødet på Hindsgavl i august 1924 drøftede ledere fra foreningerne i Norge, Sverige, Island og Danmark foreningens fremtidige arbejde, og under en generel drøftelse

I 1930'erne var Nordens Kalender foreningens årlige gavebog til medlemmerne. Foreningerne Nordens sekretærer og bestyrelser kæmpede om indholdet i kalenderen, der måtte indstilles ved besættelsen af Danmark og Norge i 1940. Her er forside af kalenderen fra 1937.

gjorde den danske forenings formand, Michael Koefoed, opmærksom på, hvor vigtigt det var at få befolkningernes bredere lag med i det nordiske samarbejde. Han pegede i den forbindelse som et eksempel på et frugtbart samarbejde mellem Helsingør og Helsingborg med årlige folkestævner mellem skåninger og sjællændere. Ideen til disse stævner var næppe groet i foreningens have, men det måtte ifølge Koefoed være vigtigt at udvide arbejdet uden for hovedstæderne. På den måde kunne man slå to fluer med ét smæk. Der kunne skabes en bredere økonomisk basis for virksomheden, og man ville nå længere i relation til gensidigt kendskab og gensidig forståelse. 'Kendskab giver ven-

Et sådant samarbejde kunne omfatte f.eks. handelsforeninger, håndværkerforeninger, turistforeninger og navnlig skoler, og man kunne også tænke sig en erfaringsudveksling mellem byernes mere officielle institutioner. Man skulle gå varsomt frem, og Bruhn 'skitse-rede endelig, hvorledes en forbindelse mellem byerne kunne udvides til et samarbejde mellem hjemmene'.

I første omgang var det begrænset, hvad der kom ud af drøftelsen. Der blev ganske vist vedtaget en udtalelse, der i positive vendinger talte om oprettelsen af 'lokale komiteer på forskellige steder i de respektive lande', ligesom det blev nævnt, at de kunne samarbejde med tilsvarende komiteer i de øvrige nordiske lande. Udtalelsen skjulte behændigt den kendsgerning, at den svenske forening straks fra foreningens dannelse havde opereret med en kredsinddeling, mens lokalforeningerne først dukkede op senere i Norge og Danmark. De første lokalafdelinger kom i Norge i 1925 i henholdsvis Trondheim og Bergen. I Danmark blev den første lokalafdeling oprettet i Helsingør i 1926, mens de næste fulgte i Aarhus, Randers og Aalborg-Nørresundby i 1931. Noget hurtigt gennembrud blev der dog ikke tale om.

THISTED SOM BANEGRYDER

Tankerne om nærmere forbindelse mellem byer i de forskellige lande levede dog videre. På et forretningsudvalgsmøde i december 1931 nævnte et af medlemmerne, borgmesteren i Store Heddinge, landstingsmand J.P. Jensen-Stevns, at der også havde været gensidige møder mellem grupper fra Stevns og fra Skåne. Men det blev først i 1939, at venskabsbytanken for første gang rigtigt blev udfoldet – og vel at mærke ved et initiativ 'nedefra'.

Et par år før var den femte danske lokalforening blevet oprettet i Thisted, og denne forening inviterede den svenske skuespiller Anton de Verdier til byen. Han gjorde tilsyneladende fremragende reklame for Värmland, for thyboerne besluttede kort efter, at man ville have en venskabsby i Värmland. Den svenske hovedforening foreslog i stedet Uddevalla, godt 80 kilometer nord for Göteborg, og forslaget blev accepteret i Thisted. Der blev her tale om den første formaliserede venskabsbyforbindelse mellem to nordiske byer, og i juni 1939 var en gruppe fra Uddevalla på besøg i Thisted. Et genbesøg i Uddevalla i 1940 kom af naturlige grunde ikke på tale, og den egentlige udfoldelse af venskabsbytanken kom således til at finde sted efter 2. verdenskrigs afslutning. ■

En lidt yngre Lars Løkke Rasmussen under Nordisk Råds session i Stockholm i 2009.

Statsminister Lars Løkke Rasmussen om Norden:

Verdens stærkeste regionale sammentømring

Norden skal være verdens mest integrerede region, har de nordiske statsministre besluttet. Hvad betyder det? Hvordan går det? Vi taler med **Lars Løkke Rasmussen** om nordisk samarbejde, som han mener igen er ved at få vind i sejlene.

Tekst **Esben Ørberg** Foto Magnus Fröderberg, norden.org og Ritzau Scanpix

Klokken er 13.45, torsdag d. 24. januar 2019. Mange interview med kendte personer har ofte beskrevet elementer: Hvordan ser personen ud, hvordan bevæger personen sig, hvordan er omgivelserne, forplejningen, medarbejderne osv.? Sansendeindringerne skal forstærke læserens oplevelse af at være med indenfor hos den kendte.

I dette interview er der ingen sansendeindringer. Dels fordi det foregår telefonisk, dels fordi den interviewede, statsminister Lars Løkke Rasmussen, er særdeles fokuseret på samtalen. Ingen ligegyldig smalltalk.

Stemmen præsenterer sig. Manden bag er behagelig og venlig og optaget af at komme til sagen. Sagen er en samtale om rigsfællesskabet, nordisk samarbejde og personlige erfaringer fra Norden.

Statsministeren indleder i optimistiske vendinger:

- Tillykke med jeres første 100 år! Med den vind, Norden igen er ved at få i sejlene, vil der også være brug for jer de næste 100 år!

BRED POLITISK AFTALE

Lars Løkke Rasmussens positive forventninger til samarbejdet gælder både rigsfællesskabet og Norden. På finansloven for 2019 er afsat 25 mio. kr. til over de næste fire år at løfte vidensniveauet om Rigsfællesskabet og dermed styrke sammenholdet.

- Færøerne og Grønland ligger jo langt væk, men vores opgave må være, at vi kommer tættere på hinanden. Det er desto vigtigere i en tid, hvor de unge farer rundt i verden og besøger både New York og Rom uden at have været i Nuuk eller Tórshavn. Vi skal styrke fællesskabet, holde det levende og interessant og frem for alt række hånden frem mod initiativer, der vokser op nedefra, lyder det fra statsministeren, som fremhæver det nye initiativ om en nordatlantisk gymnasieklasse, der starter op som en forsøgsordning i august 2019.

Klassen er et tilbud til elever fra Danmark, Færøerne, Island og Grønland, som er interesserede i at opleve hele Nordatlanten, imens de tager en almen studentereksamen. Eleverne fra de fire nordatlantiske lande skal gå i klassen sammen i tre år, mens klassen rent fysisk flytter sig fra Gribskov Gymnasium i Danmark til gymnasier i Island, Færøerne og Grønland.

- Den nordatlantiske klasse er et af mange tegn på øget vilje og engagement, når det handler om rigsfællesskabet, som vi nu understøtter, og som forhåbentlig resulterer i, at mange flere klasser herved kommer til Færøerne og Grønland – og også klasser den anden vej.

Lars Løkke Rasmussen fortæller, at hans færøske hustru Sólrún har haft en klasse balletbørn med til Færøerne.

- Det er mit indtryk, at turen var en stor oplevelse, men billigt er det jo ikke. Børnene havde allerede været i Kina og Frankrig – og det var billigere end rejsen til Færøerne.

DEN GODE FAMILIE

- Men når bortses fra den prismæssige udfordring for rejser i rigsfællesskabet, handler det meget om at gøre sig umage. På samme måde, som man må gøre sig umage for at bevare det gode ægteskab; man skal være aktiv for at holde det levende. Det nytter jo ikke noget, hvis man ved middagsbordet ikke aner, hvorfor man sidder sammen.

- Men det fine ved rigsfællesskabet er, at det næsten altid overrasker positivt, fordi der er så meget at hente. Jeg møder af og til ældre danskere på Færøerne, som spørger sig selv, hvorfor de dog ikke har været på Færøerne før. Nu gælder det næste generation, og med den nye rigsfællesskabspakke tilsætter vi lidt gnist til fællesskabet.

Lars Løkke Rasmussen vender tilbage til bemærkningen om, at Norden igen er ved at få vind i sejlene.

- I gamle dage gled de nordatlantiske medlemmer af Folketinget ind i de

danske partier. Men sådan er det ikke mere, og selvom tendensen går mit parti imod, har det skabt en tydelighed og klarhed om den nordatlantiske repræsentation, som jeg synes er positiv for fællesskabet.

- Men også det danske engagement mod Nordatlanten øges i disse år. Der er stor opbakning til den danske medfinansiering af kommende lufthavnsbyggerier i Grønland. Og da Grønland blev ramt af en tsunami i sommeren 2017, valgte vi at give en ekstraordinær finanslovsbevilling. Det er udtryk for et stærkt politisk ønske om øget samarbejde.

VERDENS MEST INTEGREREDE REGION

Men hvad med resten af Norden og de nordiske statsministres målsætning om, at deres lande bliver til verdens mest integrerede region? Bliver det til noget?

- Når vi siger sådan, skyldes det naturligvis, at det er muligt. Og når det er muligt, er det, fordi vi allerede er nået langt med at binde os sammen. Norden var eksempelvis forrest med første generation af mobilnettet, og vi har sammen i Norden skabt masser af praktisk integration lang tid før, det blev moderne i EU-sammenhæng.

Hvordan opfatter du rollefordelingen mellem Norden og EU?

- Jeg mener, at vi i Danmark, Sverige og Finland skal blive bedre til samlet at implementere EU-lovgivningen, så vi ikke af vanvare kommer til at skabe unødige barrierer mellem os. Det nordiske samarbejde skal ses i kontekst af EU-samarbejdet, og det er den fælles EU-lovgivning, der på mange måder i dag er den primære drivkraft bag integrationen i Norden. Gennem et fælles nordisk fokus på ensartet implementering kan vi forstærke den integration.

Hvor ligger barriererne for øget nordisk integration?

- Mon ikke der er en række mentale barrierer, som ikke nødvendigvis er opstået, fordi lovgivningen halter? Mon ikke de fleste antager, at det er nemmere at læse på RUC end på Lunds Universitet? Og at det er nemmere at oprette virksomhed i Ørestaden end i Malmø? I virkeligheden er forskellene små og ofte overkommelige. Men opfattelserne siger noget andet, og derfor er det også vigtigt at søge at nedbryde de mentale barrierer; have fokus på information og på, at det også skal opleves som nemt og uproblematisk at bevæge sig mellem de nordiske lande.

Hvor ligger udfordringerne i den nærmeste fremtid?

- Vi skal hele tiden arbejde med grænseproblematikken og have fokus på mobilitet på tværs

af grænser. Her ligger djævelen nemlig i detaljen. Forskellige regler – eller selv små forskelle i implementeringen af fælles regler – kan medføre utilsigtede barrierer.

DEN VIGTIGE INFRASTRUKTUR

- Men også infrastruktur, både den analoge og digitale, er vigtigt for samhørigheden, integrationen og mobiliteten. Danmark er jo allerede Europas mest digitaliserede land, og vi har en ambition om, at Norden skal være et globalt lokomotiv for udviklingen af femte generations trådløse netværk, 5G, og dermed blive den første sammenkoblede 5G-region i verden.

- Øresundsbroen har bragt Danmark og Sverige tættere på hinanden, og allerede næste år er forundersøgelsen til en fast forbindelse mellem Helsingør og Helsingborg færdig. Der er kæmpe store perspektiver i den forbindelse, og især vejdelene ser ud til at blive en solid businesscase.

- Inden for havmiljø og redningstjenester har vi et tæt nordisk samarbejde, som vil blive udviklet endnu mere i de kommende år.

Hvordan ser du perspektiverne for samlet nordisk fodslag internationalt?

Fra rigsmøde på Færøerne sidste sommer ses fra venstre: Færøernes lagmand Aksel V. Johannesen med sin kone Katrin Apol, Grønlands landsstyreformand Kim Kielsens kone Judith, Kim Kielsen, Lars Løkke Rasmussen med sin kone Sólrún.

Mit eget Norden

- Vi er i gang med at købe Skåne, Halland og Blekinge tilbage! Sådan driller jeg min svenske kollega Stefan Löfven, når jeg fortæller ham om, at vi – sammen med gode venner – netop har købt en lille svensk herlighed af en ejendom i Halland.

Lars Løkke Rasmussen fortæller om huskøbet i den del af interviewet, som handler om hans personlige og private forhold til Norden. Færøerne spiller en helt særlig rolle. Herfra stammer hans kone Sólrún, og hans begejstring for øerne er stor:

- Jeg har en færøsk kærlighed – på alle planer. Mit forhold til Færøerne er en enorm berigelse, og i familien gør vi meget for at bevare tætte relationer til familie og venner deroppe. Vores tre børn kan alle læse og tale færøsk, og vores datter skal nu i praktik som lærer på en færøsk skole.

Også som dreng fik han især Norge ind under huden.

- Alle mine barndomsferier gik til Norge. Mine forældre havde ikke lyst til at rejse til eksotiske lande, og det havde jeg ikke det mindste imod. De var gamle, da de første gang kom syd for Harzen. Jeg blev også aktiv spejder. Vi havde en svensk venskabsbrosje, og jeg var selv i Norge med min trop. Altså en helt normal drengetid, hvor nordiske rejser og venskaber var oplevelser, som satte sig i mig og grundlagde en livslang nordisk interesse.

- Større og større. I januar var jeg med til at åbne en ny dansk ambassade i Indien, hvor Islands ambassade også har til huse. Og det nok flotteste eksempel på nordisk diplomatisk samdrift finder vi i Berlin med alle de nordiske landes repræsentationer under samme tag og med en række fælles funktioner. Dertil kommer, at vi har aftalt på nordisk plan at søge bistand hos hinanden ude i verden. Hvis det enkelte land ikke har en nærliggende ambassade, er der hjælp at hente hos nærmeste nordiske.

- I forhold til klima og miljø har vi kollektivt i Norden udviklet mange af de løsninger, der skal til internationalt. Det er løsninger, som kan bruges til at trække udviklingslandene mod en højere levestandard og en fremtidsikret urbanisering.

BÅDE VELSTAND OG BÆREDYGTIGHED

- Når vi i høj grad lykkes med det nordiske samarbejde, skyldes det nok, at vi er på hjemmebane i vores nordiske alliancer. Vi kan grundlæggende spejle os i hinanden og har mange fællestræk, f.eks. at vi har formået at forene velstandsfremgang med bæredygtighed, at forene 'det gode liv' med høj produktivitet.

- Jeg mærker den forøgede interesse for viden om Norden, når jeg færdes uden for Danmark. Senest oplevede jeg det under den franske præsident Macrons besøg i Danmark. Macron fortalte mig, at han var blevet briefet af den franske ambassadør i Danmark med ordene: Her møder du et land, som allerede har gennemført dit principprogram!

Det går altså ikke spor trægt med nordisk samarbejde?

- Nej, det synes jeg bestemt ikke. Men vi må da være ærlige og erkende, at det nordiske samarbejdes store glansperiode var i 50'erne og 60'erne med oprettelsen af Nordisk Råd i 1952. Derefter fulgte en mellempæriode, hvor Danmark en overgang var alene i EU. Nu er der igen fokus på værdien af samarbejdet, og det falder fint sammen med en intern tendens i EU til regionalisering. Vi har jo dannet den nordisk-baltiske kreds, NB 6, som er en delmængde af EU-samarbejdet, og jeg forudser, at der vil være plads til flere af den slags grupperinger af mennesker og lande i EU i fremtiden.

- Selvom det er på en dyster baggrund, accelererer det nordiske samarbejde også forsvarsmæssigt. Vi oplever jo, at en stadig mere aggressiv Vladimir Putin får os til at rykke tættere sammen, og vore forsvarsministre har noget mere at tale om end for få år siden. Mildt sagt.

VI INSPIRERER HINANDEN

- Men også mere lavpraktisk oplever jeg, at vi hele tiden finder inspiration hos hinanden, fordi vores befolkninger minder så meget om hinanden. Tag bare den danske bolig-job-ordning, som jo er svensk inspireret. Mange af vore samarbejdsløsninger skyldes en særlig nordisk pragmatisme med så lidt formalisme som muligt.

Hvilke værdier og begreber forbinder du i øvrigt med Norden?

- Vi er gode til at finde balance. Jeg nævnte, at vi både har gode livsvilkår og høj produktivitet. Vi har solid vækst og er samtidig mere og mere opsatte på bæredygtighed i alle former og forhold. Og vi gør os umage med at finde en sund balance mellem natur og urbanisering.

- Men i øvrigt er tillid et ægte nordisk nøglebegreb. Høj tillid mellem mennesker og institutioner er afgørende for, at åbne samfund fungerer. I familie med tillid er åbenhed, som jeg også anser for at være et nordisk varemærke.

- Endelig synes jeg også, at internationalt engagement hører med på listen over særlige nordiske kendetegn. En åben tilgang til resten af verden og til internationalt samarbejde.

- Netop fordi vi ligner hinanden så meget i Norden, har vi de bedste muligheder for at blive verdensmestre i regional integration og leve op til den ambition om sammentømring, som de nordiske statsministre har sat som mål, lyder det fra Lars Løkke Rasmussen klokken 14.14.

Interviewet er slut. Ét minut før den aftalte tidsramme udløber. Lars Løkke Rasmussen noterer på vej ud af røret: Så holder vi tiden! ■

Mette Frederiksen i Stockholm omgivet af sine nordiske kolleger på det seneste møde i SAMAK, Arbejderbevægelsens Samarbejds-komité, i slutningen af januar. Fra venstre: Arni Páll Arnason, Island, Mette Frederiksen, Stefan Löfven, Sverige, Jonas Gahr Støre, Norge, og finske Antti Rinne.

Velfærd kræver ingen oversættelse i Norden

Socialdemokratiets formand **Mette Frederiksen** glæder sig over, at hun og hendes nordiske kolleger ikke behøver at oversætte ret meget for hinanden, hverken sprogligt eller i overført betydning. For hende besidder Norden er særlig kraft – og det er ikke bare, fordi vi er naboer.

Af Esben Ørberg Foto Henrik Montgomery, TT

En partiformand har ikke mange kolleger, men i Norge har jeg Jonas (Gahr Støre, red.), som endda har den samme opgave som mig. På formandsplan har vi et stærkt kollegialt fællesskab, og i det hele taget er forholdet mellem de nordiske socialdemokratier meget tæt. Det er også grunden til, at Norden i mit voksne liv har fået en helt særlig betydning, siger Mette Frederiksen, formand for Socialdemokratiet.

- Det skyldes især sproget, som har en betydning i sig selv. Men sproget betyder også meget i overført betydning. Når Jonas og jeg siger velfærd og arbejdsmarked, så betyder det stort set det samme for os. Vi har en fælles terminologi, en fælles forståelse, som ikke kræver nogen oversættelse.

- Norden er for mig – ud over politik – især kultur og litteratur. Astrid Lindgren er for mig selv det kunstneriske udtryk af Norden, hun bærer nordisk kultur for os. Hun har

haft stor betydning for mig, både som barn og voksen, og jeg kan ikke komme i tanke om nogen anden børnebogsforfatter, som fylder så meget som Astrid Lindgren.

Hvordan ser du på nordisk politisk samarbejde?

- Vi skal have mere! Norden er en særlig politisk kraft, fordi vi er Norden, ikke bare fordi vi er naboer. Den nordiske model har stærke fællesnævnerne, som vi er vokset sammen om. De liberalistiske økonomer vil sige, at det ikke kan lade sig gøre at have velfærdssamfund med høje skatte tryk og så samtidig have en konkurrencedygtig økonomi.

- Men det har vi vist i Norden, at vi kan. Det minder om humlebieen, der med sin lille tykke krop og sine små vinger ikke burde kunne flyve. Men det ved den bare ikke, så den flyver alligevel.

- Men Norden er mere end det. En af forudsætningerne for vores velfærdssamfund er en

lav grad af korrupsion og nepotisme. Vi har derfor meget åbne samfund, hvor vi tror på hinanden. Det tillidsfulde samfund er en særlig måde at være menneske på, som resten af verden med misundelse ser på.

- Derfor rummer Norden også store potentialer for et stærkt samarbejde. Vi ligner hinanden, og vi har skabt de rette rammer.

Hvad taler imod?

- Efter Murens fald trådte Norden noget i baggrunden, men jeg oplever, at der er en fornyelse på vej. Samarbejdet har vist sig nyttigt på så mange områder, at der er meget mere at komme efter.

Også selvom EU spiller en stadig stærkere rolle?

- Ja, vi kan sagtens på en og samme tid have et stærkt nordisk regionalt samarbejde og lægge kræfterne i det europæiske. Men vi skal naturligvis respektere, at Norge, Færøerne og Grønland ikke er med i EU. Derfor kan vi heller ikke altid stemme med én stemme i EU-sammenhænge.

Danmark har formandskab i Nordisk Ministerråd i 2020. Har du en kæphest at ride i den sammenhæng?

- Alle lande er optaget af klimaproblemer og bæredygtighed, og på mange områder er vi ved at finde svar på udfordringerne. Det vil præge det nordiske samarbejde i de kommende år og naturligvis også det danske formandskab. ■

Den nordiske venstrefløj glemte økonomien

Dansk-svenske **Mikael Wiehe** har turneret Norden tyndt og markeret sig som en stemme på venstrefløjen siden 70'erne. Mød den 72-årige svenske protestsanger til en snak om nordisk venstrefløj, humor, fremmedfjendskhed og stolthed over den nordiske kvindebevægelse og velfærdsmodel.

Tekst **Kasper Louis Hornbeck**
Foto **Felicia Malström** og **Henrik Saxgren**

Mikael Wiehe er ikke bange for tavsheden. End ikke på en telefonlinje fra Malmö, hvor fraværet af ord kun kræver få øjeblikke, før stilheden larmer. Den tidligere frontmand i Hoola Bandoola Band er ikke en mand, der blot snakker for at snakke. Mikael Wiehe tager sig tid. Tid til at overveje ordene, inden han bestemmer sig for dem og de svar, de skal give. Ligesom han gerne stopper midtvejs i en sætning for at ombestemme sig eller begynder sit svar et helt andet sted for på den måde at få det til at stå endnu mere præcist frem. En nøgtern overvejelsesproces, forestiller man sig, der må mime den, der er gået forud for mange af de poetiske sangtekster, han gennem årene har forfattet. - Der er ikke noget, som gør en nordisk troubadour så elsket - særligt en svensk troubadour - som når han siger noget ironisk eller halvt ondsksfuldt om Sverige, begynder Mikael Wiehe eksempelvis på spørgsmålet om, hvor han ser, at de nordiske lande ligner og afviger allermost fra hinanden.

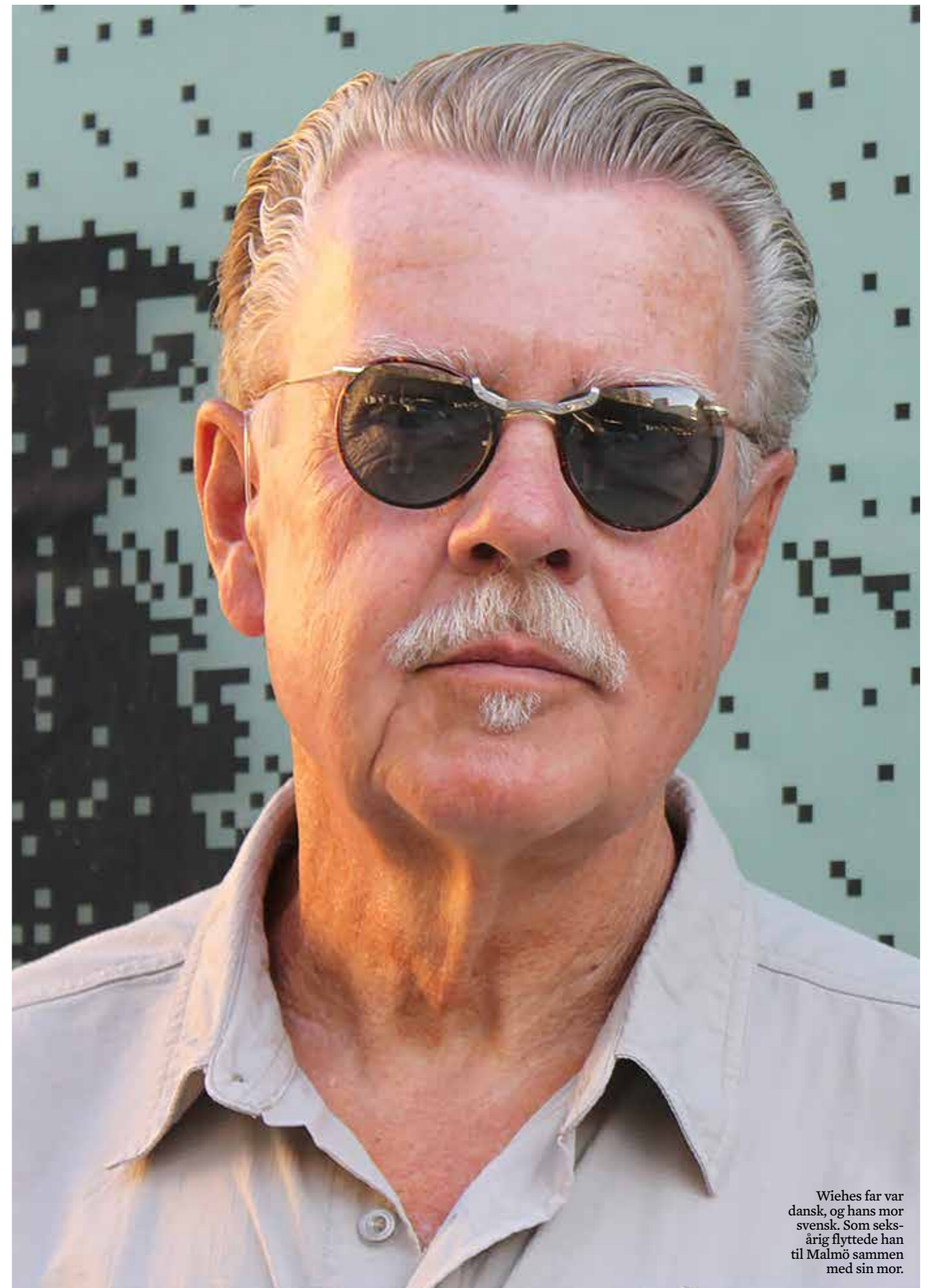
Et oplagt spørgsmål til en mand og musiker, der allerede som 16-årig begyndte at turnere rundt i Norden. Det var i 60'erne, inden han sammen med Björn Afzelius og Peter Clemmedson dannede Hoola Bandoola Band i 1970. Op gennem 70'erne blev Hoola Bandoola Band en af Nordens mest toneangivende og politisk engagerede musikgrupper på venstrefløjen. Et politisk engagement, der holdt ved også efter opløsningen af bandet i 1976. Gennem årene

I 1999 bragte nynazister en sprængladning til eksplosion foran Mikael Wiehes bopæl.

foran Mikael Wiehes bopæl.

- Det er en stor succes, fortsætter Mikael Wiehe, når jeg fra scenen ironiserer over Sverige i Danmark. Og det bliver modtaget med latter, når jeg gør det i Norge, og også når jeg gør det i Finland, hvis vi ser bort fra finlandssvenskerne. De synes ikke på samme måde at more sig over det. Til gengæld synes Sverige ikke, at det er spor sjovt, når jeg ironiserer over Norge, Danmark eller nogle af de andre nordiske lande. Men det tror jeg hænger sammen med, at Sverige altid har været Nordens storebror, forklarer han. Humoren varierer altså lidt, men selvironien, mener han, har nært sagt alle de nordiske lande til fælles - undtagen ét. - Norge er fantastisk på alle mulige måder, men man skal passe på med at sige noget ironisk eller nedvurderende om nordmænde-

har Mikael Wiehe - og ikke kun fra scenekanten - været en markant stemme på vegne af den yderste venstrefløj. Det har givet ham venner i så fjerne regioner som det venstrerevolutionære Nicaragua, ligesom det har skaffet ham fjender blandt Nordens højreekstremister. I 1999 plantede og sprængte nynazister en sprængladning

Wiehes far var dansk, og hans mor svensk. Som seks-årig flyttede han til Malmö sammen med sin mor.

ne, når man optræder i Norge. Det synes de ikke er morsomt, er min erfaring, og det tror jeg hænger sammen med, at Norge ikke har været sin egen nation så længe (Norge kunne i 2014 fejre 200-året for sin selvstændighed, red.). Det giver en stærk nationalisme. Stærkere end i de andre nordiske lande, forklarer Mikael Wiehe, men peger i samme ombæring på, at den norske nationalisme ikke har lukket nordmændene om sig selv. Tværtimod oplever han dem som både generøse og gæstfrie. Og så er de meget stolte over at være nordmænd. Det samme kan ikke siges om svenskerne, mener Mikael Wiehe. Her er den nationale stolthed straks sværere at spore.

- Hvis man siger noget positivt om Sverige, er svenskernes respons næsten altid: 'Arh, men ved du nu hvad, så positivt er det altså heller ikke.' Eller: 'Det tror jeg altså ikke på, at vi skulle være særlig gode til.' Svenskerne er meget selvkritiske og flagellantiske.

Hvorfor tror du?

- Jeg ved ikke, hvor det kommer fra, svarer Mikael Wiehe, efter at stilheden har nået at summe lidt.

Et af Foreningen NORDENS formål er at styrke og udvikle de nordiske folks samarbejde på tværs af de nordiske landegrænser. Hvordan oplever du de nordiske landes evne til at gøre det i disse år?

- Jeg ser rester af en god vilje til at gøre det, men jeg oplever desværre, at det svinder ind. Skandinavismen var en stor bevægelse i det 19. århundrede, men det er den ikke mere. Vi burde, når vi ligger så nær ved hinanden, arbejde mere med at fremme den nærhed, som findes, i stedet for, som jeg oplever det, at tage afstand fra den.

DANSKERNE ER BANGE FOR AT FORSVINDE

Som kunstner og et menneske, der gennem hele sit liv og professionelle virke har stået i direkte opposition til det politiske højre, er Mikael Wiehe pr. automatik ikke meget for nationalisme og selvhævdelse. Men adspurgt direkte, hvad han som nordbo er mest stolt af, er det velfærdssamfundsmodellen, som det nordiske socialdemokrati byggede, der fremhæves.

- Og det siger jeg nu som 72-årig, der som en del af venstrefløjen i 60'erne havde socialdemokraterne som hovedfjenden. Men den er værd at være stolt over. Det velfærdssamfund, som den skandinaviske arbejderklasse byggede. For det er synonymt med en solidaritet i forhold til undertrykte individer, grupper og nationer, siger han.

- Og så er jeg stolt over den nordiske kvindebevægelse. Feminismen, som jeg har forstået det, er lidt af et fy-ord i Danmark, men ikke desto mindre står den stærkt her i Norden, og det er jeg stolt over. Jeg er stolt over at kende en hel del af de kvinder, der har

- Når jeg læser udtalelser fra den danske udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg, skammer jeg mig utrolig meget som nordbo.

været med til at kæmpe for kvinders rettigheder i Sverige.

Og hvad skammer du dig så mest over som nordbo i disse år?

- Jeg skammer mig over den nyliberale politik, der har spist sig ind i næsten alle politiske partier i Skandinavien, svarer Mikael Wiehe, denne gang prompte.

- Jeg skammer mig utrolig meget over fremmedfjendtligheden i Danmark. Når jeg læser udtalelser fra den danske udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg, skammer jeg mig utrolig

meget som nordbo. Jeg tænker på min fars anden kone. Hun var dansk jøde og flygtede med fiskerbåd til Sverige under krigen, og man kan sige meget om Sveriges rolle i 2. verdenskrig, men vi åbnede vores grænser for de danske jøder og nordmændene. Min fars anden kone levede længe, og hun var til sidst utrolig oprørt over Danmarks behandling af muslimerne.

Hvorfor tror du, at der eksisterer den grad af fremmedfjendskhed i Danmark i dag?

- Danmark var engang en stor nation. Norge, Færøerne, Island, Skåne og Skotland var en del af Danmark, men nu er der næsten ikke noget tilbage. Jeg ved det ikke, men måske hænger fremmedfjendskheden sammen med, at danskerne er bange for at forsvinde, fordi Danmark i dag er blevet så lille.

Det er dog en forsvindingsangst, som Danmark ikke er alene om i Norden, mener den svenske protestsanger. Han peger på, at der i alle de nordiske lande er vokset fremmedfjendske og højreekstremistiske bevægelser frem. En tendens, der, siger han, skyldes en nyliberal politik, der i et forsøg på at skabe mere rigdom har villet skære i velfærdssamfundet og flytte industrien og arbejderklassen til Asien. Det har betydning, at store dele af befolkningen i Norden og resten af Europa er havnet udenfor og uden at få del i de rigdomme, som nyliberalismen har skaffet.

- Arbejderklassen blev forladt, og desværre har venstrepartierne ikke været parate til at organisere sig eller vist forståelse for arbejderklassen, siger han og fortsætter: Det er den nordiske venstrefløjs store dilemma i dag. Den har interesseret sig for identitetspolitik i stedet for økonomisk klassepolitik. Venstrefløjen har derfor i dag ikke noget fornuftigt svar på de spørgsmål, som den forhenværende arbejderklasse nu stiller, når der ikke er noget arbejde. Derfor er store dele af arbejderklassen her i Sverige, som jeg bedst kan udtale mig om, havnet som vælgere hos Sverigedemokraterne. De er i dag Sveriges tredjestørste parti.

NORDENS BOB DYLAN

Fire udgivelser blev det til for Hoola Bandoola Band i årene 1971-76. Fire udgivelser, der tilsammen blev afgørende for retningen af hele den progressive rockscene i Sverige. Til at starte med var teksterne mere afdæmpede i deres budskaber, men senere stod der klare socialistiske budskaber frem i sangene. Ligeledes blev det støttearbejde, som Mikael Wiehe og Björn Afzelius gjorde med Hoola Bandoola Band, en del af bandets og deres personlige vartegn som musikere senere hen.

I 1985 samlede de en række svenske artister i Göteborg og fik dermed stablet flere støttekoncerter på benene for ANC, det socialistiske sydafrikanske parti, som Nelson Mandela blev ansigt for.

- Det pladeselskab, vi havde i Malmö, var en af de kanaler, man brugte til at sende penge til ANC, da der stadig var apartheid. Og jeg er sgu en smule stolt, for da Nelson Mandela blev præsident, var jeg inviteret, fortæller Mikael Wiehe, der som politisk protestsanger har spillet for sandinisterne i Nicaragua, for palæstenserne i Gaza, for de revolutionære i Cuba og for EU-demonstranterne i Göteborg. En politisk solidaritet og aktivisme, der samtidig er sivet ned i teksterne.

'Victor Jara' fra Hoola Bandoola Bands sidste album i 1975, 'Fri information', handler om den kommunistiske og chilenske sangskriver, der blev symbol på menneskerettigheder og retfærdighed i Sydamerika, efter at han sammen med tusinder af andre venstreorienterede i 1973 blev henrettet på nationalstadionet under Pinochets blodige militærkup.

Det er bl.a. på grund af sangteksten om Victor Jara, at Mikael Wiehe gennem karrieren er blevet refereret til som Nordens Bob Dylan. Men den 72-årige svenske troubadour, som han selv ynder at referere sig selv som, har i dag ikke samme behov for at skrive politiske protestsange, selvom, skynder han sig at understrege, der

Wiehe ses her blandt en række kendte danske kunstnere sammen med den sydafrikanske præsident Nelson Mandela under hans besøg i København i 1995.

er masser af politisk uretfærdighed at protestere over.

- Jeg er stadig meget politisk interesseret, men ofte kan jeg bruge nogle af mine gamle sange og få dem til at passe ind i tiden. Min sang om Dalai Lama ('Jakten på Dalai Lama', red.) er jo aktuel lige så længe, Kina ikke anerkender Tibet. Min sang om Victor Jara kunne jeg synges igen, da de otte eks-soldater sidste år – efter 45 år! – blev stillet for retten for tortur og mordet på Victor Jara (otte tidligere soldater fik i juli 2017 hver 15 års fængsel for mordet på Victor Jara, red.). Og så oversatte jeg for længe siden en sang af Peggy Seeger, der hedder 'Song of Choice', som handler om en fremvoksende fascisme, og den er desværre gået hen og blevet aktuel igen, siger han.

- Men det handler også om – og jeg vil ikke sige, at jeg har opbrugt min kvote for politiske sange – men jeg har skrevet mange politiske sange gennem årene. Der var en tid, hvor jeg for første gang oplevede, hvordan kapitalismen udnyttede arbejderklassen, så det måtte jeg skrive nogle sange om. Men jeg har aldrig været gammel før. Det er en ny oplevelse, så det må jeg prøve at skrive en sang om.

Du har tidligere kritiseret ABBA for ikke at sætte fokus på verdens uretfærdigheder. Synes du, at man som kunstner for eller siden har et ansvar for at gøre opmærksom på verdens uretfærdigheder?

- Det synes jeg, man har som menneske. Alle mennesker har et ansvar, når det gælder om at forholde sig til sine medmennesker. Det samme gælder ansvaret for at forholde sig til klimaet. Men når det er sagt, så har kunstneren ofte en større sensibilitet, og kunstnere drømmer tit om at forandre verden til et bedre sted, og fordi de har

- Alle mennesker har et ansvar, når det gælder om at forholde sig til sine medmennesker. Det samme gælder ansvaret for at forholde sig til klimaet.

ansvar mod at pege på, at der er håb. Prøve at opmuntre de unge mennesker, der skal leve i denne her verden, når jeg er død, siger Mikael Wiehe og slutter: Jeg havde en lang samtale med en kollega forleden dag, hvor vi kredsede om det her spørgsmål med, hvad vores opgave er nu, når fascismen – og her taler vi om den rigtige fascisme – vokser sig stærkere og stærkere. Når konflikterne bliver mere og mere alvorlige, og når flygtningestrømme ikke bare lader sig standse. Hvad var så vores opgave? Og vi havde et meget ens syn på tingene: Vi skal kunne sige noget positivt, støtte dem, der gør noget, og selv gøre noget, så vi ikke bare ender med at klage over tingenes tilstand. Det er en stor udfordring, men det ser jeg som min opgave i dag. ■

en scene, er den mulighed desto større. Om den scene så er en film, en bog eller en fysisk scene, som jeg spiller musik fra, har kunstneren mulighed for at snakke til og røre langt flere mennesker end manden, der arbejder på fabrikken.

- Men jeg føler nu, hvor jeg er blevet en ældre herre, at jeg heller ikke kan blive ved med at klage, anklage og agitere mod alle de ting, som jeg synes er uretfærdige eller forkerte. Jeg synes, at jeg har et

1939-45

Samhørighed og medlemstal øges i krigenes blodspor

Vinterkrigen i Finland og 2. verdenskrig skabte enorm interesse for nordisk samarbejde, og medlemmerne væltede ind i foreningen, som flyttede sig fra højtidelig og elitær til at favne bredt og folkeligt.

Tekst Jørgen Thomsen

På foreningens repræsentantskabsmøde i april 1939 meddelte formanden Michael Koefoed, at han trak sig tilbage pga. sygdom. Han havde været med, siden forberedelserne til foreningens dannelse tog fart i 1918, og fra 1920 dens formand. Med sin baggrund havde han passet fortrinligt til foreningens arbejdsopgaver i de første årtier, hvor det var afgørende at få etableret et tillidsfuldt samarbejde med foreningerne i de andre nordiske lande, og hvor det samtidig var vigtigt at få hævet foreningen over det partipolitiske spil. Begge dele var lykkedes. Til gengæld havde foreningen bevaret et vist eksklusivt skær, og medlemstallet ved hans fratræden – omkring 3.000 – var også begrænset. Det skulle der hurtigt blive lavet om på.

På det økonomiske område hvilede foreningen på et solidt grundlag, og ved sin fratræden blev Michael Koefoed udnævnt til foreningens første æresmedlem; han døde året

- Måske har de unge hidtil haft det indtryk, at NORDEN er en meget højtidelig forening, men denne følelse skulle vi gerne have bortvasket.

efter. Hans efterfølger blev nationalbankdirektør C.V. Bramsnæs. Også han havde været med ved foreningens oprettelse, men i modsætning til sin forgænger i formandsstolen havde han gennem mange år været aktiv partipolitiker. 1924-26 og 1929-33 havde han været finansminister, og i årtier medlem af Landstinget for Socialdemokratiet. I Foreningen NORDEN havde han været med i foreningens forretningsudvalg siden oprettelsen uden at have stået i første række, men han havde dog deltaget i flere af de fællesnordiske delegeretmøder gennem årene.

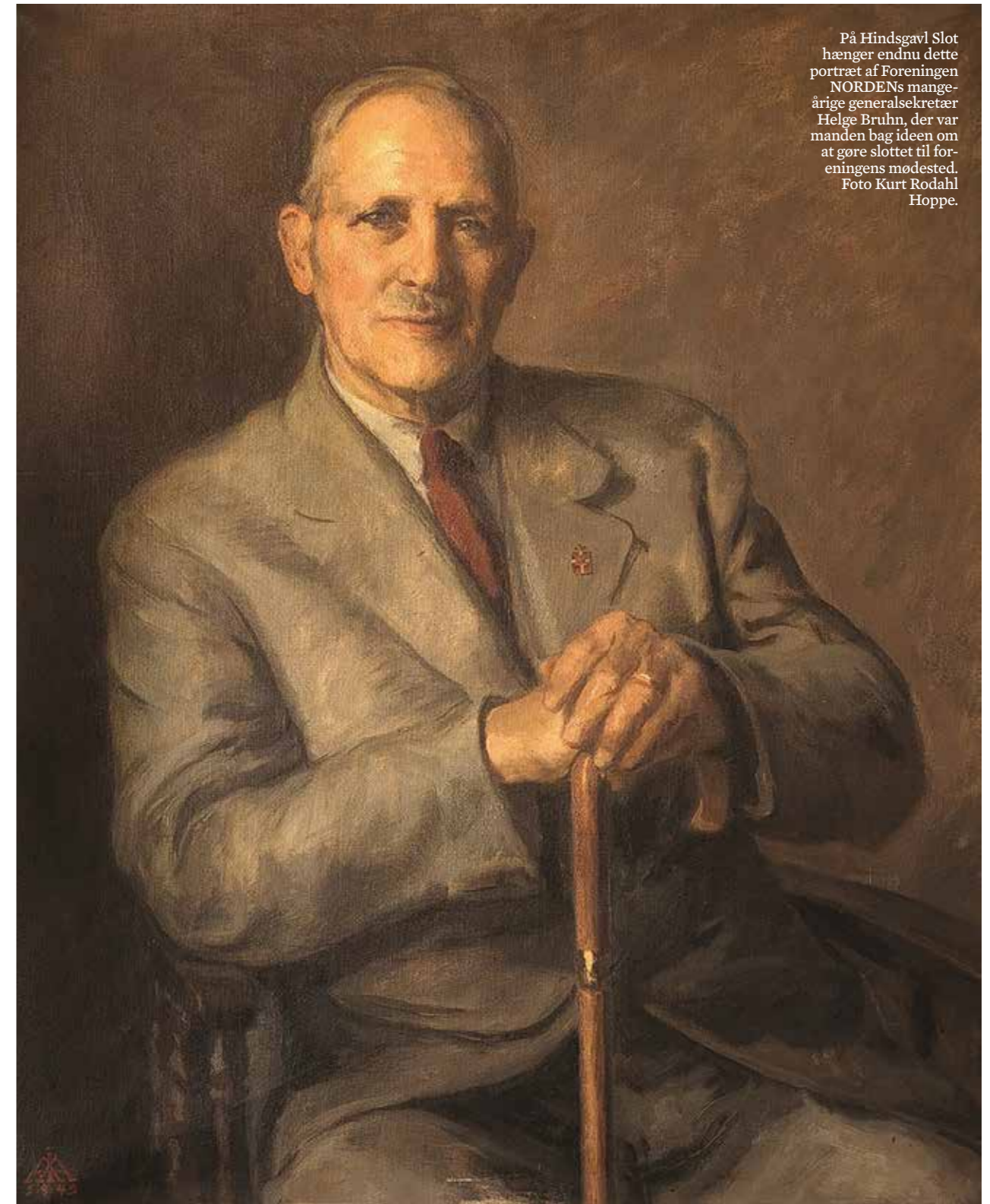
I et interview med dagbladet Politiken efter en rejse til Island i sommeren 1939 lagde Bramsnæs ikke skjul på nogle af de opgaver, han gerne ville arbejde med. Først og fremmest mente han, at det var vigtigt at interessere ungdommen for det nordiske samarbejde: 'Måske har de unge hidtil haft det indtryk, at NORDEN er en meget højtidelig forening, men denne følelse skulle vi gerne have bortvasket.' Arbejdet for de unge

skulle fremmes ved samarbejde med de politiske ungdomsforeninger, og Bramsnæs så ikke noget problem i disse foreningers politiske forskellighed. For, som han sagde: 'De opgaver, vi vil samle de unge om, krydser alle partilinjer.' Endelig annoncerede den nye formand, at der snart kunne ventes udgivet et egentligt medlemsblad for den danske forening – på linje med, hvad der var på tale i de øvrige nordiske lande.

Mindre end en måned efter interviewets offentliggørelse udbrød 2. verdenskrig, og selv om de nordiske lande i første omgang gik fri, var efteråret 1939 ikke til ende, før der blev brug for Foreningen NORDEN på en måde, som næppe nogen havde forestillet sig.

FINLANDSINDSAMLING ALLEREDE INDEN KRIGSUDBRUD

I oktober spidsede situationen til omkring Finland. Sovjetunionen ønskede territoriale indrømmelser fra finnerne, men da forhandlingerne gik trægt og snart brød sammen, var der allerede inden det egentlige krigsudbrud gang i forberedelserne til en Finlandsindsamling. Foreningen NORDENS danske afdeling udsendte således et opråb til alle danske aviser til offentliggørelse d. 9. november med opfor-

På Hindsgavl Slot hænger endnu dette portræt af Foreningen NORDENS mangeårige generalsekretær Helge Bruhn, der var manden bag ideen om at gøre slottet til foreningens mødested. Foto Kurt Rodahl Hoppe.

dring til – efter svensk eksempel – at støtte den evakuerede civilbefolkning i Finland. Viljen til at hjælpe viste sig stor, og en overgang truede den ligefrem med at sprænge Foreningen NORDENs administrative rammer. Efter vinterkrigens udbrud i slutningen af november steg presset på foreningen yderligere. Nu måtte der også tages stilling til, om man ville engagere sig ud over den økonomiske hjælp, og svaret kom prompte, da forretningsudvalget drøftede den udfordring et par uger senere. Foreningen udsendte straks en udtalelse om, at man – hvis det blev nødvendigt – var klar til at engagere sig i modtagelse af evakuerede kvinder og børn fra Finland. Efter vinterkrigens afslutning opgjorde Foreningen NORDEN resultatet af indsamlingen. Mere end 3,6 mio. kr. var det blevet til, hvortil kom et mindre beløb indsamlet i finske mark. En del af hjælpen blev overført i kontanter til den finske Foreningen NORDEN og senere til en finsk hjælpeorganisation, mens der desuden blev overført hjælp i form af beskyttelsesudstyr og levnedsmidler til den evakuerede befolkning. Foreningen stod i øvrigt ikke alene om indsamlingen til Finland, som kom til at omfatte både tøj og penge. Og foreningens senere direktør, Frantz Wendt, har med rette påpeget, hvor skelsættende det sovjetiske overfald på Finland blev: 'I vinterkrigens knugende måneder groede fællesskabet om den nordiske sag dybere ned i befolkningerne, end man nogensinde før havde oplevet det. Ingen anden enkelt begivenhed har så stærkt bidraget til at få de nordiske folk til at forstå deres samhørighed og interessefællesskab.' I flere omgange, også under den nye finske krig mod Sovjetunionen fra 1941, kom der finske børn på ophold i Danmark, og en opgørelse fra januar 1944 viste, at der havde været 3.700 børn på ophold her. 937 af børnene opholdt sig ved års-

I vinterkrigens knugende måneder groede fællesskabet om den nordiske sag dybere ned i befolkningerne, end man nogensinde før havde oplevet det.

skiftet 1943-44 stadig i Danmark, og desuden var der tegnet fadderskaber for 4.000-5.000 finske børn, hvis far var faldet i krigen. Der var i den forbindelse ydet en økonomisk støtte på næsten 5 mio. kr., og der var endelig sendt godt 17.000 gavepakker til de finske børn, som der var tegnet fadderskaber for. Uden tvivl var al denne hjælp noget, der var med til at åbne nye muligheder for Foreningen NORDEN.

AFBRUDTE FORBINDELSER I NORDEN

Den tyske besættelse af Danmark i april 1940 betød totalt forandrede arbejdsvilkår for Foreningen NORDEN. Med det samme blev forbindelsen til Island helt afbrudt, og snart var forbindelsen med nordmændene nede på et vågeblus – selv om der også her blev tale om en hjælpeindsats, som Foreningen NORDEN medvirkede til. Derimod lykkedes det stort set gennem hele krigen at holde en vis kontakt med vennerne i Sverige og Finland, og repræsentanter for den danske forening fik ved enkelte lejligheder mulighed for at rejse lovligt til Sverige for at deltage i møder om foreningsarbejdet. Desuden blev det i et beskåret omfang muligt at invitere nordiske foredragsholdere og undervisere til Danmark, så helt lukket var der ikke. Til gengæld blev der i et vist omfang lukket for offentlige møder i Danmark, mens foreningsmøder normalt kunne arrangeres, men kunne rammes af spærretid og andre begrænsninger.

For Hindsgavls vedkommende kom der efter den tyske besættelse med det samme til at foreligge en udfordring. Tyskerne forlangte indkvarteringsmuligheder i Middelfartområdet, og det førte til, at slottet blev beslaglagt umiddelbart efter besættelsen. Det lykkedes først at få beslaglæggelsen hævet et lille års tid senere, hvorefter man stod med en bygning, der havde lidt under indkvarteringen 'i disse til kasernebrug så lidet egnede forhold'. Efter at de mest nødvendige reparationsarbejder var udført, lykkedes det dog at komme i gang med årets foreningsaktiviteter med en vis forsinkelse. I 1943 måtte sæsonen derimod afsluttes over hals og hoved, da tyskerne d. 29. august 1943 indførte militær undtagelsestilstand. Det betød bl.a., at de officerer fra den danske hær, der havde arbejdet i det vestlige Danmark, blev interneret på Hindsgavl under tysk bevogtning i seks uger fra begyndelsen af september, men i sommeren 1944 kunne et nogenlunde normalt program igen gennemføres. I efteråret og den følgende vinter beslaglagde tyskerne igen slottet, nu i flere omgange og på et tidspunkt til tuberkuloseklinik. Efter befrielsen nåede slottet

også at få besøg af et britisk regiment, inden Foreningen NORDEN efter nytår 1946 endelig igen fik rådighed over ejendommen.

NATIONAL BØLGE STYRKEDE NORDISKE IDEER

Men også på andre områder betød besættelsen en fuldkommen omkalfatring af vilkårene for foreningens arbejde. Foreningsmæssigt så det i begyndelsen sort ud med de afbrudte forbindelser, beslaglæggelsen af Hindsgavl og de stærkt indskrænkede rejsemuligheder. De allieredes sammenbrud på vestfronten i 1940 gjorde det nærmest umuligt at se, hvor hjælpen skulle komme fra, men en national bølge med fokus på danskheden og den danske historie blev en vigtig del af det umiddelbare svar. Alsangstævnerne fyldte godt i sommeren 1940, og den nationale bølge nåede et højdepunkt ved fejringen af kong Christian X's 70-års fødselsdag i september 1940. Denne bølge styrkede også interessen for det nordiske fællesskab uanset de begrænsninger, som besættelsen havde medført.

Den fælles kalender, som foreningerne i de nordiske lande havde udgivet i årene til og med 1939, måtte hurtigt opgives, og det gav yderligere fokus på behovet for at kommunikere fra den danske forenings ledelse til det voksende antal medlemmer. I 1941 besluttede foreningens styrelse derfor at realisere tanker om et længe ønskede medlemsblad. Dets første nummer udkom i december og indledtes med en ledende artikel af C.V. Bramsnæs, som udtrykkeligt henviste til, at der var lavet noget tilsvarende i Finland. I hans artikel hed det bl.a.: 'Et medlemsblad vil i årets løb bringe budskab ud over landet, og det vil give medlemmerne forøget forståelse af den virksomhed, der øves, og derved sætte tanker i bevægelse, som bidrager til at fæstne grundlaget for nordisk samarbejde.' I første omgang fik medlemmerne et blad på 12 sider med talrige artikler om sider af foreningens arbejde, herunder hjælpen til Finland og Norge, og det blev fulgt op med fire numre i 1942, fem numre i 1943 og seks numre i 1944. Hertil kom, at man fra 1941 begyndte at udsende årlige gavebøger til medlemmerne, typisk med litterært eller topografisk indhold.

NYE LOKALAFDELINGER OG VOKSENDE MEDLEMSTAL

Odense fik – som et eksempel – sin egen lokalafdeling i foråret 1939, og det blev den sjette i rækken af lokalforeninger. På dette tidspunkt var det givetvis afgørende med en eller anden form for kontakt med sekretariatet i København, og da den var skabt, og hovedforeningen

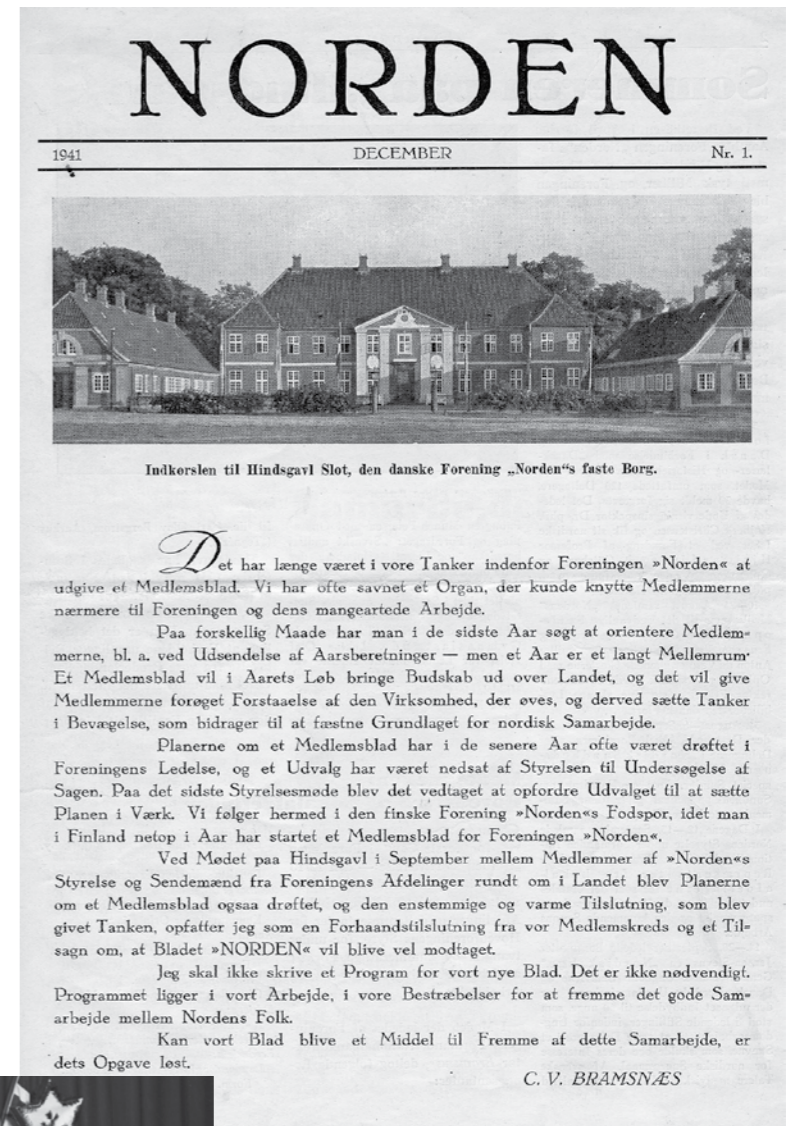

C.V. Bramsnæs var med i ledelsen af Foreningen NORDEN i hele 41 år frem til 1960, heraf de sidste 21 år som formand, og det var i hans formandsperiode, foreningen for alvor blev en folkebevægelse med rundt regnet en 20-dobling af medlemstallet. Foto Peter Elfelt, Det Kongelige Bibliotek.

Første nummer af medlemsbladet for Foreningen NORDENs danske afdeling. På forsiden et billede af foreningens mødested, Hindsgavl, samt en ledende artikel af foreningens formand.

Under 2. verdenskrig havde Foreningen Norden en konkurrent i foreningen Det frie Nord, men i 1944 blev de to foreninger enige om at begrave stridsøksen. Derfor kunne dette billede tages ved en Luciafest i Håndværkerforeningen i Aalborg i december 1944, arrangeret af de to lokale afdelinger i fællesskab (Svend Aage Kühl fot., Aalborg Stadsarkiv).

Indkørslen til Hindsgavl Slot, den danske Forening »Norden«s faste Borg.

Det har længe været i vore Tanker indenfor Foreningen »Norden« at udgive et Medlemsblad. Vi har ofte savnet et Organ, der kunde knytte Medlemmerne nærmere til Foreningen og dens mangeartede Arbejde.

Paa forskellig Maade har man i de sidste Aar søgt at orientere Medlemmerne, bl. a. ved Udsendelse af Aarsberetninger — men et Aar er et langt Mellemløb. Et Medlemsblad vil i Aarets Løb bringe Budskab ud over Landet, og det vil give Medlemmerne forøget Forståelse af den Virksomhed, der øves, og derved sætte Tanker i Bevægelse, som bidrager til at fæstne Grundlaget for nordisk Samarbejde.

Planerne om et Medlemsblad har i de senere Aar ofte været drøftet i Foreningens Ledelse, og et Udvalg har været nedsat af Styrelsen til Undersøgelse af Sagen. Paa det sidste Styrelsesmøde blev det vedtaget at opfordre Udvalget til at sætte Planen i Værk. Vi følger hermed i den finske Forening »Norden«s Fodspor, idet man i Finland netop i Aar har startet et Medlemsblad for Foreningen »Norden«.

Ved Mødet paa Hindsgavl i September mellem Medlemmer af »Norden«s Styrelse og Sendemænd fra Foreningens Afdelinger rundt om i Landet blev Planerne om et Medlemsblad ogsaa drøftet, og den enstemmige og varme Tilslutning, som blev givet Tanken, opfatter jeg som en ForhaandsTilslutning fra vor Medlemskreds og et Tilsvagn om, at Bladet »NORDEN« vil blive vel modtaget.

Jeg skal ikke skrive et Program for vort nye Blad. Det er ikke nødvendigt. Programmet ligger i vort Arbejde, i vore Bestræbelser for at fremme det gode Samarbejde mellem Nordens Folk.

Kan vort Blad blive et Middel til Fremme af dette Samarbejde, er dets Opgave løst.

C. V. BRAMSNÆS

- Et medlemsblad vil i årets løb bringe budskab ud over landet, og det vil give medlemmerne forøget forståelse af den virksomhed, der øves, og derved sætte tanker i bevægelse, som bidrager til at fæstne grundlaget for nordisk samarbejde.

allerede havde medlemmer i den fynske hovedstad, gjaldt det om at få dem mobiliseret til en indsats. Først nedsattes et forretningsudvalg, og så fulgte nogle måneder senere en stiftende generalforsamling. 75 medlemmer var indmeldt, da generalforsamlingen fandt sted, og da lokalforeningen nu havde fået en bestyrelse, kom der hurtigt gang i aktiviteterne.

Som det var gået for landsforeningen, gik det også for lokalforeningerne. Verdenskrigen og vinterkrigen ændrede på få måneder al planlægning, og den nationale bølge slog også igennem på lokalt plan. Medlemstallet i Odenseafdelingen voksede med voldsom hast. De 75 medlemmer fra oprettelsen var i 1943 blevet til 661 og året efter til hele 931, selv om der samtidig var oprettet lokale afdelinger i en række andre fynske byer. De havde selvfølgelig 'overtaget' nogle af Odenseafdelingens medlemmer, men få dage før befrielsen kunne man ikke desto mindre melde om yderligere fremgang til utrolige 1.699 medlemmer, på det tidspunkt Danmarks største lokalafdeling.

De årsager, der drev medlemsvæksten på landsplan, gjorde sig selvfølgelig også gældende lokalt, men hertil kom, at man i Odenseafdelingen som flere andre steder arbejdede med systematisk medlemshvervning over for udvalgte erhvervsgrupper. Man holdt desuden hvervemøder i en række af de sogne, der også fremover skulle høre til Odenseafdelingens område.

De første overvejelser om at etablere en venskabsbyforbindelse med en svensk by blev allerede taget i forbindelse med Odenseforeningens stiftelse, og ligesom andre lokalforeninger kom man hurtigt ind på tanken om at arrangere luciafester efter svensk tradition. I Odense havde Dansk Kvindesamfunds lokalafdeling i 1942 holdt luciafest. Året efter kom Foreningen NORDEN med i et samarbejde om festen, men fra 1944 kunne foreningen klare det selv. De mange lys i en mørk tid var en symbolik, der var til at forstå, og festerne under krigen blev grundlaget for et arbejde

med tilsvarende fester, der er fortsat til vor tid.

Men herudover arrangerede lokalforeningen nordiske læsekredse, kurser i nordiske sprog og fik etableret en lokal ungdomsforening, og når foredragsholdere fra de andre nordiske lande fik indrejsetilladelse, typisk hjulpet på vej af landsforeningen, forsøgte man efter bedste evne at få fingre i de pågældende. Udviklingen i Odenseforeningen var på ingen måde et særsyn. Gennemgår man protokoller, medlemsblade og beretninger fra Foreningen NORDEN under verdenskrigen, er aktiviteten voldsom, og også på landsplan var fremgangen af et omfang, som må have virket selvforstærkende og stærkt motiverende for de folk, der kom til at opleve den.

MEMLESTALLET TIDOBLET PÅ FEM ÅR

Landsforeningens ca. 3.000 medlemmer i begyndelsen af 1939 er allerede nævnt, men medlemstal var ikke noget, foreningens forretningsudvalg og repræsentantskab før den tid var gået voldsomt op i. Det gjorde man til gengæld under besættelsen. På repræsentantskabets møde i maj 1942 kunne formanden glæde sig over en fremgang til ca. 7.000 medlemmer, og på et styrelsesmøde i marts 1943 var medlemstallet nået over de 10.000. Antallet af lokalforeninger voksede mindst lige så stærkt. De seks fra foråret 1939 blev i løbet af krigen til omkring 60, og i marts 1945 viste en ny medlemsopgørelse hele 27.436 medlemmer. En nordisk bølge var tydeligvis undervejs, og foreningens ledelse forsøgte både at udbygge succesen og – så vidt det var muligt – også at pege på en retning for tiden efter et tysk sammenbrud.

25-årsjubilæet i april 1944 fandt således sted under en gunstig konjunktur for foreningen, men blev pga. forholdene kun beskedent markeret, først og fremmest med udsendelse af et jubilæumsskrift i form af et 32 sideres særnummer af det nye medlemsblad med et historisk tilbageblik. Men det nordiske havde i det hele taget fået et opsving, og en af de største danske begivenheder på det nordiske område i besæt-

telsesårene var indvielsen af Nordisk Kollegium i København d. 29. september 1942. Kollegiet ved Strandboulevarden på Østerbro havde dels værelser til 135 studerende, dels et mindre antal lejligheder til stipendiater, der var på kortere eller længerevarende studieophold i København, herunder gæsteforskere fra de øvrige nordiske lande. Kollegiet var opført på initiativ af direktøren for Nordisk Fjerfabrik, general-konsul H.O. Lange, og blev af Københavns Universitets rektor betegnet som den største gave til danske studenter siden Frederik II's tid.

NORDISKE MULIGHEDER

Medlemsfremgangen havde først og fremmest sin rod i besættelsens særlige vilkår, men den blev utvivlsomt også hjulpet godt på vej af fornyelsen i foreningens ledelse. C.V. Bramsnæs satte på flere punkter sit tydelige aftryk, og der er næppe tvivl om, at han også stod bag udnævnelsen af fire kongelige som æresmedlemmer i foreningen. Udnævnelsen kunne offentliggøres i forbindelse med repræsentantskabsmødet i maj 1943 og omfattede det danske kronprinsepar, kronprins Frederik og svenskfødte kronprinsesse Ingrid, samt kronprinsens fætter, prins Axel, og dennes svenskfødte ægtefælle, prinsesse Margaretha. Motiveringen lå ikke mindst i, at de to danske prinser begge ved giftermål med en svensk prinsesse havde 'bidraget til at knytte båndene mellem Danmark og Sverige fastere' og dermed havde 'givet et nyt bevis på den værdi, som man også i de højeste kredse tilmåler Nordens arbejde'. Det ansøgte angiveligt 'styrelsen, repræsentantskabet, lokalafdelingerne og de enkelte medlemmer til at forstærke dette arbejde og drage stadig større kredse af danske ind i foreningen'.

I 1943 valgte Helge Bruhn at træde tilbage fra posten som generalsekretær. Han fortsatte dog i en periode som leder af aktiviteterne på Hindsgavl. Historikeren Frantz Wendt blev fra d. 1. juli 1943 ansat som Bruhns efterfølger på sekretariatet i København, dog med titel af direktør, og Wendt, der også var en flittig forfatter og foredragsholder, havde allerede fra 1941 været med i foreningens repræsentantskab.

Bramsnæs og Wendt var enige omkring udvidelsen af foreningens virksomhed. Det gjaldt først og fremmest om at få flere medlemmer, men også at få medlemmer fra en bredere kreds socialt og geografisk, end det hidtil havde været tilfældet. Derfor gjorde man en særlig indsats for at få medlemmer fra arbejderkredse og fra landdistrikterne i erkendelse af, at den slags havde der tidligere været langt imellem.

Vinteren 1939-40 var knagende hård, og flere steder, bl.a. her i Herning, blev der lavet isskulpturer for at gøre opmærksom på Finlandshjælpen. Skiltet under figuren fortæller, at en støtte til Finland også var en støtte for den nordiske sag. Foto: Lokalhistorisk Arkiv i Herning.

Dertil kom, at man gjorde meget for også at få foreninger af alle slags til at indmelde sig kollektivt i Foreningen NORDEN – det gjaldt fagforeninger, erhvervsorganisationer, andelsvirksomheder m.fl. – og også på dette område blev der nærmest skabt en bølge. Helt centralt i dette arbejde fra Bramsnæs' side stod den erklæring, som Socialdemokratiets og De Samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg vedtog d. 16. juni 1943 sammen med medlemmerne af partiets rigsdagsgruppe og repræsentanter for en række andre organisationer med tilknytning til arbejderbevægelsen. Heri opfordrede organisationerne de lokale led og

medlemmerne til at beskæftige sig indgående med de nordiske spørgsmål og opfordrede ligefrem medlemmer med en særlig interesse for de nordiske spørgsmål til indmeldelse i Foreningen NORDEN 'for at styrke denne forenings alsidige virksomhed og samtidig skabe grundlag for en naturlig repræsentation i foreningens ledelse landet over'.

FORENINGER I FORENINGEN

Da Foreningen NORDEN et lille år senere markerede sit 25-års jubilæum, rummede jubilæumsnummeret af foreningens medlemsblad ligefrem en fortegnelse over de vigtigste af de landsdækkende foreninger, der havde meldt sig ind. Det var på én gang

Foreningen udsendte i 1943 bogen 'Nordiske muligheder', som kunne medvirke til at styrke interessen for foreningens arbejde. På omslaget var tydeligt mærket: 'Bogen findes ikke i boghandelen og må ikke omtales i dagspressen.'

og stille og alligevel selvbevidst markering af foreningens 'centrale placering og faste forankring i den danske befolkning'. En nogenlunde samtidig liste over styrelsesmedlemmer i Foreningen NORDEN viser da også, at både formændene for Arbejdsgiverforeningen og for De Samvirkende Fagforbund samt formanden for Danske Kvinders Nationalråd og for Kvindeligt Arbejderforbund var med i foreningens ledelse.

Men herudover gjaldt det tydeligvis om at gøre foreningen til en vigtig del af debatten om efterkrigstidens samfund. Derfor udsendte foreningen i 1943 bogen 'Nordiske muligheder', som kun kunne medvirke til at styrke interessen for foreningens arbejde. Den var på omslaget tydeligt mærket: 'Bogen findes ikke i boghandelen og må ikke omtales i dagspressen.' Det var en mærkning, som man åbenbart fra foreningens side ligefrem havde ønsket, formentlig for at øge medlemmernes opmærksomhed omkring indholdet. Og den afspejlede, at der under krigen både i Danmark og i Sverige blev ført en intens debat om forholdene for Norden efter verdenskrigens ophør. Bogen rummede artik-

ler om mulighederne for en fællesnordisk udenrigspolitik, om et fremtidigt økonomisk samarbejde, om den nordiske kirke, om det politiske liv i Sverige og Finland og endelig tanker om en fællesnordisk forfatning. Bogen blev trykt i et første oplag på 30.000 eksemplarer og måtte genoptrykkes året efter. Initiativet lå i god forlængelse af en udtalelse af Bramsnæs på repræsentantskabsmødet i maj 1943, hvor formanden slog fast, at foreningens arbejde under krigen havde fået en helt anderledes politisk linje end tidligere. Man var allerede her bevidste om, at der i den nærmeste fremtid – dvs. når krigen var slut – kunne 'byde sig nordiske muligheder, som man aldrig før har kendt', og derfor bestræbte man sig også fra ledelsens side på at 'lægge en realpolitisk linje for foreningens arbejde'.

FINSK KRITIK AF FINE FORNEMMELSER

Nogle måneder forinden havde den finske socialdemokrat og socialminister Karl-August Fagerholm i en tale i Helsingfors sat tingene på spidsen: 'Vi vil gerne vide, hvad Foreningen NORDEN agter at gøre i den nærmeste fremtid for at udfylde sin opgave. Lad os håbe, at det bliver noget mere end arrangement af litterære soireer.' Selv om kritikken rettede sig mod den finske forening, og forholdene i Finland var anderledes end i de øvrige nordiske lande, blev talen også i Danmark afsæt til en diskussion, og Bramsnæs kommenterede hurtigt Fagerholms tale ved at henvise til, at man netop herhjemme havde gjort meget for også at få landboere og arbejdere i tale.

Forud for rigsdagsvalget i marts 1943 rykkede alle de gamle politiske partier ud med udtalelser, som udtrykte sympati for et stærkt udvidet nordisk samarbejde, når krigen engang var ovre, og ved den stiftende generalforsamling i en ny lokalafdeling i Nykøbing Falster i april 1943 tog Bramsnæs også handsken op. Han hilste de politiske tilkendegivelser med glæde

Frantz Wendt var ansat ved Københavns Universitet, da han i 1941 kom ind i Foreningen NORDENS repræsentantskab. Fra 1943 og et tiår frem var han foreningens initiativrige direktør og med til at sætte retningen. Da Nordisk Råd blev oprettet i 1952, blev han generalsekretær for den danske delegation til rådet. Foto Peter Elfelt, Det Kongelige Bibliotek.

og konstaterede, at Foreningen NORDEN 'med stolthed' kunne sige, at den havde været med til at skabe grundlaget for denne udvikling. Det var et arbejde, foreningen ønskede at fortsætte, men samtidig præciserede han foreningens rolle over for regeringerne som en politisk pressionsgruppe: 'Vor forening vil fortsætte sit arbejde for at bane vejen for det, der skal komme. Det kan ikke være Foreningen NORDENS opgave at skrive programmet for det nærmere politiske samarbejde mellem landene. Det må være regeringerne, som her tager det praktiske arbejde op, men vi kan vække forståelse hos det danske folk for at tænke nordisk og føle nordisk. Vi kan lære den danske befolkning, at der må bringes ofre, hvis det nordiske samarbejde skal nå sit mål, men at ofrene ikke vil bringes forgæves. Vi kan være med til at skabe den folkevillje, som bærer over vanskelighederne, og som må være det nødvendige grundlag for de beslutninger, som regeringen til sin tid

skal træffe.'

Udtalelsen faldt på et tidspunkt, hvor alle forestillinger om fremtiden efter en dansk befrielse nødvendigvis måtte være tågede, men det var tydeligt, at foreningen følte et tungt ansvar for at samle røsterne for styrket nordisk samarbejde på mange vigtige områder.

DET FRIE NORD – EN KONKURRENT

I sin tale om fremtiden i Nykøbing Falster kommenterede Bramsnæs også spørgsmålet om et nordisk forsvarsforbund, og baggrunden var bl.a., at Foreningen NORDEN havde fået konkurrence. Nationalt sindede havde i forbindelse med vinterkrigen stiftet foreningen Det Frie Nord, der ud over hjælp til finnerne også havde et styrket forsvarspolitisk samarbejde mellem de nordiske lande på dagsordenen. Forgrundsfigur var den mangeårige, men nu afgåede hærchef Erik With, og Det Frie Nord under Withs ledelse blev årsag til mange diskussioner i Foreningen NORDENS ledelse under besættelsen.

Helt fra 1941 dukkede spørgsmålet op med jævne mellemrum. Skulle man forsøge at ignorere Det Frie Nord, eller skulle man tilstræbe en aftale med foreningen, eventuelt en sammenslutning? Efterhånden som Det Frie Nord voksede nærmest med samme fart som Foreningen NORDEN, blev spørgsmålet mere og mere prekært, og snart blev der optaget drøftelser med Det Frie Nord's ledelse. Man prøvede således med en ordning, hvorefter Det Frie Nord skulle begrænse sig til forsvarspolitiske emner og overlade resten til Foreningen NORDEN, men fra Foreningen NORDENS side blev det hurtigt opfattelsen, at Det Frie Nord ikke holdt sig til aftalen og reelt kunne udfordre Foreningen NORDEN ved at tage en tone højere. Nye forhandlinger fra vinteren 1943-44 pegede efter nogle måneder frem mod et forstærket samarbejde, og i december 1944 var man nået så vidt, at de to ledelser til deres egne lokalafdelinger udsendte en opfordring til at indbyde den anden organisations lokale medlemmer til de pågældende afdelingers møder. Der var tydeligvis skabt tillid mellem ledelserne, og det var nu tanken at fremme en egentlig sammenslutning af de to foreninger inden for Foreningens NORDENS rammer, hvilket også skete – dog først efter befrielsen, hvor det i øvrigt viste sig, at mange havde været medlemmer af begge foreninger. ■

- Det kan ikke være Foreningen NORDENS opgave at skrive programmet for det nærmere politiske samarbejde mellem landene. Det må være regeringerne, som her tager det praktiske arbejde op.

Duet i nordisk sang:
Mogens Jensen og
Karen Ellemann
under repræsentant-
skabsmøde i Forenin-
gen NORDEN, han
som formand og hun
som minister for nord-
disk samarbejde. Foto:
Jakob Carlsen.

Hyldest til det nordiske civilsamfund

Karen Ellemann, MF (V),
gruppeformand, fhv. social-,
indenrigs-, miljø-, fiskeri- og
ligestillingsminister samt mi-
nister for nordisk samarbejde.
Formand 2013-15.

Foreningen NORDEN har muskelkraft, der rækker langt ud over at arrangere rejser og møder. Men rejserne og møderne er i virkeligheden løftestangen, der gør, at vi bevarer kendskab og knytter venskaber. Jeg fik selv min første nordiske indsprøjtning for livet, da jeg var på venskabsbybesøg i 7. klasse. Jo, jeg synes, at Foreningen NORDEN kan så uendeligt meget og rummer en enorm forskellighed i medlemskredsen. Det er ægte folkelighed.

Til gengæld har jeg lyst til at give et lille svirp til det strukturelle nordiske samarbejde i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Her er der fortsat for mange indsatser, som drukner i besværlige indretninger. Selvom der har været gode reformer i Nordisk Ministerråd – og i mindre grad i Nordisk Råd – mener jeg ikke, at der er tilstrækkeligt fokus på de nordiske befolkninger.

Men faktisk synes jeg, at embedsværket og politikerne i begge institutioner bør bruge kræfterne på at samarbejde nordisk om at skabe et mere fokuseret EU. Meget af det andet kulturelle og folkelige samarbejde kan overlades til Foreningen NORDEN, som jo på skoleområdet har vist sig at kunne løfte en stor opgave.

Tidens formænd og to -kvinder

16 formænd er det blevet til i Foreningen NORDENS 100-årige historie. Vi har bedt de syv nulevende tænke tilbage på deres 'regeringstid' og komme med en vurdering af foreningens nuværende position.

Formandsrækken

1919-20: J. de Jonquières,
overpræsident

1920-39: Michael
Koefoed, generaldirektør

1939-60: C.V. Bramsnæs,
nationalbankdirektør

1960-64: Olaf Hede-
gaard, bankdirektør

1964-71: Erik Eriksen, fhv.
statsminister

1971-73: Svend Horn, fhv.

minister, MF

1973-75: Svend Aage
Lund, chefredaktør

1975-82: Erik Andersen,
direktør

1982-84: Asger Baunbak-
Jensen, sognepræst

1984-99: Dorte Benned-
sen, fhv. minister, MF

1999-2000: Hans Engell,
fhv. minister, MF

2000-03: Knud Eng-
gaard, fhv. minister, MF

2003-08: Frode Sørensen,
fhv. minister, MF

2008-13: Arne Nielsen,
chefkonsulent

2013-15: Karen Ellemann,
fhv. minister, MF

2015-: Mogens Jensen,
fhv. minister, MF, særskilt
interview side 22

Foto Andreas Haubjerg, Ritzau Scanpix

Magter Foreningen NORDEN opgaven?

Asger Baunsbak-Jensen, sognepræst, formand 1982-84

Det var en hård post, jeg blev sat på, da jeg blev landsformand. Foreningen NORDEN stod med et kæmpe underskud, og min første opgave var at afskedige flere dygtige medarbejdere. Det lykkedes dog at få vendt skuden.

Nu skriver vi 2019, og jeg lykønsker Foreningen NORDEN med 100-årsjubileet. Fremtidens udfordringer er enorme, men de nordiske lande har alle et demokratisk fundament, der bedømmes højt ude i verden. Tre ting vil jeg nævne: Kampen for at redde klimaet er det største i historien. Flygtningeproblemer hænger sammen med dette, fordi tørke, oversvømmelse og krig bringer mennesker på flugt. Dernæst er der de enorme økonomiske magtkoncentrationer, der truer den form for demokrati, vi har kendt i Foreningen NORDENs 100 år.

Demokratiet undergraves fra mange sider. EU er i opløsning. Løgnhistorier kommer med den teknologiske revolution.

Magter Foreningen NORDEN at komme med løsninger, som vil præge den europæiske udvikling? Som vil forny det europæiske samarbejde? Jeg ved det ikke. Lykke til.

Kæmpede for venskabsbyerne

Arne Nielsen, chefkonsulent, formand 2008-13

Internt havde vi i Foreningen NORDEN fokus på, at lokalafdelingerne blev støttet i arbejdet med at styrke forståelsen for det nordiske samarbejde og den nordiske idé. Bl.a. fandt vi det vigtigt, at lokalafdelingerne arbejdede med venskabsbyaktiviteter på trods af, at en del kommuner efter kommunalreformen havde afskaffet de kommunale venskabsbyforbindelser. Formanden deltog i en del af lokalafdelingernes generalforsamlinger og medlemsmøder, og emnet venskabsbyer var næsten altid et punkt på dagsordenen.

I perioden måtte vi foretage opstramninger på økonomien, bl.a. ved at reducere på nogle funktioner på landskontoret. Det lykkedes pga. stor forståelse og medvirken fra landskontorets personale og landsstyrelsen.

På trods af denne operation fik vi sat flere nye aktiviteter i gang. Vi fik etableret en årlig temadag for vore tillids-

folk. Vi fik nedsat et idépolitisk udvalg med eksterne repræsentanter og folk fra egne rækker.

Eksternt lykkedes det at få sekretariat for FNF, Foreningerne NORDENs Forbund, flyttet til København, samtidig med at vi i højere grad fik skabt forståelse for, at FNF skal arbejde for at støtte de enkelte landsforeninger og for at gøre os synlige i forhold til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Jeg vil takke de mange samarbejdspartnere, jeg har haft, og specielt landskontorets medarbejdere, som gav god professionel støtte til formandsarbejdet.

Min interesse var afdelingerne

Frode Sørensen, fhv. skatteminister, MF, formand 2003-08

Jeg var nok mere interesseret i Foreningen NORDENs lokale afdelinger end i det landspolitiske. Foreningen er for mig mest af alt en folkelig forening, og fundamentet er derfor også lokalafdelingerne, som jeg besøgte flittigt. Jeg tror, at jeg nåede rundt til mindst halvdelen af de godt 100 afdelinger, og mange af dem flere gange.

I 2010 tog jeg, som formand for den sønderjyske Sprogforeningen, initiativ til et samarbejde med Grænseforeningen og Foreningen NORDEN i Sønderborg om foredrag og andet. Samarbejdet fungerer endnu, og det er jeg en smule stolt over. På det nordiske plan var jeg formand for Nordiske Bankfunktionærers Union og er stadig aktiv i veteranklubben, som mødes mindst en gang om året.

EU løste grænsehindringer

Knud Enggaard, fhv. MF (V) og indenrigs-, økonomi-, energi og forsvarsminister samt minister for nordiske anliggender. Formand 2000-03.

Den første og vigtigste opgave at få overvundet var de værste grænsehindringer.

Det lykkedes i et vist omfang, men sandt at sige har EU størst ære heraf. Eksemplerne på hindringer var mange. Vi sendte, for at få opmærksomhed, 100 kr. mellem landene. Bankerne tog sig godt betalt. Forsendelsen kostede mere end 100 kr.! Af andre uhyrlighe-

der var, at kranførcertifikater i Sverige ikke kunne bruges i Danmark, og at telefonselskaberne levede højt på grænseoverskridende samtaler.

Men også jernbanepriiserne var ude af proportion. De fem kilometer mellem Padborg og Flensborg var helt uforholdsmæssigt dyre. I mange af disse sager bidrog vi i Foreningen NORDEN med at skabe opinion. Jo, vi havde styrke!

Som formand var jeg med til at få oprettet Nordisk Informationskontor i Flensborg. Det er jeg særlig glad for, fordi vi på den måde fik sat fokus på grænseproblematikker. Men vi må erkende, at langt de fleste grænsehindringer er blevet løst gennem EU. Og det gør jo det nordiske arbejdsområde lidt mindre.

Alligevel er det min opfattelse, at der stadig er mange vigtige opgaver, som kan løses gennem nordisk samarbejde, hvor Foreningen NORDEN selv sagt kan og bør spille en rolle.

Den nordiske klippe i en urolig verden

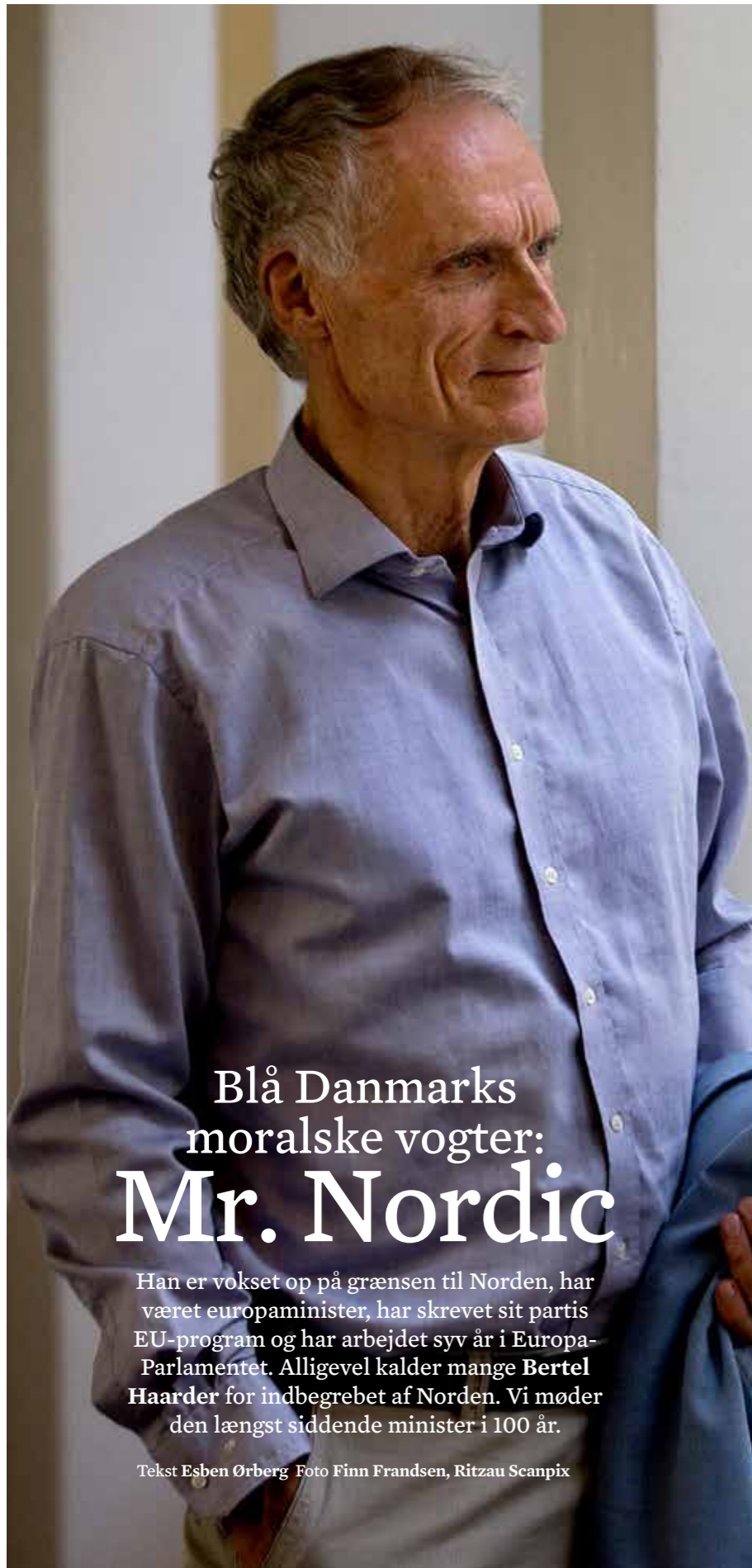
Hans Engell, fhv. MF og justits- og forsvarsminister (K). Formand 1999-2000

I en verden præget af opløsning, krige, kriser, internationale organisationer under pres og gamle alliancer truet står de nordiske lande som solide klipper i deres forankring som folkestyrer, retsstat, velfærdssamfund, bevidste om deres ansvar på områder som natur og miljø, ligestilling, humanisme, kultur og fællesskab.

Javel, bølgerne fra et Europa i splid med sig selv og atlantiske forbindelser under trykpres mærkes også i vores lande, men grundlæggende har den nordiske model stået sin prøve. Til den model hører også det folkelige samarbejde i Foreningen NORDEN, som i Danmark fejrer 100 år. Det er mange år for en organisation, der bygger på aktiv folkelig deltagelse. Og stort tillykke med det.

Der er skabt mange resultater og knyttet bånd gennem Foreningen NORDEN, som stadig kan glæde sig over stort medlemsantal og omfattende aktiviteter, ikke mindst på det kulturelle, praktiske og folkelige niveau. Jeg nåede at være foreningens formand et år, men havde i årtier været aktiv i det politiske arbejde i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Føler som mange andre en stærkere identitet som nordbo end som unionsborger.

Vi kan lære af hinanden, og vi kan inspirere hinanden. Uanset om landene og selvstyremråderne er medlemmer af EU eller står udenfor, har vi et nordisk fællesskab, som forpligter. Jeg er ked af, det aldrig rigtig er lykkedes at skabe et fastere og mere forpligtende regionalt nordisk samarbejde inden for EU og EØS. Norden ville kunne opnå langt større indflydelse og sætte en stærkere dagsorden, hvis et sådant tættere samarbejde var lykkedes. Men den nordiske vision eksisterer stadig. I 100-året vil jeg ønske for Foreningen NORDEN, at tilslutningen til den store, brede bevægelse vil fortsætte, og at foreningen vil skabe endnu større synlighed omkring værdien og udbredelsen af fællesnordiske værdier.

Blå Danmarks moralske vogter: Mr. Nordic

Han er vokset op på grænsen til Norden, har været europaminister, har skrevet sit partis EU-program og har arbejdet syv år i Europa-Parlamentet. Alligevel kalder mange Bertel Haarder for indbegrebet af Norden. Vi møder den længst siddende minister i 100 år.

Tekst Esben Ørberg Foto Finn Frandsen, Ritzau Scanpix

Lige efter sommerferien fylder den længst siddende minister og det længst siddende folketingsmedlem, Bertel Haarder, 75 år. 'Siddende' er dog i Haarders tilfælde ganske misvisende, fordi manden har bevæget sig både fysisk og intersemæssigt mere end de fleste. Den nordiske Europa-politiker, hyperaktive Bertel Haarder, spænder vidt. Tag blot hans opstillinger til Folketinget, som fordeler sig over det meste af Danmark. Begyndende som kandidat for 46 år siden i Thisted over Sæby til Nordjyllands Amtskreds, som gav valg første gang i januar 1975. Dernæst opstillinger og valg i Gladsaxe, Lyngby, Kalundborg, Taastrup og nu Greve-Solrød. Og senest har Aalborg bedt om at få ham 'hjem igen'.

MENTAL SPÆNDVIDDE

Hans mentale spændvidde understreges af et bredt forfatterskab til den lette side med 'Midt i en klynketid' og 'Lille land, hvad nu?' som centrale debatværker tilsat et hundredtal kronikker. Dertil kommer den folkelighed, som forældrene indpodede ham i drengetiden på Rønshoved Højskole ved Flensborg Fjord. Kulminationen var optagelsen af hans sang 'Der er et venligt, lille land' i selveste Højskolesangbogen, hvilket blot er en af omkring 350 sange og viser, som seminarie- og højskolelæreren har skrevet, sunget og talt om ved flere end 1.000 møder. Haarder har altid været i en slags opposition til sig selv, i hvert fald til sit eget parti, samtidig med at han har været det blå Danmarks dårlige samvittighed, som når han, modsat sit partis ordfører, hylder en niqab-krammende betjent og kalder Inger Støjbergs holdninger for 'upassende'.

SVÆR AT SÆTTE I BÅS

Han er altså hverken rigtig jyde eller rigtig sjællænder, hverken nordisk eller europæisk politiker, hverken klassisk højre eller venstre. Svaret er, at Bertel Haarder er det hele – og rummer det. Folkelighed i grundtvigsk forstand er han opflasket med, og selv Folkemødet på Bornholm er han op-havsmand til.

For fuldstændighedens skyld skal nævnes, at Haarder har fire børn med Birgitte, lærer og gennem mange år leder af læseskolen på Den Kgl. Balletskole. Han var vundet to internationale krocket-turneringer, været habil vindsurfer indtil for få år siden og nuværende vinterbader.

På nordisk plan har han sat fingeraftryk i sin tid som præsident for Nordisk Råd, hvor han fortsat er medlem af præsidiet, Græn-

sehindringsrådet, og så har han naturligvis også været minister for nordisk samarbejde (2007-10). Han kalder sig selv nordist, og Karen Ellemann, nuværende gruppeformand for Venstre og tidligere minister for nordisk samarbejde, har kaldt Haarder for Mr. Nordic. En betegnelse, han sætter pris på. Vi har sat Bertel Haarder stævne for at få taget temperaturen på det nordiske politiske samarbejde, få hans vurdering af perspektiverne og en karakteristik af Foreningen NORDEN, som han har været medlem af i 50 år.

FLERE NORDISKE KONFLIKTER, TAK!

Hvor stammer din opfattelse af dig selv som nordisk fra?

- Den er jeg født med. På grænsen til Norden på Rønshoved Højskole ved Flensborg Fjord, hvor min far var forstander. Her opfattede vi os jo som Nordens grænseland, og på selve grænsen flages endnu med de fem nordiske nationers flag. Ja, selv Schleswig-Holstein kalder sig for 'Der echte Norden'. Og hjemme hos mig selv flager jeg stadig med de nordiske flag!

- Men det er mærkeligt, at grænselandsproblematikken er næsten ukendt i de andre nordiske lande. Det har altid undret mig, at nordiske kolleger ikke er klar over, at der er mindretal på begge sider af grænsen. En svensk departementschef udbrød med hentydning til sommerhusreglen: 'Bor der tyskere i Danmark? Det må de jo ikke!' Jeg svarede ham blot, at de altid har boet der.

Hvordan hænger den glødende nordist Haarder sammen med supereuropæeren Haarder?

- Lad mig illustrere med et eksempel fra min tid som undervisningsminister og formand for mine ministerkolleger i nordisk regi. En af dem, finske Kaarina Sounio, sagde, at nordisk samarbejde ikke kunne blive til noget, fordi Danmark var medlem af EU. Det skal være løgn, tænkte jeg, og for at modbevise hendes påstand foreslog jeg etablering af uddannelsesprogrammet Nordplus som nordisk pendant til det europæiske Erasmus. Nordplus er fortsat i fin form!

- Jeg har hele mit politiske liv bekæmpet misforståelsen om det uførenelige i EU-medlemskab og tættere nordisk samarbejde. Nej, det ene samarbejde udelukker ikke det andet. Vi har i det hele taget brug for mere internationalt samarbejde, uanset hvad Donald Trump eller Kristian Thulesen Dahl siger.

Hvad er fordelene ved et tættere nordisk samarbejde?

- Der er talrige. Men det ligger lige for at samarbejde tættere i EU-sammenhænge. Dels vil vi få større indflydelse på egne anliggender, dels er tiden inde til, at de nordiske lande fremsætter visioner for ledelse af Europa. Hvis vi formår at tale med fælles stemme, vil alle lytte! De nordiske statsministre kunne passende begynde at tale mere sammen. Hvis de havde gjort det, havde København – og ikke Amsterdam – fået Det Europæiske Lægemeddelagentur, som flytter ud af London som følge af Brexit.

Hvad får dig til at tro, at de store europæiske lande vil lytte til en samlet nordisk stemme?

- Jamen, stakkels Macron længes da efter en nordisk samfundsmodel! Og Angela Merkel vil elske, at de nordiske lande viser vejen. Vi har en samfundsmodel i Norden, som man misunder os overalt i verden.

Det lyder indlysende, men hvad er da barriererne for det tætte samarbejde, som skal få EU-landene til at lytte?

- En kedelig småstatsmentalitet og dårlige vaner, men også træge embedsmænd og politikere, som ikke interesserer sig for nordisk samarbejde. Hvad jeg ikke kan fortælle om nordisk vanetænkning, det trodser enh-

- Macron længes da efter en nordisk samfundsmodel, og Angela Merkel vil elske, at de nordiske lande viser vejen.

ver beskrivelse.

-Og så er der dem, der mener, at vi må vente på EU. Det gælder eksempelvis transportminister Ole Birk Olesen og en sag om byggestandarder, hvor et nordisk samarbejde ville løse mange praktiske problemer.

Hans Engell har talt om, at Nordisk Råd primært er gode middage, og Karen Ellemann har opfordret til at nedlægge 'kaffe-klubberne' Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Hvad siger du til det?

- Jeg bliver sur! Det er urigtigt, og hvis det var rigtigt, burde de have gjort noget ved det, mens de kunne. Nej, sandheden er, at såvel det nordiske samarbejde som EU er tordnende succeser, som verden ikke har set magen til.

Hvad foreslår du, for at det nordiske samarbejde kan tiltrække sig opmærksomhed?

- Vi skal have flere nordiske konflikter!

Konflikter tiltrækker sig opmærksomhed, mens det, der går godt, let bliver overset. Jeg mener seriøst, at vi skal bort fra nordisk politik konsensusprincip, som luller os i søvn, og som indebærer, at man kun går til ministermøde, hvis man er enige på forhånd. Og så behøver man ikke engang følge det, der besluttes.

- Nuvel, jeg medgiver, at der stilles alt for mange håbløse og overflødige forslag i Nordisk Råd, som allerede er afvist i de hjemlige parlamenter. De har ikke en chance, men vi spilder en masse tid på at behandle dem.

Hvilke områder er det mest oplagt at prioritere i det nordiske samarbejde?

- Udenrigspolitik og forsvarspolitik. Vi har lige set 50.000 NATO-soldater, 10.000 køretøjer og 250 fly på øvelse i Norge. Det handler jo om, at vi ikke må friste Putin, og at vi derfor skal være til stede på vore territorier.

- Nordisk Råd har desværre ikke et udenrigs- og sikkerhedspolitisk udvalg og savner derfor sværøgere på det område, på trods af at udenrigs- og sikkerhedspolitik er blevet de vigtigste emner i det nordiske samarbejde.

Hvordan bedømmer du samarbejdets udvikling i din tid?

- Både frem og tilbage. Der er som nævnt masser af succeser, som alt for ofte overses. Men der er også tendenser blandt politikerne til ikke længere at tage nordisk samarbejde alvorligt, når de stiger i graderne. Tidligere led Europa-Parlamentet af samme syndrom, men nu hentes den ene parlamentariker efter den anden hjem til ministerposter: Dan Jørgensen, Eva Kjer Hansen, Ulla Tørnæs og mig selv. Når det kunne ske dér, kan det vel også ske på den nordiske bane.

Hvordan vil du karakterisere Foreningen NORDEN?

- Mine forældre var medlemmer, og jeg har været det hele mit voksne liv. Selvom medlemstallet ikke er, hvad det har været, er jeg imponeret over, hvor mange medlemmer der møder op rundt omkring i landet. Hvis Foreningen NORDEN ikke fandtes, måtte man straks opfinde den, fordi der fortsat og mere end nogensinde er brug for et folkeligt pres for øget samarbejde.

- Mit budskab til Foreningen NORDEN er, at der mere end nogensinde er lydhørhed over for nordisk samarbejde. Det skal udnyttes! Og her spiller et aktivistisk Foreningen NORDEN en afgørende rolle for at få lydhørheden til at forplante sig både i befolkningen og blandt beslutningstagere, lyder det fra Haarder. ■

1945-62

Den gode vilje og den stærke tro

Medlemsfremgangen fortsætter, og venskabsbybevægelsen griber om sig – et forsvarssamarbejde må opgives, men på andre områder skabes der varige resultater.

Tekst Jørgen Thomsen

Befrielsen i maj 1945 betød på ingen måde, at fremgangen for Foreningen NORDEN stoppede, og da censuren samtidig faldt bort, var der nu frit spil for diskussionerne om et fremtidigt nordisk samarbejde.

Under besættelsen havde der både i Sverige og i Danmark været en debat om mulighederne for skabelsen af Nordens Forenede Stater, når verden atter kom i lave. Det var imidlertid et emne, som hurtigt forsvandt fra den politiske himmel, da freden var indtrådt. På det første delegeretmøde for de fem nordiske foreninger på Sollihøgda uden for Oslo i august 1945 var så højtflyvende planer langt fra at komme på dagsordenen – Finlands udenrigspolitiske handlefrihed var efter to krige med Sovjetunionen stærkt begrænset, Sovjetunionen havde i det første fredsår tropper stående på Bornholm, og også af andre grunde holdt de genforenede ledelser en lav profil i denne sammenhæng. Tiltagende spændinger mellem øst og vest gjorde i øvrigt hurtigt al tale om forenede stater illusorisk. Derimod var der en stor grad af enighed om konkret samarbejde på en lang række områder. Det nordiske samarbejde skulle, hed det i den afsluttende udtalelse fra mødet på

Sollihøgda, nu som før bygge på det sproglige, kulturelle og historiske fællesskab og udvikles og fremmes gennem møder, kurser, lærer- og elevudveksling, stævner og rejser samt gennem den personlige kontakt, som følger heraf, for på den måde at genskabe og befæste den følelse af samhørighed, som havde vokset sig så stærk i årene før krigen, og som er betingelsen for enhver udvidelse af samarbejdet de nordiske folk imellem'.

I december 1942 havde Frantz Wendt på et møde i Foreningen NORDENs styrelse rejst spørgsmålet, om ikke foreningens program kunne blive mere politisk. I første omgang slog både formanden og næstformanden tanken hen.

Allerede i december 1942 havde Frantz Wendt på et møde i Foreningen NORDENs styrelse rejst spørgsmålet, om ikke foreningens program kunne blive mere politisk. I første omgang slog både formanden og næstformanden tanken hen med henvisning til de forpligtelser, man havde over for de andre nordiske foreninger, men som tidligere antydte kom foreningen hurtigt i bevægelse, og efter befrielsen fik piben helt klart en anden lyd.

Det fremgik f.eks. tydeligt, da der 10 dage efter befrielsen – d. 15. maj 1945 – var indkaldt til nordisk fest i Odd Fellow Palæet i København. Hensigten var bl.a. at stifte en lokalforening for København. Det skete som forventet, og byens overborgmester, Viggo Christensen, blev endda lokalforeningens første formand. Ved samme lejlighed holdt C.V. Bramsnæs en tale, som der senere blev bragt uddrag af i medlemsbladet, og her blev talen kaldt magtfuld. Det kan vist bedst tages som et tegn på, at ordene var vejret på guldvægt, og det var tydeligt, at Bramsnæs så mange muligheder i det nye, frie Norden: 'Vi må have nye linjer frem, der ikke alene fortsætter det tidligere værdifulde samarbejde, men fører det videre til alle områder af folkenes og nationernes liv'. Bramsnæs henviste også til en to år gammel udtalelse fra

I juni 1957 havde lokalafdelingen i Nakskov besøg af et damekor fra venskabsbyen Varkaus i Finland. Sammen med husmoderforeningens sangkor besøgte man herregården Pederstrup og blev forevigt på trappen. Foto Erik Hansen, Nakskov Lokalhistoriske Arkiv.

Herunder: Fra Foreningen NORDENs delegeretmøde på Hindsgavl i august 1952. Siddende som nr. 4 fra venstre på 1. række formanden, C.V. Bramsnæs, efterfulgt af formændene fra Norge, Finland og Island. Foto Carl Liisberg, Arbejdermuseet.

foreningens repræsentantskab, hvori man udtalte, at det nordiske samarbejde efter krigen 'måtte omfatte de udenrigspolitiske, de erhvervsøkonomiske og de forsvarsmæssige områder'. Med denne formulering, hed det, havde foreningen taget klart standpunkt til 'de linjer, som bør være de ledende i det arbejde, som nu skal indledes mellem de nordiske lande'. Der lå heri ikke nogen forpligtelse for foreningen til at tage partipolitisk stilling, men det var tydeligt, at foreningens ledelse havde øje for et muligt forventningspres fra medlemmernes side. Man kunne ikke samle medlemmer i titusindvis uden at tage nogle af de helt centrale emner op – også selv om det sikkert kunne være svært at finde en fælles vej, både for de nordiske regeringer og for de fem udgaver af

Foreningen NORDEN. Og i relation til sammenslutningen med Det Frie Nord var det i hvert fald nærmest en nødvendighed, at man også turde tale om et forsvarspolitisk samarbejde, så de mange tusinde nye medlemmer af Foreningen NORDEN, der kom fra Det Frie Nord, hurtigt kunne føle sig hjemme.

NORDENS FORENEDE STATER

Tanken om Nordens Forenede Stater var aldrig kommet ind i Foreningen NORDENS programudtalelser, men Bramsnæs kunne dog sige, at der måtte tilstræbes et nærmere statsligt og politisk samvirke, så man blev i stand til at løse de nødvendige fællesopgaver.

Sammenslutningen af tre nordiske luftfartselskaber i SAS blev markeret i Foreningen NORDENS medlemsblad ved flere lejligheder, her i marts 1951. For foreningen var det et tegn på, at tanken om nordisk samarbejde kunne virkeliggøres.

Samarbejdets karakter blev ikke nærmere præciseret, men det var – betonedede Bramsnæs – ikke et forsøg på at isolere Norden, tværtimod. Et nordisk samarbejde kunne være en vej til en rigere og kraftigere indsats i det internationale samarbejde: 'Vort mål er ikke et isoleret Norden, men et samlet Norden i frugtbart samarbejde med andre lande og andre folk.' Dilemmaet mellem politiske forestillinger og ønsker på den ene side og realiteternes verden på den anden var nok i første omgang for feinschmeckere, og udlængslen og behovet for kontakt over landegrænserne kunne stikke det meste i befrielsessommeren, og både i 1945 og i de følgende år fortsatte foreningens vækst.

Ved sammenslutningen med Det Frie Nord fik Foreningen NORDEN en nettotilgang på maks. 18.000 medlemmer, og da der i 1946 blev aflagt beretning til repræsentantskabet, var man nået op på svimlende 107 lokalafdelinger. Noget samlet medlemstal havde man på dette tidspunkt ikke kræfter til at gøre op, men da de administrative udfordringer var overvundet, kunne man f.eks. i maj 1952 oplyse, at foreningen nu havde ca. 52.000 medlemmer, fordelt på 137 lokale afdelinger. Inden optagelsen af Det Frie Nord havde medlemstallet ligget på lige knap 33.000.

Venskabsbyarbejdet, som havde spiret allerede før krigen, sprang nu ud i fuldt flor. I september 1946 var der optaget over 40 venskabsforbindelser mellem danske og svenske byer. Snart kom også norske, finske og islandske byer med i kredsen, og i maj 1950 havde 110-120 danske byer og områder fået venskabsbyer i et eller flere lande. I overvejende grad var der tale om fire-by-venskaber, mens kun fire danske byer på dette tidspunkt også havde en venskabsby i Island.

Mange enkeltpersoner og familier fik gennem venskabsbybåndene lejlighed til besøg i andre nordiske lande, og for mange var det givetvis deres første udlandsrejse overhovedet. For at holde udgifterne nede var privat indkvartering tit med i købet, og det medvirkede givetvis til at fæstne båndene stærkere, end det ellers ville have været tilfældet. De nordiske kontakter blev også udbygget stærkt i sommeren 1945, da 7.500 norske børn opholdt sig i Danmark som et led i den humanitære hjælp til nordmændene efter befrielsen, og også i de følgende år gjorde Foreningen NORDEN et stort arbejde for udveksling af børn, en sikker vej til at skabe længerevarende kontakter på tværs af landegrænserne.

STYRKET NORDISK SAMARBEJDE

Både i de nordiske søsterforeninger og i Foreningen NORDENS danske afdeling var der stærke ønsker om at påvirke landenes politiske beslutningstagere, men som det allerede er antydnet, havde de nordiske foreninger forskellige forudsætninger at tage hensyn til i dette arbejde. Den danske forenings medlemstilvækst var væsentligt større end i de andre nordiske lande, og de udenrigspolitiske interesser for landene var bestemt heller ikke ensartede. Da den danske forening samledes til sit første repræsentantskabsmøde i slutningen af september 1945, udsendte foreningen ved mødets afslutning en resolution, hvor ønsket om stærkt udvidet støtte til det fællesnordiske kultur- og oplysningsarbejde blev understreget.

Fra underskrivelsen af Helsingforsaftalen d. 23. marts 1962. Ved bordet fra venstre den danske statsminister Viggo Kampmann, statsministrene Bjarni Benediktsson (Island), Martti Miettunen (Finland), undervisningsminister Helge Sivertsen (Norge) og justitsminister Herman Kling (Sverige).

Men hertil kom en opfordring til den danske regering og rigsdag om at virke for 'en fælles nordisk statsborgerret og et fælles nordisk arbejdsmarked med deraf følgende tilpasning af de enkelte landes sociallovgivning' samt endelig at forberede 'en samlet nordisk økonomiskreds' med en fælles handelspolitik i forhold til omverdenen.

Disse temaer blev dyrket i de følgende år med stor kraft, og resultaterne udeblev ikke. I 1946 ratificerede Danmark og Sverige eksempelvis en konvention om et fællesnordisk arbejdsmarked, som Finland og Norge ikke kunne

deltage i fra begyndelsen. Samtidig blev der nedsat udvalg mellem regeringerne i alle nordiske lande for at arbejde videre med arbejdsmarkedsspørgsmål og spørgsmål vedrørende sociallovgivningen. Og endelig syntes der at være øget lydhørhed over for tanker om et toldpolitisk samarbejde. Den øgede spænding mellem øst og vest skabte i hvert fald fra 1947 en forstærket interesse i et samarbejde i den nordiske kreds, ja, året efter beskrev direktør Frantz Wendt situationen uhyre positivt: 'I en bredde som aldrig nogensinde tidligere siden Kalmarunionens dage er mulighederne for at udvide det nordiske samvirke taget op til behandling af statsmagterne på et realistisk grundlag.'

FORSVARSORDNING, MEN HVORDAN?

Trods tydeligt øget interesse hos de politiske partier for budskaberne fra Foreningen NORDEN var der også problemer, som selv nok så megen 'nordisme' og nok så mange medlemmer ikke kunne løse. Spørgsmålet om en fremtidig forsvarsordning for Norge, Sverige og Danmark blev et eksempel herpå. Den europæiske spænding tiltog med stor hast. Fra foråret 1948 var Sovjetunionens dominans i Østeuropa slået fuldt igennem, og ved påsketid 1948 frygtede den danske

regering ligefrem et sovjetisk overfald, stærkt blandet med mistillid til, hvad de danske kommunister i en sådan situation kunne finde på. På denne baggrund – og mens der foregik tilnærmelser mellem Vesteuropa og USA – tog statsminister Hans Hedtoft initiativ til forsvarsdrøftelser mellem Norge, Sverige og Danmark. Udgangspunktet var ikke det bedste, for Sverige ønskede reelt at opretholde den neutralitet, der havde bragt det frelst gennem to verdenskrige, mens Norge ønskede et eventuelt forsvarsforbund forankret mod vest. Trods en massiv forhandlingsindsats måtte man i januar 1949 konstatere, at modsætningerne var uoverstigelige.

For den socialdemokratiske regering under Hedtofts ledelse var sagen klar. Danmark kunne ikke bringe sig i en situation helt uden venner, og da der samtidig – ikke mindst fra borgerlig side – var ført en intensiv kampagne under slagordet 'Aldrig mere en 9. april', valgte Hans Hedtoft at lægge sin kurs på det forsvarspolitiske område fuldstændig om, selv om det var bittert at erkende, at de nordiske interesse modsætninger var stærkere end fællesskabet i sprog og kultur. Bare én måned senere var Norge og Danmark reelt på vej ind i NATO, og d. 4. april 1949 kunne den danske udenrigsminister underskrive Atlanthavets pagt i Washington.

Det helt paradoksale forhold, at nordiske parlamentarikere kunne mødes i Strasbourg til ansvarlige forhandlinger med irere, tyrkere, grækere og italienere, mens de ikke kunne beslutte sig til at danne en nordisk rigsforsamling.

OMTÅGES AF FØLELSER

I Foreningen NORDEN var forhandlingerne om et forsvarspolitisk samarbejde blevet fulgt med interesse, men der er ingen tvivl om, at der både i styrelse og medlemskreds var modsatrettede synspunkter, og da den nordiske tråd bristede, og NATO-løsningen blev valgt, var det med at finde en grimasse, der ku' passe. Endnu i januar 1949 hed det i en ledende artikel i medlemsbladet, at de nordiske folk ventede, at deres forhandlere gjorde deres pligt: 'Og vi ved, at de mænd, som på vores alles vegne skal tage de store afgørelser, er sig øjeblikkets historiske alvor bevidst og forstår, at de ikke kan vende hjem til deres befolkninger med tomme hænder i denne sag.'

Betoningen var – ikke underligt – noget anderledes, da nederlaget for den nordiske sag skulle kaperes. Fra foreningens side indrømmede man gerne, at man havde arbejdet af yderste evne for at støtte gennemførelsen af forsvarsunionen, men 'samtidig har vi advaret mod at nære overdrevne forventninger eller hengive sig til illusioner. Vi har tilrådt at se kendsgerningerne i øjnene og ikke lade blikket omtåges af følelser.' Man understregede samtidig, at der bestemt ikke havde været tale om spildte kræfter, og det blev i den sammenhæng tydeligt fremhævet, at

Ved deres mangesidige virke, ikke mindst gennem venskabsforbindelserne, har de [foreningerne] i høj grad hjulpet med til at skabe det folkelige grundlag for de resultater, der er opnået både ad privat vej og ved statsmagternes indsats.

der i mødet mellem rigsdagsmedlemmer fra de forskellige nordiske lande om et forsvarsforbund lå den første spire til en fællesnordisk rigsdag. Det kunne umiddelbart virke fortænkt, men blev rullet hurtigere ud, end mange havde forestillet sig.

NY OPTIMISME

Tanken om en fællesnordisk parlamentarisk forsamling kan følges tilbage før 2. verdenskrig, hvor den blev rejst af den danske udenrigsminister P. Munch over for dennes nordiske kolleger, men den led i første omgang skibbrud på et udenrigsministermøde i 1939. Tanken var nærmest gået i glemmebogen, da den i 1948 ved en debat i Folketinget

blev rejst af den konservative Ole Bjørn Kraft og den radikale Bertel Dahlgaard. Få måneder senere tog den socialdemokratiske regering tanken op på nordisk plan, men fik stadig ikke tilslutning.

Sammenbruddet i de nordiske forsvarsforhandlinger ændrede imidlertid på den skepsis, tankerne havde mødt, og man kan sige, at Foreningen NORDEN i Danmark meget hurtigt satte den snarlige oprettelse af en nordisk rigsforsamling øverst blandt de mål, den arbejdede for. I sommeren 1949 holdt Europarådet sit første møde, og da pegede de nordiske foreninger med Frantz Wendts ord på 'det helt paradoksale forhold, at nordiske parlamentarikere kunne mødes i Strasbourg til ansvarlige forhandlinger med irere, tyrkere, grækere og italienerne, mens de ikke kunne beslutte sig til at danne en nordisk rigsforsamling'.

Tanken blev også fulgt op på anden måde. I 1950 var der forhandlinger i et fællesmøde af de tre skandinaviske landes rigsdagsudvalg, som arbejdede med nye love om statsborgerret, og året efter blev der dannet en dansk-norsk-svensk parlamentarisk komité, der skulle tilvejebringe lettelse i rejsesamkøbet over landegrænserne. Det var en del af baggrunden, da tidligere statsminister Hans Hedtoft på et møde i den nordiske interparlamentariske union af rigsdagsmedlemmer i Stockholm i

august 1951 holdt en stor tale, hvor han foreslog, at 'dette møde udtaler principiel tilslutning til tanken om, at der fremtidig søges afholdt regelmæssige møder mellem de nordiske rigsdage'.

TID TIL NORDISK RÅD

Nu var tiden åbenbart moden, for selv om det undervejs i drøftelserne viste sig, at Finland i første omgang måtte stå uden for den foreslåede forsamling, var der fra næsten alle sider tilslutning til hovedtanken, som blev gennemført i et bemærkelsesværdigt tempo. Et enkelt møde i en nedsat komité var tilstrækkeligt, for den interparlamentariske union kunne videre-sende forslaget til regeringerne i februar 1952.

Herefter blev forslaget med enkelte rettelser vedtaget i de nordiske lande undtagen i Finland, som ikke kunne være med af hensyn til det ømtålelige forhold til Sovjetunionen. D. 13. februar 1953 trådte Nordisk Råd derefter sammen til sin første samling i København, præcis halvandet år efter at Hans Hedtoft havde taget det afgørende initiativ. Da det i løbet af et par år havde vist sig, at man som aftalt undlod at bruge Nordisk Råd til drøftelse af udenrigs- og forsvarspolitiske spørgsmål, tilsluttede finnerne sig også rådet.

Oprettelsen af Nordisk Råd blev med rette betragtet som en sejr af Foreningen NORDEN. Nok var det ikke meningen, at rådet skulle kunne træffe bindende beslutninger, men nu måtte modstanderne af konkret nordisk samarbejde indstille sig på at skulle ud i offentlig diskussion: 'De kan ikke længere sidde i deres hjemlande og kæle for deres fordomme og sabotere i det skjulte', som det hed i medlemsbladet. Og samtidig forventede foreningen, at rådet ville give nye rige muligheder. Ved rådets første samling glemte Hans Hedtoft da heller ikke at nævne foreningsarbejdets betydning for det nye, som nu blev sat i værk: 'Ved deres mangesidige virke, ikke mindst gennem venskabsforbindelserne, har de [foreningerne] i høj grad hjulpet med til at skabe det folkelige grundlag for de resultater, der er opnået både ad privat vej og ved statsmagternes indsats.' Det var i øvrigt en anerkendelse, som mødte foreningerne generelt i de nordiske lande først i 50'erne. Da Foreningerne NORDEN i juli 1954 arrangerede en nydannelse, nemlig foreningernes første kongres i Oslo med 600 deltagere, bragte den fremtrædende norske politiker Einar Gerhardsen fra Arbejderpartiet en tilsvarende hilsen. Foreningernes arbejde for at rejse sager og påvirke behandlingen af dem og opinionen havde selvstændig værdi, og de kunne roligt gå videre ad den vej, de var slået ind på: 'De repræsenterer den gode vilje og den sterke tro i et samarbejde, der kroner og ører aldri må bli avgjørende.'

FREMANGEN FORTSÆTTER

Foreningen NORDEN nød stor opbakning fra de ledende danske politikere både før og efter oprettelsen af Nordisk Råd. I 1948 kunne foreningens medlemsblad således gengive en udtalelse af statsminister Hans Hedtoft i en radioudsendelse om Foreningen NORDEN under overskriften 'Når Norden kalder, må vi alle være med'. Præcis på samme linje lå tidligere statsminister Erik Eriksen, da han i 1954 var præsident for Nordisk Råd og blev spurgt til foreningens rolle efter Nordisk Råds dan-

Fra 1947 og en lang årrække frem solgte Foreningen NORDEN lodsedler for at skaffe ekstra indtægter. Der kom ikke mindst gang i salget, da man begyndte at have biler som hovedgevinster, men ellers var rejser til de andre nordiske lande også blandt præmierne. Her er Odenseafdelingens formand, fhv. stadsingeniør H.V. Rygner (t.h.), i 1953 fotograferet sammen med den lykkelige vinder af årets førstepræmie, arkitekt Tage Jørgensen, der kunne køre hjem i egen Mayflower. Fyens Stiftstidendes pressefotosamling, Odense Stadsarkiv.

nelse. Han betonede her vigtigheden af, at foreningen kunne vække folkelig interesse og forståelse for de nordiske fællesopgaver, og understregede, hvor vigtigt det var med en stigende tilslutning til Foreningen NORDEN. Vi kan nemlig ikke, sagde Erik Eriksen, 'nå videre i nordisk samvirke, end befolkningen er villig til at følge med'.

Der er ingen tvivl om, at Foreningen NORDENs folkelige gennembrud under og efter besættelsen var den vigtigste grund til, at foreningen blev sat så højt i den partipolitiske vurdering, selv om foreningen netop bestræbte sig på og lykkedes med at holde sig uden for partipolitisk betændte spørgsmål. Og netop fra besættelsen og fremefter var der i langt højere grad end tidligere tale om, at aktive politikere gik med i arbejdet i Foreningen NORDEN, herunder også gerne i nogle af dens styrende organer.

Det medlemsmæssige gennembrud kom da også til at fortsætte efter dannelsen af Nordisk Råd. Fra 1953 bragte de årlige beretninger tilsyneladende nøjagtige opgørelser over medlemstallet fordelt på de enkelte lokalforeninger, og ved indgangen til 1953 lå medlemstallet på 53.892, fordelt på 135 lo-

kalforeninger. Dette medlemstal voksede i de følgende år til et absolut toppunkt pr. 1.5.1961 på hele 62.485 medlemmer, og den største fremgang i perioden ser ud til at være sket i foreningsåret 1956-57, næppe uden sammenhæng med at der her igen – ligesom i 1936 og 1951 – blev samlet mange kræfter omkring arrangementet af Nordens Dag. I forbindelse med dagen udsendte de fem nordiske landes postvæsener frimærker med et fælles motiv, de fem nordiske svaner – et symbol, som var blevet skabt i forbindelse med den første Nordens Dag i 1936.

ØSTERBRO-DOMICILET

Aktivitetsniveauet i 50'erne var da også voldsomt. Foreningen fik omkring 1950 stærkt forbedrede lokaleforhold i en herskabslejlighed i Malmøgade på Østerbro, og herfra udfoldedes en hektisk aktivitet, når der skulle skaffes foredragsholdere til lokalforeningerne, tilrettelægges medlemshvervning, arrangeres skolerejser, sælges lodsedler til det årlige lotteri, som foreningen arrangerede fra 1947, og meget andet. Venskabsbyarbejdet fortsatte også med at udvikle sig. Hertil kom, at foreningen til stadighed arbejdede med at inspirere lokalfor-

eningerne til nye aktiviteter og sørgede for, at de kunne inspirere hinanden.

I maj 1960 viste en opgørelse, at der nu var 152 venskabsbyforbindelser med Sverige, 108 med Norge, 100 med Finland og 11 med Island. I 84 tilfælde havde en dansk lokalforening forbindelse til tre andre lande, og i ni tilfælde var der tale om venskabsbyer eller -foreninger i alle de nordiske lande. Nu var det tydeligvis også lykkedes at etablere venskabsbyforbindelser uden for købstadsforeningernes kreds.

Medlemmerne nød i det hele taget godt af et højt aktivitetsniveau. Ud over et medlemsblad og tilbud om foredrag og kurser og medvirken til udvekslingsrejser blev der stadig hvert år udsendt en gavebog til medlemmerne, som det var sket siden krigsårene, og i vinteren 1959-60 kom foreningen med et ekstraordinært tilbud til medlemmerne i samarbejde med det svenske Bonnier-forlag. Medlemmerne kunne købe 10 moderne svenske romaner til en samlet pris på 19,50 kr. Salget blev formidlet gennem boghandelen, og man havde forventet, at der kunne sælges 3.000 eller allerhøjest 4.000 boggpækker ved en sådan transaktion. Det viste sig imidlertid at være en voldsom undervurdering, og da der en måneds tid senere var solgt

22.-23.000 bogpakker, måtte man sige stop. Selv om tilbuddet ikke var begrænset til foreningens medlemmer, var det dog den, der havde markedsført det, og et gennemslag svarende til mere end hvert tredje medlem var selvfølgelig stærkt tilfredsstillende. Der var med andre ord i medlemskredsen – hvis man skal vurdere efter dette eksempel – stor tilslutning til den stadige betoning af nordisk kulturelt samarbejde.

KONKRETE LANDVINDINGER OG NYE NEDERLAG

Slutningen af 40'erne og 50'erne bød på en række konkrete landvindinger i det nordiske samarbejde, og meget af det var blomster, som var vokset i Foreningerne NORDENs have. Man havde f.eks. længe talt for en såkaldt nordisk statsborgerret, et emne, der havde flere sider. Først og fremmest var der tale om, at man politisk set fandt det overflødig med grænsekontrol ved de indre grænser i Norden, og i første omgang blev pas-tvungen for nordiske statsborgere derfor ophævet i juli 1952. Det opfattede den danske forening som en klar sejr. Nu 'vrider pas-tvungen sig i sine sidste krampetrækninger', hed det i medlemsbladet. Men der var også andre rejsehindringer, som man ønskede ophævet, og i 1958 blev den nordiske pasunion etableret. Det blev bl.a. markeret i det sønderjyske ved flagning med de fire nordiske landes flag – Island var ikke med i pasunionen fra begyndelsen.

På de arbejdsmarkeds- og socialpolitiske områder var der ligeledes noget at glæde sig over. Her kunne Foreningen NORDEN i 1954 notere et nyt fremskridt, idet Danmark, Sverige, Norge og Finland da indgik en overenskomst om et fælles arbejdsmarked. Nu skulle nordiske statsborgere med andre ord som hovedregel ikke længere søge om arbejds- og opholdstilladelse ved flytning til et af de andre nordiske lande. Og året efter kunne de nordiske socialministre gå videre og underskrive en nordisk tryghedskonvention – i stort omfang en forenkling i forhold til en række to- og flersidede aftaler, der ikke mindst var indgået i efterkrigsårene. Nu kunne nordiske statsborgere f.eks. få overflyttet deres sygeforsikring og få alderspension/aldersrente, uanset i hvilket af de nordiske lande de boede.

Til gengæld gik det med sneglefart, hvad angik et nærmere økonomisk samarbejde mellem landene, og da der fra midten af

Norske ferie børn modtages af Foreningen NORDEN ved Odense Banegård, juli 1946. Fyens Stiftstidendes pressefoto-samling, Odense Stadsarkiv.

Hos nogle af regeringerne var en stærk vilje til ikke at ville vælge mellem Europa og Norden. Man ville i stedet have det bedste fra flere verdener.

50'erne begyndte at være rumlen med markedsplaner i det vesteuropæiske område, gjorde det ikke situationen lettere at håndtere. I en årrække havde C.V. Bramsnæs været et af de ledende medlemmer af en af de nordiske regeringer nedsat komité, der skulle komme med forslag til et økonomisk samarbejde, men han erkendte selv ved flere lejligheder, at det var skuffende lidt, der kom ud af arbejdet. Årsagen var ikke mindst frygt fra norsk side for stærk konkurrence fra svensk industri og dansk landbrug. Det gjorde, at forhandlingerne trak i langdrag, og da man i 1959 omsider var klar med en slags aftale om et nordisk fællesmarked, blev man indhentet af den europæiske udvikling. Resultatet blev, at Danmark, Norge og Sverige fra begyndelsen i 1960 kom med i frihandelsområdet EFTA, mens Finland blev associeret medlem året efter. Nu var det nordiske fællesmarked nærmest blevet en del af en større ramme.

SLUT PÅ EN EPOKE

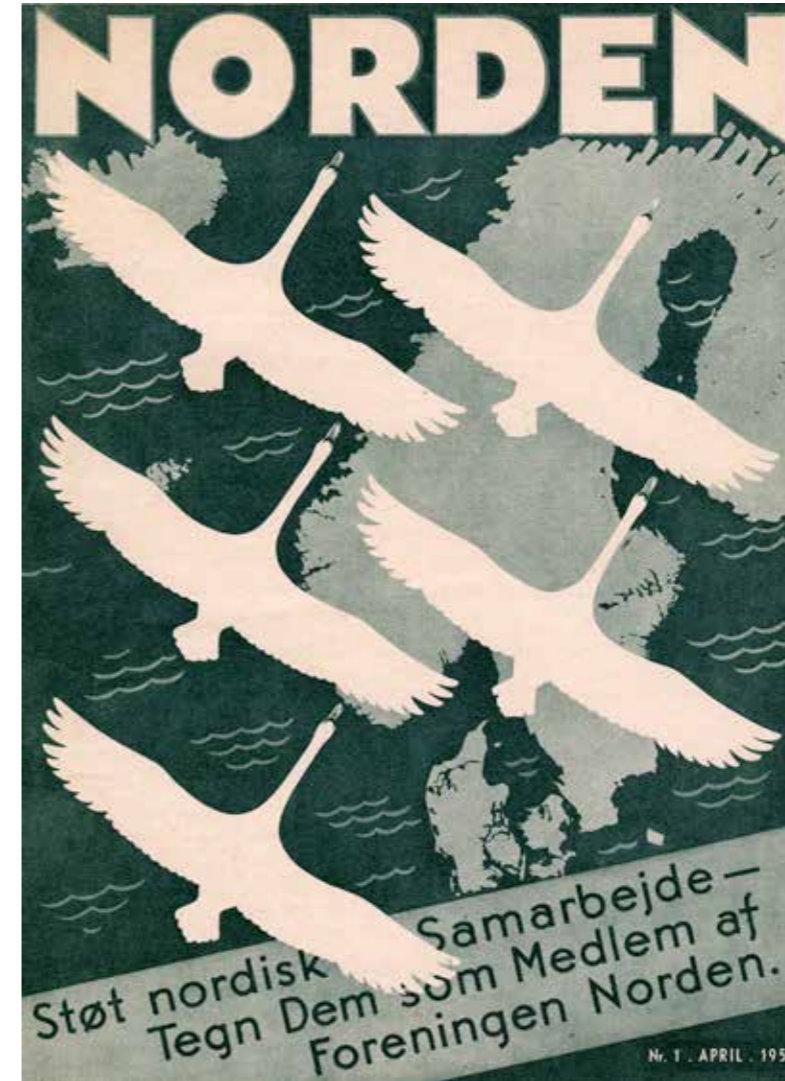
Kort før foreningens repræsentantskabsmøde i maj 1959 havde foreningen fejret sit 40-års jubilæum, som var blevet markeret ud over landet. I København var der bl.a. reception på Christiansborg, hvor tidligere statsminister Erik Eriksen udtalte, at 'i dagens

Danmark var Foreningen NORDEN faktisk den eneste virkelige folkebevægelse'. Om aftenen havde hovedforeningen og en række lokalforeninger samlet 1.600 gæster til en sammenkomst med kunstnerisk optræden på Københavns Rådhus, og her var det den daværende statsminister, H.C. Hansen, der bragte regeringens lykønskning. Foreningen NORDEN fyldte meget i landskabet, men der var også tegn på, at en epoke var ved at slutte.

Allerede i efteråret 1953 havde direktør Frantz Wendt holdt flyttedag. Han følte sig givetvis fristet af muligheden for at blive generalsekretær for Nordisk Råds danske delegation og fik stillingen, som han beholdt til sin pensionering mange år senere. Baggrunden for hans valg var sikkert den, at han i Nordisk Råd ville komme endnu nærmere den politiske kommandobro og måske her mere direkte kunne påvirke det nordiske samarbejdes udvikling. Wendt fortsatte i øvrigt med at have enkelte afgrænsede opgaver for Foreningen NORDEN og blev hurtigt valgt ind i dens styrelse.

Frantz Wendt var imidlertid ikke den eneste, der forlod ledelsen af Foreningen NORDEN. Det samme gjorde C.V. Bramsnæs, dog først nogle år senere, og hvor Frantz Wendt var en mand i sin bedste alder (født 1905), var der

Forsiden af medlemsbladet NORDEN var i april 1950 en nedfotograferet udgave af en plakat, der skulle hjælpe i arbejdet med at skaffe flere medlemmer.

for Bramsnæs' vedkommende (født 1879) tale om et sent otium.

Ved repræsentantskabsmødet i 1959 blev det markeret, at Bramsnæs havde været formand i 20 år, altså i halvdelen af foreningens levetid, og ved det efterfølgende valg meddelte Bramsnæs, at forsamlingen måtte være klar over, at hans formandstid nu var ved at rinde ud. Året efter stillede Bramsnæs da heller ikke op til genvalg, men blev efterfulgt af næstformanden siden 1944, bankdirektør Olaf Hedegaard. Samtidig udnævnte foreningen Bramsnæs til æresmedlem, og de fire andre landes foreninger gjorde det samme. I Foreningen NORDEN-sammenhæng var og er det

noget ganske unikt.

Frantz Wendt skrev efter Bramsnæs' fra-træden en lille artikel i foreningens medlemsblad, hvor han forsøgte at forklare, hvorfor Bramsnæs havde været så god en formand. Årsagen var ifølge Wendt, at han ikke kun gav foreningen tid, når problemer blev forelagt ham af hans hjælpere. Nej, hans glødende interesse for Norden var parret med 'den sande statsmandsegenskab, at han forenede fantasi og realisme i den rette blanding'. Ideerne skulle med andre ord ikke kun flyve højt, men også omsættes i dagligt arbejde.

Uden at kæde tingene alt for nøje sammen er det påfaldende at bemærke, at Foreningen

NORDENs medlemsmæssige fremgangsperiode kom til at falde næsten nøjagtigt sammen med Bramsnæs' formandstid fra 1939 til 1960.

HELSINGFORSÅFTALEN

De europæiske markedsdannelser fik en ekstra betydning for det nordiske samarbejde, da England i sommeren 1961 søgte om medlemskab af det europæiske fællesmarked. Da flere af de nordiske lande nu ønskede at følge i englændernes fodspor, var det klart, at de nordiske samarbejdsrelationer risikerede at komme i klemme, da ikke alle ville vælge samme vej. Det førte meget hurtigt til, at medlemmer af Nordisk Råd foreslog, at de nordiske regeringer skulle indgå en bindende, international aftale, der kunne belyse samarbejdets vigtigste resultater og give en ramme for dets fremtidige udvikling. De nordiske statsministre tog hurtigt tanken til sig, og selv om det derefter frembragte udkast til aftale var noget mindre positivt end den oprindelige tanke, fordi 'skal'-regler blev erstattet af 'bør'-regler, fandt man en vej frem. På Nordisk Råds 10. samling i Helsingfors i marts 1962 enedes man med regeringerne om udkastet med enkelte rettelser, og aftalen blev den 23. marts skrevet under af repræsentanter for de fem lande.

Aftalen specificerede i 40 artikler, at landene skulle 'bestræbe sig på at bevare og yderligere udvikle samarbejdet mellem landene på det retslige, det kulturelle, det sociale og det økonomiske område såvel som i spørgsmåls vedrørende samfærdslen'. Det blev også slået fast, at landene til stadighed skulle rådføre sig med hinanden, og 'hvor behov derfor foreligger, træffe samordnede foranstaltninger'.

Arbejdet med aftalen var fulgt med stor interesse fra Foreningen NORDENs side, og da den var underskrevet, hilste man også slutresultatet med 'dyb tilfredsstillelse'. Man påpegede, at ikke mindst Finland risikerede at blive efterladt alene, hvis Norge, Sverige og Danmark søgte markeds-mæssigt fællesskab med Vesteuropa, og i det hele taget satte man sin lid til, at aftalen kunne styrke de nordiske forhandlere i deres bestræbelser for at sikre størst mulig plads for det nordiske samarbejde inden for et vesteuropæisk fællesskabs rammer.

Den hurtighed, hvormed aftalen var bragt til veje, tydede på, at der også hos nogle af regeringerne var en stærk vilje til ikke at ville vælge mellem Europa og Norden. Man ville i stedet have det bedste fra flere verdener. ■

Kulden får os til at rykke sammen i Norden

De mørke nordiske vintre har betydning for, at magt-distancen i Norden ikke er særlig stor, siger EUs konkurrencekommissær **Margrethe Vestager** i denne samtale om betydningen af lys, kirke, Højskolesangbog, fantasi og nordisk samarbejde, som ikke længere ses som alternativ til det europæiske, men som to forskellige ting, der hører sammen, siger hun.

Tekst Lene Roe Rasmussen Foto Les Kaner og Linda Kastrup, Ritzau Scanpix

U dendørs trænger kulden sig på, og veje og cykelstier er synligt blanke. Indenfor i Europa-Huset på Gothersgade sørger radiatorerne heldigvis for, at vi kan holde varmen. Margrethe Vestager, EUs konkurrencekommissær, er netop fløjet ind fra Bruxelles og står ved vindueskarmen og betragter udsigten:

- Frosten gør alting lysere, kommenterer hun med blikket rettet mod Kongens Have og Københavns teglbelagte hustage. Hun selv er opvokset i Vestjylland – dér, hvor landet er fladt, og hvor himmelhvelvet, med hendes egne ord, er helt fantastisk: - Lysset betyder meget for mig. Årsrytmen har betydning for vores livsrytme og den måde, vi er over for hinanden her i Norden. Uanset om du er fra det flade land eller det mere bjergrige, er vi fælles om, at årstiderne er skiftende. Det er kendetegnende for vores plet på kloden.

De mørke nordiske vintre er desuden noget, Margrethe Vestager mener, har haft betydning for, at magtdistancen i Norden ikke er særlig stor, og at vi ikke har de samme stejle hierarkier, som man ser andre steder i verden:

- Vi har alle dage været nødt til at rykke sammen om vinteren og have en kultur, der gjorde, at vi kunne holde ud at være tæt sammen. Måske lyder det mærkeligt, men jeg tror, det er medvirkende til, at vi i dag har nogle demokratier, der virker, og som er baseret på samtale. Vi kan godt komme fra

meget forskellige holdninger, men alligevel få os talt hen til en løsning.

Den korte magtdistance er altså noget, der ifølge Margrethe Vestager ligger i den nordiske grund-DNA – en grundsten, der også ligger i åren på hendes egen opvækst hos præsteforældrene i den lille stationsby Ølgod i Jylland.

DU BEHØVER IKKE VENDE, TIL DU ER 50 ÅR, MED AT HAVE EN MENING

Margrethe Vestager er vokset op i et grundtvigiansk hjem. Begge hendes forældre var sognepræster, og noget af det vigtigste fra den lutheranske version af kristendommen er, at præsten godt kan prædike, men han/hun har ikke mere ret end dig, der sidder på bænken. Hendes forældre var desuden med til at lave friskole for hende og de tre yngre søskende, og i dag arbejder hendes bror og svigerinde begge som højskolelærere. Man kan derfor roligt sige, at det er en integreret del hos Margrethe Vestager ikke blot at se på uddannelse som noget formelt, men i lige så høj grad med blik for det frie skolesystem og skolesyn. Og selvom hun ikke selv har gået på højskole, har hun alligevel et helt særligt forhold til Højskolesangbogen.

- Nogle gange fik jeg lov til at komme med min far rundt om i Danmark. Hvis det blev en sen hjemtur, slog han Højskolesangbogen op på rattet, og for ikke at falde i søvn sang han os hjem. Så Højskolesangbogen

- Vi har alle dage været nødt til at rykke sammen om vinteren og have en kultur, der gjorde, at vi kunne holde ud at være tæt sammen.

står for mig som det, der kan bringe én sikkert hjem.

Ud over Højskolesangbogen er hun vokset op med de nordiske sagaer og historierne fra nordisk mytologi, men det er et helt andet univers, der især har inspireret hende.

- Astrid Lindgrens historier er meget mere ... direkte. Det er at trække den lidt langt at skulle forestille sig Thor komme kørende hen over skyerne med Mjølner i hånden, siger Margrethe Vestager smågrinende, mens hun peger i himmelretning, inden hun fortsætter:

- Der virker Pippi Langstrømpe på mange måder langt mere nærværende. Hele hendes univers favner en nordisk tilgang, selvfølgelig præget af den tid, Astrid Lindgren skrev i, men med en fantasi, et nærvær og en energi, der er meget inspirerende. Der er måske ikke meget fantasifortælling over at arbejde i EU – det er benhård politik

- Uanset hvilken rådgivning jeg får, og uanset hvad andre gør, er det i sidste ende mit ansvar. Det er deri, min autoritet ligger, siger Margrethe Vestager, som netop er udråbt til at være blandt årtiets vigtigste globale tænkere af magasinet Foreign Policy.

og forhandlingssager, men sommetider kan fantasien være med til at anspore til handlinger i det virkelige liv, forklarer Margrethe Vestager:

- Det forunderlige er, at det nogle gange er vores fantasi, der sætter begrænsningerne. For virkeligheden er mere fantastisk og forunderligt skræmmende, end fantasien er. Men den skubber os til at forestille os ting, som ikke er her endnu, og som vi derfor kan gøre til virkelighed.

Det kan her være oplagt at drage en parallel mellem Pippi Langstrømpe – verdens stærkeste pige, stærkere end selv granvoksne mænd – og en konkurrencekommissær, der udsteder bøder til verdensgiganter som Apple og Google.

Margrethe Vestager selv drager dog en anden parallel. Hun nævner den svenske klimaaktivist Greta Thunberg, der som 15-årig gik i skolestrejke for klimaet og talte ved COP24 i Katowice. Ifølge Margrethe Vestager er det vigtigt at turde gå imod autoriteter. Det er noget, hun selv har taget med sig fra sin opvækst og ind i politikken.

- Du behøver ikke vente, til du er 50 år, med at have en selvstændig mening om noget. Det kan du også sagtens have som barn og som ung. Det vigtige er, at du bliver taget alvorligt. Det er en værdi, jeg har taget med mig fra min nordiske opvækst: at lytte til mennesker i alle aldre. Uanset hvem de er, og hvor de kommer fra.

ET NORDISK SØSKENDEFORHOLD

Margrethe Vestager lægger ikke fingrene imellem, når hun taler om vigtigheden i at lade alle komme til orde, men kommer dog i samme ombæring ind på, at det er lettere at få indflydelse, når man står flere lande sammen i et tæt samarbejde:

- De nordiske lande er bestemt ikke de største sammenlignet med andre europæiske lande. Desto mere vi kan blive enige i Norden, desto større råderum får vi. Men når det f.eks. kommer til økonomisk politik, er der tale om en enighed lidt på trods: Finland er euro-land, Sverige kan blive det, Danmark har et forbehold, Norge står udenfor, og Island har sin helt særlige position.

Margrethe Vestager ser dog en tendens til, at holdningen til det nordiske samarbejde har ændret sig gennem de seneste år. Hvor flere tidligere så det nordiske samarbejde som alternativ til det europæiske, bliver de to samarbejder nu set som to forskellige ting, der hører sammen.

- Den holdning giver en anden plads til Foreningen NORDEN. I er med til at samle de nordiske interesser.

- Alle mennesker svarer jo positivt på at blive vist tillid, og jeg vil hellere blive skuffet en gang imellem end gå rundt og være kynisk.

Vigtigt at påpege er dog, at det nordiske og europæiske samarbejde på visse områder adskiller sig fra hinanden, forklarer Margrethe Vestager. Én ting er, hvad der samler lande på tværs af interesser, noget andet er, at man er decideret forpligtet over for hinanden.

- Det nordiske samarbejde er funderet i fælles værdier – vi er sprogligt, kulturelt og geografisk tæt på hinanden. Det betyder dog ikke, at vi her i Norden har trykket hænder og taget det skridt, der gør, at vi også formelt forpligter os i forhold til hinanden, forklarer hun og uddyber med:

- Det, der har gjort, at vi har et europæisk indre marked, at virksomheder i stor grad har lige muligheder, og at man som EU-borger har visse rettigheder, kommer af, at vi i EU har en retslig forpligtelse.

Hvad tænker du så i forhold til fællesnordisk direktiv-implemtering i EU?

- Det skulle man jo tro lå på den flade hånd, men det gør det bare ikke. Går man i detaljen, er der alligevel store forskelle de nordiske lande imellem. Danmark er i vid udstrækning stadig præget af at være et landbrugsland, Sverige er mere et industriland, Norge med sin olierigdom står et tredje sted, og Finland er i sagens natur meget præget af deres geopolitiske placering. Så når man kommer ned i detaljen, begynder de her forskelle også at præge, hvad det er for valg, man træffer. Selvom man har en stærk kulturel ballast og et fælles demokratisk verdenssyn, er det typisk andre ting, der er retningsgivende. Det er ligesom med søskende, der godt kan lide hinanden, men som også nogle gange har uoverensstemmelser.

ENSARTETHED OG UNIFORMERET TÆNKNING VIRKER INDSKRÆNKENDE

Selvom Margrethe Vestager er den, der sidder med det bærende ansvar for skelsættende beslutninger med konsekvenser i milliardklassen, betyder det ikke, at døren ind til konkurrencekommissærens

kontor ikke er åben:

- Da jeg skulle i gang med min ledelsestilling i EU for snart fem år siden, var det første gang, jeg skulle arbejde i et multikulturelt og multinationalt miljø, og jeg overvejede selvfølgelig, hvordan det skulle håndteres. Jeg kunne ikke komme i tanke om noget. Derfor tænkte jeg: Jeg gør, som jeg plejer. Det betyder åben dør, lavt hierarki og en interesse for, hvad alle medarbejdere har at sige. Alle mennesker svarer jo positivt på at blive vist tillid, og jeg vil hellere blive skuffet en gang imellem end gå rundt og være kynisk. Det får man jo ikke andet ud af end et miserabelt liv.

Desuden mener Margrethe Vestager ikke, at autoriteten ligger i hendes titel – hun vil ikke tiltales som konkurrencekommissær, for det er meget nemmere at være på fornavn. Derimod mener hun, at autoriteten ligger i, at hun har det endelige ansvar for de beslutninger, hun træffer. En insisterende pegefinger prikker et par taktfulde slag i bordpladen, mens Margrethe Vestager gentager:

- Uanset hvilken rådgivning jeg får, og uanset hvad andre gør, er det i sidste ende mit ansvar. Det er deri, min autoritet ligger – det er i min rolle. Den ligger ikke i, at jeg bliver behandlet som skørt porcelæn.

Vender man blikket mod de internationale avisers spisesedler, er man dog ikke bange for at gå til biddet og slå lidt skår i porcelænet – her bliver Margrethe Vestager bl.a. kaldt:

'Kvinden, som de globale koncerner ryster i bukserne over' (Der Spiegel).

'EUs tech-tsar Margrethe Vestager' (The Guardian).

'Hvem fylder Silicon Valley med frygt?' (New York Times).

'Dronning Margrethe Vestager, Bruxelles' trumf' (Le Monde).

Opremsningen af den ene rubrik efter den anden lader ikke til at have en større indvirkning på Margrethe Vestager. Hendes svar på, hvordan hun forholder sig til titlerne, falder da også prompte:

- Jamen, det gør jeg egentlig ikke. Vi lever i en tid, hvor både virksomheder, vores markeder, hele vores samfund og civilsamfund digitaliseres. Og når vi befinder os i en periode, hvor nye ting former sig, er det klart, at mit arbejde med fair konkurrenceforhold er til debat. Så overskrifter som disse kommer ligesom med jobbet.

EU er en arbejdsplads domineret af mænd, og man kan forledes til at spørge Margrethe Vestager, hvordan hun egentlig har det med det.

- Når det kommer til ligestilling, er der sta-

- Mænd har tålt at blive valgt i 100 år, fordi de var mænd. Så kan vi nok også godt tåle at blive valgt, fordi vi er kvinder, siger Vestager.

dig meget at gøre. Jeg har fået blik for, at kvoter virker. Mænd har haft en uformel kvote på 85-95 % de sidste 100 år inden for bl.a. forretningsliv, den økonomiske verden, ledende politiske stillinger og ledende stillinger inden for administration og bureaukrati. Mænd har tålt at blive valgt i 100 år, fordi de var mænd. Så kan vi nok også godt tåle at blive valgt, fordi vi er kvinder, og man behøver sådan set ikke vente på at få en formel lovgivning om kvoter – jeg synes bare, man skal beslutte sig for det, og det kan man gøre i dag.

Nu skal det ikke lyde, som om det er mænd, der er problemet, for ifølge Margrethe Vestager er kodeordet diversitet:

- Ensartethed og uniformeret tænkning virker indskrænkende, og risikoen for, at du får et beslutningsgrundlag, der ikke er fuldt belyst, er større, når gruppen af beslutningstagere ikke er forskelligt sammensat. Desuden giver det både mænd og kvinder mulighed for at skille sig mere ud, hvis der er større kønsdiversitet.

- Man kan jo godt have kvinder med ombord, der så tager jakkesæt på, så de ligner mænd. Men det er jo ikke det, der er pointen. Pointen er at få forskellighederne frem i stedet for at få flere proppet ned i en lidt kedelig og ensidig skabelon, som slet ikke – efter min mening – har mulighed

for at udfolde det fulde potentiale.

DET SKYGGER FOR SYNET AT GÅ MED SKYKLAPPER

Margrethe Vestager har efterhånden talt sig varm i emner som samfundsstrukturer, nordisk og europæisk samarbejde, ligestilling og ledelsesstrukturer, men spørgsmålet er, hvordan hun egentlig vil beskrive sig selv som menneske.

- Ehm ...

(Tænkepause)

- Noget af det vigtigste, som jeg selv kommer fra, er ligeværd. Det kan godt være, vi har forskellige roller, og vi har forskellige ansvar, men det ændrer ikke på, at vores menneskelige værd er det samme. Det er fantastisk at leve i et land som Danmark – det kunne også være Norge, Sverige og Finland – hvor der er fri og lige adgang til sundhedsvæsenet, uddannelsessystemet, og hvor der er et socialt sikkerhedsnet og ikke mindst et stærkt civilsamfund og fællesskab, siger Margrethe Vestager.

- Jeg pendler ind og ud af forskellige fællesskaber i døgnets 24 timer – familie som det grundlæggende, men også venner og arbejdsfællesskaber. Disse fællesskaber er med til, at sådan en som mig kan navigere i en verden, som er ret kaotisk. Det er, fordi jeg ved, der er nogle – altid. Jeg er en

- Med hænderne godt skruet på skal jeg nok vise mig nyttig et eller andet sted.

del af stærke fællesskaber, og det kan jeg mærke, for jeg har ikke altid tid til at være fysisk til stede, men derfor er de der jo alligevel, når jeg så kan være der. Der bliver med andre ord lagt mange timer og meget rejsetid i arbejdet som konkurrencekommissær. Spørgsmålet er dog, om hun nogensinde overvejer, hvad hun kunne tænke sig at lave efter sin tid i EU. - Det synes jeg er meget svært at svare på. Dels fordi der er så mange ting, som jeg kunne, men også fordi jeg aldrig har været nogen stor planlægger. Det svarer nemlig lidt til at gå med skyklapper. Ofte sker det næste, man skal, som noget, man får øje på ud ad øjenkrogen. Og det kan man jo ikke se, hvis man har skyklapper på. Derfor ser jeg åbent på min egen fremtid – og tænker om mig selv som en kvinde i sin bedste alder, og som 'Karls-son på taget' ville have sagt: Med hænderne godt skruet på skal jeg nok vise mig nyttig et eller andet sted. ■

1962-72

Organisationen tilpasses, kultursamarbejdet styrkes

Medlemstallet topper – men trods den bristede drøm om Nordek og nordisk splittelse i forholdet til Fællesmarkedet styrkes samarbejdet på andre områder.

Tekst Jørgen Thomsen

Foreningen NORDEN i Danmark nåede sit højeste medlemstal i 1961 med flere end 60.000 medlemmer. Frem til Danmarks optagelse i Fællesmarkedet pr. 1. januar 1973 mistede foreningen rundt regnet 30 % af sit medlemstal, mens antallet af lokalforeninger, der foreløbigt kulminerede med 146 i 1964-65, kun gik beskedent tilbage. Forklaringerne på tilbagegangen kan være mange. Én ting er, at man i perioden 1962-72 mere end tredoblede kontingentet fra 6 til 20 kr. pr. medlem. Det lyder voldsomt, men skal ses på baggrund af både stærk inflation og reallønsvækst. Derudover talte man i samtiden også om foreningstræthed, og når bibliotekerne på samme tid kunne føle sig trængt på udlånene, blev det gerne tilskrevet fjernsynets stærke fremgang fra slutningen af 50'erne. Det betød noget for folks lyst til at gå ud.

Der er næppe tvivl om, at Foreningen NORDEN som mange andre blev ramt af, at velferdsstigningen gav den gennemsnitlige dansker langt flere valgmuligheder end tidligere, og i foreningen var man da også bevidst om, at der kunne være behov for fornyelse. Olaf Hedegaard kom ind på det i sin beretning til repræsentantskabsmødet i 1963, hvor han konstaterede, at foreningen efter mange års arbejde risikerede at stivne i de én gang fastlagte former og 'blive et mål i sig selv',

og i lighed med de andre nordiske foreninger satte man derfor gang i et arbejde med henblik på at modernisere organisationens struktur og effektivisere dens arbejde.

I 1964 gennemførtes der en række ændringer, som bl.a. medførte en stærkere repræsentation fra lokalforeningerne i foreningens ledelse. Da de var gennemført, takkede Hedegaard af og overlod formandsposten til tidligere statsminister Erik Eriksen, som i en længere periode havde stået i spidsen for den danske delegation til Nordisk Råd og havde mange års erfaring fra foreningens hovedstyrelse. Han kom til at stå ved roret frem til 1971 og påpegede ved flere lejligheder, at medlemstilbagegangen ikke var noget specielt for Foreningen NORDEN. Foreningsarbejde havde ikke 'de samme lette kår, som det havde haft i tidligere perioder', men på trods af dette måtte det være en hovedopgave at få medlemstallet til at vokse igen. Samtidig understregede han, at det var utroligt væsentligt, at man bevarede og udbyggede venskabsbyarbejdets folkelige karakter, så det ikke blot blev 'en udveksling af byrådsmedlemmer eller sognerådsmedlemmer, der rejste på besøg hos hinanden'.

Den fornyelse af organisationen, som var påbegyndt i 60'ernes begyndelse, blev også ført igennem i forholdet til de andre nordiske foreninger. Delegeretmødet i Reykjavik i sommeren 1965 blev således det sidste i den form,

man havde kendt siden 1919, og i stedet oprettede de fem foreninger i fællesskab Foreningerne NORDENS Forbund, FNF. Det blev ved oprettelsen opfattet som første skridt på vejen til en sammenslutning af de fem nationale foreninger, og det havde i hvert fald til formål at give det nordiske arbejde større slagkraft. Samtidig var det også oplagt, at FNF kunne blive en udfordring for de nationale foreninger, for nu måtte man altid overveje, om en aktivitet skulle ligge i forbund eller forening. Under alle omstændigheder barslede FNF i 1966 med et nordisk handlingsprogram. Og fra 1969 indstilledes udgivelsen af den danske forenings medlemsblad, NORDEN, og erstattedes af et fællesnordisk blad, Vi i Norden.

SMÅ SKRIDT ER MERE END STORE ORD

I 1966 blev Nordens Dag markeret for femte gang, og i den danske forening håbede man på, at det kunne skabe ny tilgang af medlemmer. Rundt omkring i landet blev der afholdt omkring 130 møder eller andre arrangementer med nordisk tilsnit, og der var, hed det i den følgende årsberetning, brugt 'megen opfindsomhed, stor energi og utallige arbejdstimer' på at få arrangementerne til at forløbe bedst muligt. I København rummede Nordens Dag eksempelvis en masse forskellige slags underholdning lige fra ballet, kunststilling og

Venstres mangeårige leder og statsminister 1950-53, Erik Eriksen, er her fotograferet på Hindsgavl. Han var i syv år fra 1964 formand for Foreningen NORDEN og havde i en årrække ledet den danske delegation til Nordisk Råd. I hans formandsperiode var der medlemsmæssig modvind, men Erik Eriksen støttede varmt dannelsen af det tværnordiske Foreningerne NORDENS Forbund og gjorde også en stor indsats for at skaffe midler til renoveringen af Hindsgavl. Foto Poul Olsen, Odense Stadsarkiv.

oplæsning til møder for unge med tale af en norsk skihopper og forfatter, optræden af en dansk beatgruppe og folkesangere – og til finalekamp i Idrætsparken i en turnering for de nordiske hovedstæders bedste skolefodboldhold.

I Odenseafdelingen var markeringen af Nordens Dag 1966 anderledes end mange andre steder. Her havde man – midt under den kolde krig – inviteret overborgmesteren i Vestberlin, socialdemokraten Willy Brandt, der foran mange hundrede gæster i Fyens Forum talte over emnet 'Norden set med europæiske øjne'. Det voldte næppe store vanskeligheder for de fremmødte at følge med i foredraget, for Willy Brandt talte et flydende og letforståeligt norsk, som han havde lært sig under sin landflygtighed i Norge fra 1933.

Det er meget tænkeligt, det udfordrede nogle af de tilstedeværende, da Brandt kom ind på de europæiske markedsdannelser. Målet måtte nemlig være, sagde han, et Europa, der kunne tale med én stemme, og han understregede således behovet for en fuld europæisk samling. I den forbindelse måtte det efter Brandts opfattelse være en særlig opgave for de nordiske folk at hævde menneskelige krav og moralske værdier over for magtpolitisk snæversyn, kynisme og ideologisk forvirring og prestigetænkning. Han betonedede samtidig, at hans daværende hjemby, Berlin, ikke måtte stå i vejen for afspændingen, og man måtte være forberedt på, at større ændringer ikke kunne opnås, hvis der ikke kom en generel afspænding. Men indtil da skulle man være forberedt på at tage de små skridt, der var mulige. Små skridt er mere end store ord, som han sagde ved en anden lejlighed.

Men trods de mange arrangementer på Nordens Dag og den store offentlige opmærksomhed, de fik, var det på ingen måde nok til at vende medlemstallets nedgangslinje.

NORDEN, NORDEK OG FÆLLESMARKEDET

Den franske præsident Charles de Gaulle nedlagde i 1963 veto mod engelsk indtræden i det europæiske fællesmarked. Den danske ansøgning om deltagelse i Fællesmarkedet var baseret på formodningen om Englands optagelse, og de Gaulles veto ændrede med ét de markedspolitiske forudsætninger for det nordiske samarbejde. Det betød bl.a., at de nordiske lande i anden halvdel af 60'erne optrådte samlet ved internationale handels-

forhandlinger i den såkaldte Kennedy-runde, og at man opnåede store toldindtægter fra det europæiske fællesmarked. Norden optrådte med andre ord som en enhed.

Da en ny dansk regering tiltrådte i 1968, gjaldt det franske veto stadig, og da EFTA-samarbejdet ikke syntes at rumme nye muligheder, foreslog den nye danske statsminister, Hilmar Baunsgaard, på Nordisk Råds session i København i februar 1968, at man igen tog et nærmere nordisk økonomisk samarbejde op til drøftelse. Det kom også til at ske, og frem til begyndelsen af 1970 arbejdede embedsmænd og politikere på højtryk. Da Foreningen NORDEN markerede sit 50-års jubilæum ved en fest på Københavns Rådhus i marts 1969, udtalte statsministeren bl.a., at det gjaldt om at gribe chancen for et nordisk økonomisk samarbejde i rette tid, og hvis det mislykkes, ville fremtidige generationer med fuld ret kunne rette bebrejdelser mod nutidens beslutningstagere. En egentlig aftale om den såkaldte Nordek var klar til underskrivelse i marts 1970, men få uger senere meddelte Finland, at man ikke foreløbig kunne tilslutte sig aftalen. Bag den ændrede holdning lå underforstået, at traktaten kunne udfordre Finlands forhold til Sovjetunionen, ikke mindst hvis nogle af de nordiske lande samtidig blev medlemmer af Fællesmarkedet.

NORDEK BEGRAVES

På den større europæiske scene kom tingene også i bevægelse. De Gaulle havde allerede i april 1969 trukket sig tilbage fra præsidentposten i Frankrig, og flere af de nordiske lande, herunder Danmark, orienterede sig nu igen sydpå, da den franske holdning var under opblødning. Ligesom England søgte Danmark og Norge om optagelse i Fællesmarkedet, og forhandlingerne blev indledt i juni 1970.

Selv om Foreningen NORDEN med stor flid søgte at undgå splittelse i egne rækker i forbindelse med optagelsesforhandlingerne ved at slå fast, at foreningen ikke tog stilling til selve spørgsmålet om Danmarks tilslutning, undgik man ikke fuldkommen stridigheder. Det lykkedes dog at holde foreningens hovedlinje intakt, og som det eneste nordiske land blev Danmark efter folkeafstemning fra d. 1. januar 1973 medlem af Fællesmarkedet.

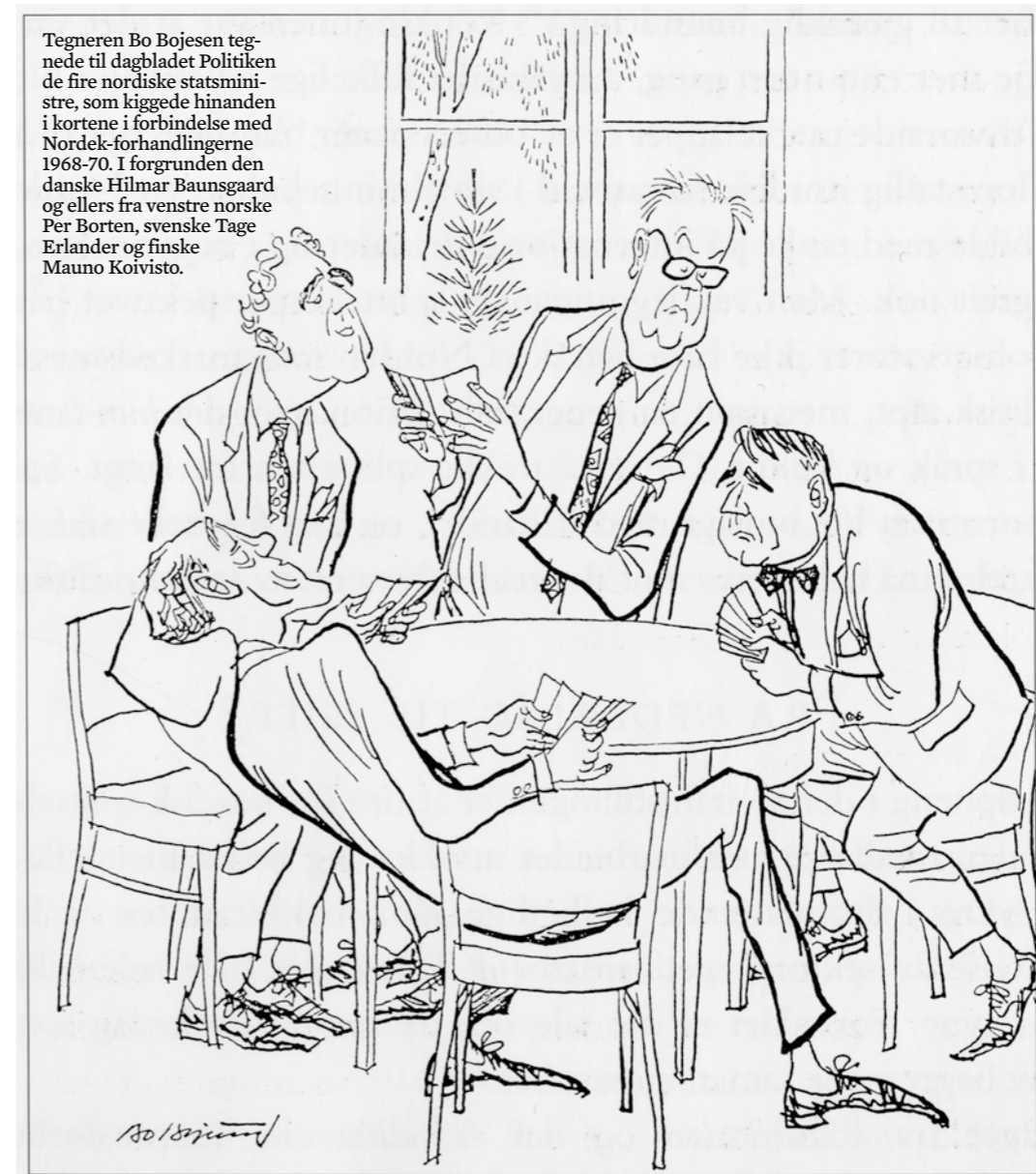
Nordek-planens sammenbrud var et nyt tilbageslag for nordisk samarbejde og dermed også for Foreningen NORDEN, men som den svenske statsminister Olof Palme udtalte på Nordisk Råds session i København i februar 1971: 'Det

nordiska samarbetets väg till framgång kantas av grandiosa misslyckanden.' Ligesom det var sket efter forsvarsforhandlingernes sammenbrud – og en halv snes år senere, da man forgæves havde forhandlet økonomisk samarbejde – blev Nordek-planens fiasko og den splittede nordiske stilling til Fællesmarkedet baggrunden for nye initiativer. I 1971 førte det således til en revision af Helsingforsaftalen og i sammenhæng dermed til oprettelsen af Nordisk Ministerråd. Dette råd havde været forudset som en del af Nordek-planen, men overlevede dens forlis. Hidtil havde størstedelen af de nordiske fagministres samarbejde været helt uformelt, men i den nye aftale blev ministerrådet traktatfæstet som officielt samarbejdsorgan for de nordiske landes regeringer. Fra 1973 fik sekretariatet hjemsted i Oslo, men flyttedes i 1986 til København.

DET KULTURELLE SAMARBEJDE

Gennem mange af disse omskiftelser gik det almindelige foreningsarbejde videre. Gavebøger blev uddelt, kurser blev afholdt, og venskabsbyrået fandt sted i hobetal. Der blev satset på ungdomsarbejde med udveksling af lærere og elever, og på Hindsgavl havde man fra omkring 1960 kunnet udvide aktiviteterne, da der var blevet indlagt centralvarme. Nu, i begyndelsen af 70'erne, måtte man dog indrømme, at stedet ikke længere levede op til den standard, folk andre steder kunne opleve på moderne konferencecentre. Og selvom medlemskontingentet som nævnt var sat op ad flere omgange, og foreningen havde en god indtægt fra det årlige landslotteri samt fra bevillingen til Nørreport Bio i København, kom det alligevel som en velkommen gave, da den danske regering fra 1967 efterlevede en anbefaling fra Nordisk Råd og begyndte at yde et fast årligt tilskud til Foreningen NORDENs virksomhed, i første omgang på 275.000 kr. De øvrige nordiske foreninger havde allerede opnået statslige tilskud, og den danske forening understregede ud over sin taknemmelighed, at det principielle grundlag for foreningens stilling 'som en fri, folkelig forening, der selv vælger sin kurs, naturligvis er uantastet af det bevilgede statstilskud'.

60'erne bød også på et andet vigtigt fremskridt, nemlig etableringen af Nordisk Kulturfond, som i høj grad var et resultat af Foreningerne NORDENs påvirkningsarbejde gennem årene. Kulturelt samarbejde havde været en drivende kraft i den danske forenings arbejde siden dens grundlæggelse, og i befrielsessommeren stillede man forslag om øget statslig støtte til

Tegneren Bo Bojesen tegnede til dagbladet Politiken de fire nordiske statsministre, som kiggede hinanden i kortene i forbindelse med Nordek-forhandlingerne 1968-70. I forgrunden den danske Hilmar Baunsgaard og ellers fra venstre norske Per Borten, svenske Tage Erlander og finske Mauno Koivisto.

kulturarbejdet på tværs af de nordiske landegrænser. Det førte i første omgang til oprettelsen af en nordisk kulturkommission, hvor Foreningerne NORDEN fik observatørstatus, men den danske afdeling skrev jævnligt i medlemsblad og beretninger om behovet for mere ordnede rammer og faste bevillinger til det kulturelle samarbejde – uden at ansøgere

skulle gå den langsommelige vej gennem de forskellige landes parlamenter. I slutningen af 50'erne fik forslaget mere luft under vingerne, da det blev diskuteret i Nordisk Råd, men først i 1965 blev der enighed mellem rådet og de relevante ministre om oprettelsen af fonden. Det var et stort skridt, for det var første gang, man oprettede et organ med overstatslig

beslutningsmyndighed.

Fra d. 1. januar 1966 kunne Nordisk Kulturfond begynde sit arbejde, og oprettelsen blev med fuld ret hilst velkommen i Foreningen NORDEN, der havde arbejdet for den så længe. Det første år havde fonden kun 600.000 kr. til rådighed – et beløb, der ved 100-årsjubilæet er steget til 36 mio. kr. ■

De nordiske lande skal mødes i velvillig kappestrid

Norden skal fortsat være foregangsland, når det kommer til ligestilling – og ikke hvile på laurbærrene. **Drude Dahlerup** er førende inden for kønsforskning og mener, at vi her i Norden skal opprioritere det nordiske samarbejde, så vi fortsat kan bruge hinanden som inspirationskilder til bl.a. ligestilling.

Tekst Lene Roe Rasmussen
Foto Steffen Tell

Drude Dahlerup har i næsten to årtier pendlet frem og tilbage mellem Danmark og Sverige og er i dag professor emerita ved Stockholms Universitet og adjungeret professor ved Roskilde Universitet. Det tætte forhold til de to lande betyder, at hun som en af få her i Norden har en indgående viden om og indsigt i både det danske og svenske politiske system. Derfor gennemskuer hun også de mange mytedannelser, hun mener, de to lande skaber om hinanden for at sætte sig selv i et bedre lys. Trods sin profession som professor i statskundskab er det dog først for nylig, at hun som dobbelt statsborger endelig har fået mulighed for at stemme i både Danmark og Sverige. I mange år kunne hun som bosat dansker i Sverige hverken stemme til Folketinget eller Riksdagen. I dag er Drude Dahlerup atter bosat i Danmark, nærmere bestemt Kastrup, hvor Foreningen NORDEN besøgte hende til en snak om Norden, herunder vores tilgang til ligestilling, og der bliver ikke lagt fingre imellem, når Drude Dahlerup flager for, at der bør afsættes flere

ressourcer til Nordisk Ministerråd, så de nordiske lande fortsat kan bruge hinanden som inspirationskilder. Apropos inspirationskilder fortæller Drude Dahlerup i dette interview også om en opvækst først på Testrup Højskole og senere i Lillerød med sine to søstre og sin mor, politiker og feminist Elin Appel. En mor, der bl.a. inspirerede Drude Dahlerup til selv at blive feminist – med egne ord fik hun feminismen ind med modernmælken.

FRA TESTRUP HØJSKOLE TIL ET RØDT MURSTENSHUS I LILLERØD
Hvad har din opvækst i et højskolemiljø betydet for dig?

- Jeg er oprindeligt født på Testrup Højskole og har også boet på Vestbirk Højskole og Stevns Højskole, så det er klart, at højskolen har været vigtig for mig og min opvækst, og jeg mener, det er en vigtig demokratisk institution. Desuden håber jeg, man bliver bedre til også at få de unge med indvandrerbaggrund ind på højskolerne, for det er en super måde at blive en aktiv medborger på.
Hvad synes du, højskoler kan i forhold til gymnasier og universiteter?

- De grundtvigianske traditioner uden eksaminer fungerer rigtig godt – 'det er ikke for skolen, men for livet', for nu at bruge det citat. Specielt i sådan en stresset tid, vi lever i i dag, hvor alt handler om den næste eksamen og nationale prøver, er højskoler utrolig vigtige. På en højskole handler det nemlig om at udvikle sig som menneske og som medborger.

Hvordan har din mors stærke kvindepolitiske engagement smittet af på dig?

- Jeg har altid været super stolt af min mor (Elin Appel red.), og jeg har lært meget af hende. Når folk spørger mig om, hvordan jeg blev feminist, står det klart, at det er noget, mine søstre og jeg fik ind med modernmælken. Da mine forældre under min barndom blev skilt, flyttede mine to søstre og jeg med min mor til Nordsjælland. Vi voksede op i et rødt murstenshus i Lillerød og var de eneste på vejen, hvis mor ikke var hjemmearbejdende – og hvor der ikke var nogen far. Vi klarede alting selv, huggede brænde og tændte op i kaminen. Min mor var en utrolig god foredragsholder og taler, og jeg kan huske, hvordan jeg som barn sad og lyttede til disse taler, allerede inden jeg kunne nå

Fakta om Drude Dahlerup

Drude Dahlerup (f. 1945), professor emerita ved Stockholms Universitet og adjungeret professor ved Roskilde Universitet.

Hun har i mange år forsket i køn, politiske systemer og integrering af kvinder og minoriteter i politiske beslutningsprocesser.

Drude Dahlerup var medstifter af den EU-kritiske JuniBevægelsen.

Hun er forfatter til flere bøger, senest 'Demokrati uden kvinder?' Forlaget U Press, 2018.

- Jeg var en af dem, der dengang sagde, at jeg arbejdede bedst sammen med mænd. Og det sagde jeg jo, fordi det var mændene, som havde de spændende poster.

gulvet. Hun var ud af en rigtig god venstreslægt. Min morfar (Erik Appel red.) sad også i Folketinget, og de var de første far-datter, som sad der sammen. Senere hen forlod min mor dog Venstre og blev meget mere radikal og feminist.

FRA INDIVIDUEL FRIGØRELSE TIL FÆLLES GENNEMSLAGSKRAFT
Hvad fik dig til at vælge at læse statskundskab, et fag med meget få kvindelige studerende på det tidspunkt?

- Jeg sad sammen med min mor og kiggede på, hvilke forskellige muligheder der var. Jeg fandt ud af, at jeg gerne ville læse statskundskab, og det kunne man på det tidspunkt kun læse i Aarhus. Jeg havde også lyst til at komme rigtigt hjemmefra, så jeg flyttede til Aarhus, hvor jeg ikke kendte en sjæl. *Men det var vel også en tid, hvor der ikke var så mange kvinder på universiteterne?*
- Det er helt korrekt. Og der lå også i mit valg, at jeg skulle vise, at piger også kunne den slags. Ingen tvivl om det. Vi var kun 10 % piger på statskundskab. I dag er det jo gudskelov fifty-fifty, men dengang i midt-60'erne var det usædvanligt, så jeg følte jo også, jeg var med til at bryde nogle broer – og det har jeg altid godt kunnet lide. *Hvordan var det at gå på et studie med en skæv kønsnormering og så tilmed være feminist?*

- Jeg var en af dem, der dengang sagde, at jeg arbejdede bedst sammen med mænd. Og det sagde jeg jo, fordi det var mændene, som havde de spændende poster. Det var en individuel frigørelse, hvor jeg blev nødt til at sige, at jeg i hvert fald ikke skulle være som andre kvinder – jeg skulle med andre ord ikke falde i husmorfælden. Men så kommer hele kønsrolledebatten i slutningen af 60'erne, og Rødstrømpebevægelsen begynder i 70'erne. Det vender det hele om, og pludselig handler alting om at gøre ting sammen med andre kvinder. Kvinder bliver

Elm Appel med sine tre døtre, Pil, Ulla og Drude som spæed i 1945.

det positive ord – kvindemusik, kvindelitteratur, kvindebevægelse, og jeg går fra den dér 'jeg arbejder bedst sammen med mænd' til at lave utrolig mange spændende ting i kvindegrupper. Det var et brat skifte fra et individuelt frigørelsesforsøg, som nok var dømt til at mislykkes, til et kollektivt. *Nu har vi talt meget om, hvad kvindebevægelsen har haft af betydning for dit universitetsliv, men hvad i forhold til dit private liv?*

- Min søn er født i 1970, og min datter i 1975, og hun plejer at kalde sig selv klapvognsaktivist. Dengang var det utrolig vigtigt, at det var en fælles ambition for mig og børnenes far. Familielivet var et fælles projekt. Vi delte ugens dage imellem os, og den, som havde børnene, havde også bilen og lavede mad, så den anden kunne være lidt længere ude med sit arbejde og sine projekter. Det er vigtigt, at man er fælles om tingene, så der ikke er en, der skal nasse på den anden, og at man deler glæder og udfordringer.

NORDEN ER ET FORBILLEDE PÅ LIGESTILLING, MEN DER ER EN RÆKKE MEN'ER

Står den kvindepolitiske diskussion i dag over for andre problemer i forhold til, da du var aktiv i Rødstrømpebevægelsen?

- I forhold til tidligere generationer er der sket en utrolig udvikling. Mænd har jo fået børn, og børn har fået fædre. Det er utrolig dejligt. Norden har været en foregangs-

region, når det gælder ligestilling. I 70'erne blev Norden jo berømt for et billede af en mand, der går med en klapvogn – det gik verden rundt, man havde aldrig set lignende før. I dag er Danmark dog det eneste land i Norden, som ikke har øremærket barsel til faderen. Det er en skam, for det er en af de metoder, vi ved virker. Øremærkning betyder, at arbejdsgiverne også regner med, at en mand går på barsel. Man kan også nævne virkningen af kvotering, når det gælder kvinderepresentation. Danmark plejer at ligge blandt de øverste, men nu er vi nede på en 25. plads på verdensranglisten over andel kvinder i parlamentet, og ifølge World Economic Forums Gender Gap Index, som også indeholder livslængde, arbejde, uddannelse m.v., ligger Danmark i dag som nr. 13, mens Island, Norge, Sverige og Finland ligger som nr. 1-4. Så jeg synes, vi skal hæve ambitionerne! Og der kan vi lære meget af at spejle os i andre nordiske lande.

Så et øget samarbejde de nordiske lande imellem kan være med til at fremme ligestillingsspørgsmålet?

- Bestemt, og jeg er meget ked af, at man har nedprioriteret Nordisk Ministerråd. Jeg har selv arbejdet for Nordisk Ministerråd på to store projekter i 80'erne. Det ene handlede om at nedbryde det konsopdelte arbejdsmarked, og det andet handlede om kvinder i politik, men siden hen er der desværre sket en nedskæring af ressourcerne. EU-love gælder for de forskellige medlemslande,

men de nordiske lande har jo statsretligt hver sin lovgivning. Til gengæld har vi her i Norden en kollektiv læreproces, der har influeret på en række lignende lovgivninger, fordi vi har lært af hinanden, og fordi vi på tværs af Norden stort set har samme kulturelle og samfundsøkonomiske baggrunde. Netop derfor kan man gøre brug af samme lovgivning, og derfor synes jeg også, man bør opprioritere det nordiske samarbejde mere – tildele det flere penge, og det gælder også Foreningen NORDEN, sådan at vi fortsat kan videndele og lære af hinanden.

Vi består af små lande her i Norden – står vi stærkere sammen?

- Absolut. Og jeg synes, vi skal fastholde, at Norden skal være foregangslande for ligestillingsspørgsmålet. Rigtig mange lande i verden ser op til Norden, og det er jo frygteligt, hvis nu vi opgiver og vender det blinde øje til og siger, at ligestillingen allerede er opnået.

Hvad er forskellen i feminisme- og ligestillingsspørgsmålet i Danmark og Sverige?

- Jeg har faktisk lavet nogle forskningsprojekter, hvor jeg har sammenlignet partiprogrammer i de to lande, og hvor jeg har samlet åbningstaler. Uanset partifarve fylder ligestillingsspørgsmålet meget mere i Sverige. Står der noget om emnet i Danmark, er det blot en lille smule – dette til trods for, at vi faktisk har en kanon, hvor ligestilling fremstår som en af de 10 vigtigste danske værdier. I mit igangværende forskningsprojekt, GRIP-projektet, viser vi, at paradokset hænger sammen med, at mange i Danmark er af den holdning, at ligestilling allerede er noget, vi har, mens man i Sverige vil sige, at der er langt til ligestilling.

I Sverige taler man om feministisk udenrigspolitik – hvad mener du om det?

- Jeg støtter det fuldstændigt. I modsætning til, hvad mange danskere tror, er det ikke nemt at være feminist i Sverige. Der er også meget *hate speech* på kvindelige politikere i Sverige, fordi kvinderne er meget synlige. Jeg ser to vigtige pointer i Margot Wallströms (udenrigsminister i Sverige, red.) feministiske udenrigspolitik. Den ene handler om kvinders rettigheder: Man skal føre en udenrigspolitik, der støtter *the empowerment of women* – kvinders rettigheder rundt om i verden. Den anden pointe i den feministiske udenrigspolitik, som jeg støtter varmt, er, at det handler om, at kvinder skal med ind i beslutningsprocesser. Der er altså en tdeling i den feministiske udenrigspolitik, for det handler ikke bare om kvinder som ofre, men også om kvinder som aktive medspillere.

Du har jo en stor interesse og ikke mindst drivkraft i forhold til, hvad der sker i det politiske landskab – hvorfor er du gået mere i forskningsretningen frem for at være aktiv politiker?

- Jeg tror egentlig ikke, jeg synes, det politiske liv er tiltrækkende. Jeg vil hellere studere det. Jeg har en stor nysgerrighed som forsker og mener også, jeg kan være med til at ændre verden ved at lave noget god forskning. F.eks. som nu, hvor jeg er international konsulent for integrering af kvinder i beslutningsprocesser rundt omkring i hele verden. Jeg er ikke sådan en, der bare sidder i elfenbenstårnet og forsker. Jeg bruger min viden til at være med til at påvirke samfundet og debatten og politikken.

EN FOD I BÅDE DANMARK OG SVERIGE

I 1998 blev du ansat ved statskundskab på Stockholms Universitet – hvordan har du haft det med at flytte fra Danmark og være bosat i Sverige så længe?

- Jeg var jo professormoden, men der var ikke nogen udsigter til, der ville komme en stilling, der gik på netop mit fagområde. På Stockholms Universitet slog de en stilling op på statskundskab med særligt henblik på genusforskning, altså kønsforskning. Og det var lige mig. Ungerne var fløjet hjemmefra, og på det tidspunkt havde jeg allerede været sammen med min nuværende svenske

- Vi har fuldstændig opgivet at holde jul sammen på tværs af vores danske og svenske familier, for det går simpelthen ikke med julemaden. Haha.

kæreste (Per Gahrton, forfatter og forhenværende medlem af den svenske Riksdag og Europa-Parlamentet for det svenske Miljøparti, red.) i en del år. Men det var, som om nogle troede, jeg var flyttet til månen, selvom jeg jo meget ofte var i Danmark. Især min gamle far, som på det tidspunkt var i midt 80'erne, syntes, det var langt væk. Derfor tog min storesøster Pil ham med på en togtur til Stockholm, selvom han var lidt skrøbelig, og derefter var det i orden for ham.

Hvordan adskiller de to lande sig fra hinanden?

- Primært er landene jo utrolig ens, men der er nogle forskelle. Der er selvfølgelig maden ... Vi har fuldstændig opgivet at holde jul sammen på tværs af vores danske og svenske familier, for det går simpelthen ikke med julemaden. Haha. Men ellers synes jeg jo, det var meget spændende at komme til Sverige i 90'erne, hvor der allerede dengang var meget gang i kønsforskningen. En anden vigtig ting at nævne er, at jeg oplever, at Danmark og Sverige er gået fra at have en fin og venlig motiverende konkurrence til at få en mere ubehagelig tone over for hinanden. I Danmark har man bl.a. sagt, at svenskerne er så politisk korrekte. Man har brugt det andet land som pryglknabe, først og fremmest af indenrigspolitiske hensyn og ikke, fordi man har haft en dialog. Mere for at fremhæve, hvor forfærdelige de andre er, og hvor god man selv er. Der er blevet opdigtet tilstande, og derfor er jeg glad for, at jeg står i den position, at jeg er professor i statskundskab og efter at have arbejdet i Sverige i 18 år bliver brugt af medierne som kommentator, bl.a. omkring den nylige langvarende svenske regeringsdannelse. Jeg kender både den danske og svenske politik indgående og kan gennemskue de her mytedannelser, hvor der bliver skabt uholdbare stereotyper. Vi skal i stedet tilbage til at bruge hinanden i velvillig kappestrid.

Hvad jeg også hører dig sige, er, at det i høj grad handler om, hvad man kan sammen kollektivt, i stedet for at modarbejde hinanden. Hvilke særlige værdier har vi her i Norden?

- Der er et meget stærkt og godt civilsamfund i Norden. Folk er i høj grad medlem af foreninger og aktive i civilsamfundet, og vi har en afslappet samværsform. Hvad jeg som underviser på universiteter i både Danmark og Sverige har oplevet, er, at udvekslingsstuderende bemærker, at vi kræver af vores studerende, at de skal være kritiske og ikke bare lære, hvad der står i bøgerne. Det er noget af det, der er fremtrædende ved de nordiske lande – vi uddanner kritiske medborgere. I Norden rummer vi umiddelbart også nogle åbne samfund, både når det gælder handel og samvær med andre mennesker. Men i forhold til sidstnævnte skal vi også passe på, vi ikke graver os ned i en skyttegrav. Så lad os fastholde, at vi er små åbne samfund, der gerne vil samarbejde med andre lande, lære af andre mennesker og tage imod andre mennesker. ■

1973-2019

De store fælles institutioner ind på scenen

Om medlemsnedgang, opgivelse af Nordens Borg samt udvikling af projektarbejde. Desuden en periode, hvor Foreningen NORDEN måtte gentænke sig selv under ledelse af et stærkt makkerpar i form af landsformand **Dorte Bennedsen** og generalsekretær **Peter Jon Larsen**. I dag har foreningen 'kun' 10.000 medlemmer, men befolkningens opbakning til nordisk samarbejde er enorm.

Tekst Jørgen Thomsen

Da Danmark i 1973 blev medlem af EF, var der frygt for, at det ville få store konsekvenser for det nordiske samarbejde, men sådan kom det i hvert fald ikke til at gå i relation til det folkelige arbejde, som Foreningen NORDEN var med i. Her så man ikke nordisk og europæisk samarbejde som modsætninger, men som en slags både-og, og regeringerne i de nordiske lande forsøgte også bevidst at kompensere for, at landene nu havde søgt forskellige markedsmæssige placeringer.

I Foreningen NORDEN var man ikke i tvivl om, at foreningens rolle var under hastig ændring. Oprettelsen af Nordisk Råd, Nordisk Kulturfond og Nordisk Ministerråd var set fra foreningens synspunkt store fremskridt. Man kunne i 1974 godt se tegn på, at de mange nye institutioner førte til en bureaukratisering af det nordiske samarbejde, men også på den baggrund opfattede man foreningens folkelige indsats som vigtig. Det stillede store krav til foreningens indsats, når der var så mange aktører i arbejdsfeltet. Men resultaterne af de mange nye institutioners arbejde kunne gennem foreningen formidles til befolkningen, og på tilsvarende vis kunne

reaktioner fra medlemskredsen bringes tilbage til de mere officielle samarbejdsorganer. Fra foreningens side ville man gerne have en rolle som informationsorgan, men det blev kun delvist opfyldt.

De nye institutioner formåede derimod at opfylde så mange af Foreningerne NORDENs ønsker, at det blev nødvendigt hurtigt at revidere handlingsprogrammet for FNF, hvilket skete i 1973.

MISTEDE MØDE-STEDET HINDSGAVL

Da oliekrisen ramte i begyndelsen af 70'erne, var Foreningen NORDENs økonomi mildt sagt skrantende – man ville mere, end økonomien umiddelbart gav mulighed for – og selv om det trods krisen lykkedes at få statstilskuddet næsten fordoblet i midten af 70'erne, var foreningens situation alvorlig, og trækket på kassekrediten stort. Det

Dorte Bennedsen havde været kirkeminister 1971-73 og undervisningsminister 1979-82 og havde bl.a. organisatorisk erfaring fra Forbrugerrådet, da hun i 1984 blev formand for Foreningen NORDEN. Hun bidrog stærkt til at markere foreningen og fik den samtidig på ret køl økonomisk.
Foto Scanpix Danmark

gjorde ikke situationen bedre, at Hindsgavl efterhånden var ved at udvikle sig til en klods om benet på foreningen, og det blev ligefrem nødvendigt at opsigse hele personalet, så virksomheden i 1976 lå i dvale. I 1977, da en større renovering var gennemført, først og fremmest for lånte penge, kom man i gang igen, men allerede to år senere måtte man erkende, at Foreningen NORDEN ikke havde de økonomiske muskler til hele tiden at holde stedet opdateret og konkurrencedygtigt. Det betød, at man så sig nødsaget til at tage imod et tilbud fra Kreditforeningen Danmark om at tilføre en betydelig kapital til A/S Hindsgavl. Foreningen NORDEN gik med ét slag fra at være eneejer til at være mindretalsaktionær, men til gengæld fik foreningen sit tilgodehavende i aktieselskabet udbetalt og fortsat

mulighed for at bruge stedet. I de følgende år blev Hindsgavls renovering fortsat, men nu så Foreningen NORDEN først og fremmest til fra sidelinjen, og da der i 1989-90 blev gennemført en ny udvidelse af aktiekapitalen og udvidelse af værelseskapaciteten ved nyt byggeri, var nedtællingen i gang. I 1993 ophævedes ejerfællesskabet mod en kompensation til Foreningen NORDEN på 700.000 kr., og få år senere udløb også en aftale om rabat, når foreningen arrangerede kurser på stedet. Gennem mere end 70 år havde Hindsgavl været et uvurderligt aktiv for foreningen. Men den skuffelse at opgive Nordens Borg måtte man tage med. Foreningens liv og visioner var trods alt vigtigere end et mødested.

MEDLEMSAKTIVITETER OG -INFORMATION

Tilbage i tiden havde Foreningen NORDEN arrangeret et væld af kurser for sine medlemmer og også tilbudt dem at komme på kursus i andre nordiske lande. Flere og flere af den slags aktiviteter, der typisk havde haft tilknytning til bestemte fag, blev efterhånden arrangeret af fagene selv uden om Foreningen NORDEN, som til gengæld fra 70'erne i stadig stigende omfang tilbød en lang række mere generelle rejseaktiviteter. I første omgang var flyrejser til og rundrejser i Island blandt det mest populære, men efterhånden fik virksomheden et betydeligt omfang og blev godt hjulpet på vej af aktive lokalforeninger, der åbnede deres rejsetilbud for andre af Foreningen NORDENs medlemmer. Snart begyndte man at lave et egentligt rejsekatalog i tilknytning til medlemsbladet, og fra slutningen af 80'erne havde virksomheden et sådant omfang, at foreningen tilsluttede sig Rejsegarantifonden.

I begyndelsen af 80'erne var der igen økonomiske krisetegn i foreningen, og der blev gennemført store besparelser på landskontoret. Samtidig blev det slået fast, at det grundlæggende arbejde i foreningen skulle foregå i lokalforeningerne, for at Foreningen NORDEN kunne fremstå som en folkelig bevægelse. I den forbindelse viste det sig uheldigt, at medlemsbladet Vi i Norden havde relativt få danske bidrag, hvad der gav anledning til nye overvejelser om, hvad medlemmerne fik for deres kontingent.

I 1984 valgte Foreningen NORDEN for første gang i sin 65-årige levetid en kvinde til posten som landsformand, nemlig tidligere kirke- og undervisningsminister Dorte Bennedsen, og hun kom i de følgende år, sammen med den nyudnævnte generalsekretær Peter Jon Larsen, til at sætte et markant aftryk i foreningen. Hendes formandsperiode varede helt til 1999, og

Peter Jon Larsen er fortsat generalsekretær. Medlemsmæssigt havde foreningen fra 1973 til 1984 bevæget sig fra ca. 40.000 til godt 25.000 medlemmer, men herefter var der i en periode på seks år nogenlunde ligevægt omkring dette antal medlemmer. Det er svært at klarlægge alle årsager til denne

opbremsning i nedgangen, men der skete i hvert fald en del på de indre linjer i foreningen. Først og fremmest gennemførte man i 1984 en omorganisering, så der kom amtskredse ind mellem landsorganisationen og lokalforeningerne, og i løbet af få år var landet dækket af sådanne fungerende

Danske og svenske børn danser folkedans i kantinen på Hvalsø Skole i maj 1983 – arrangeret af den lokale afdeling af Foreningen NORDEN. Foto Roskilde Dagblad, Lejre Arkiv

Entusiastiske unge mellem 11 og 14 år på sommerlejr på Nordisk Lejrscole & Kursuscenter i Hillerød i sommeren 2010, arrangeret i samarbejde med den lokale afdeling af Foreningen NORDEN.

kredsorganisationer, der både kunne bistå lokalforeningerne og koordinere indsatsen i det pågældende amt. Fra 1986 begyndte man desuden at udsende en slags avis til medlemmerne under titlen Nord Nu, selv om FNF-bladet, Vi i Norden, fortsatte med at udkomme indtil 1989-90. Set fra den danske forenings side var det nødvendigt med en mere direkte informationskanal til medlemmerne, og et fællesnordisk blad i FNF-regi er da heller ikke genoplivet siden. Nogenlunde ved samme tid ophørte foreningen med at udsende en årlig gavebog til medlemmerne – i første omgang blev den afløst af mere kontante fordele i form af et rabathæfte, som medlemmerne kunne indløse ved rejser i de nordiske lande, men siden blev denne del af medlemsservicen helt opgivet.

VENSKABSBYFESTIVAL I THISTED

En af de større manifestationer fra landsforeningens side i slutningen af 80'erne var den nordiske venskabsbyfestival, der var arrangeret i Thisted i dagene 3.-11. juni 1989. Den markerede 50-året for oprettelsen af venskabsbyforbindelsen mellem Thisted og Uddevalla og var forberedt gennem tre år. Der blev tale om et overflødighedshorn af mere end 100 forskellige arrangementer, hvor udstillinger, sportsbegivenheder, koncerter og debataktiviteter vekslede gennem de ni dage. Foreningen NORDENs protektor, dronning Margrethe, og prins Henrik kastede glans over åbningsarrangementet, som samlede omkring 12.000 deltagere på stadion i Thisted. I alt deltog omkring 60.000 i de mange delarrangementer, heraf omkring 4.000 fra de øvrige nordiske lande.

Det var en værdig og folkelig manifestation af venskabsbyarbejdets betydning, men set over en længere periode var der også udfordringer på venskabsbyområdet. Én ting var, at venskabsbytanken nogle steder var gledet over til i stort omfang at være et kommunalt anliggende, ikke mindst i de større kommuner efter kommunalreformen i 1970. I det omfang, det førte til, at kommunerne også følte sig forpligtet til at gennemføre udvekslinger af skoleelever og andre grupper, var det måske ikke så slemt, men til andre tider risikerede venskabsbyarbejdet at lukke sig om sig selv, når det primært blev kommunalbestyrelsesmedlemmer og folk i administrative stillinger, der tog på besøg hos hinanden. Helt frem til omkring årtusindskiftet blev der dog stadig oprettet nye venskabsbyforbindelser i Norden, men ikke mindst efter ændringerne

Carls Bastion på Christianshavn, som nu er hjemsted for Øresundsmiljøskolen, der blev grundlagt af Foreningen NORDEN og Københavns Kommune i samarbejde.

i den kommunale struktur omkring 2007 har venskabsbyarbejdet noteret et tydeligt tilbageslag. Sammenlagte kommuner stod pludselig som arvtagere til flere venskabsbyforbindelser, end de kunne magte, og finanskrisen betød samtidig, at mange tilskudskroner blev vendt flere gange, før de blev givet ud.

PROJEKTARBEJDE I FOKUS

Mange af Foreningen NORDENs kræfter har gennem årene været anvendt på arbejde rettet mod skoleområdet og ungdommen generelt. Meget tidligt fik man et lavere kontingent for ungdomsmedlemmer, og i 80'erne blev der oprettet særlige ungdomsafdelinger, efterfølgende samlet i en særskilt organisation, Foreningen NORDENs Ungdom. Gennem årene har der også været kæmpet talrige kampe for billigere skolerejser og ungdomsrejser, og i foreningen kunne man – vist med rette – have svært ved at forstå, at det nok kunne lade sig gøre at enes på europæisk plan om et Inter-rail-kort, mens det holdt meget hårdere med et samarbejde omkring et ungdomsrejsekort separat for de nordiske lande – af naturlige grunde var Island her holdt udenfor.

Fra midten af 80'erne har Projekt Nordjob fyldt en del i foreningens arbejde. På tværs af de nordiske lande har man her tilbudt job til unge mennesker i et af de andre nordiske lande, og lokalforeninger har både været aktive med at skaffe arbejdspladser og med at sørge for en række fritidsaktiviteter til dem, der kom til afdelingens område som nordjob-

berede udefra. Både dette og andre projekter har med mellemrum været truet af EU-projekter eller EU-ordninger, der tilbød nogenlunde tilsvarende forløb i en bredere europæisk ramme. For Foreningen NORDEN har Nordjobb-ordningen haft den sideeffekt, at den ofte var med til at revitalisere foreningens ungdomsarbejde.

Projektfinansiering har i de seneste årtier været et grundvilkår for store dele af Foreningen NORDENs aktiviteter, og et af de projekter, man selv havde peget på, lykkedes det at gennemføre i midten af 90'erne, nemlig det flerårige Projekt Nordliv, hvor der blev sat fokus på nordisk identitet i fortid, nutid og fremtid og at styrke bevidstheden om nordisk historie og nordiske samfundsforhold, især blandt unge. Et andet projekt, Nordplus-mini, blev i en periode også administreret fra Foreningen NORDENs kontor. Her gjaldt det om at fordele midler fra Nordisk Ministerråd til skoleklassers udvekslingsrejser til andre nordiske lande.

MINISTERRÅDET SOM FINANSIERINGSKILDE

Nordisk Ministerråd var ligeledes finansieringskilde bag et andet projekt, nemlig udnyttelsen af Frederiks Bastion på Christianshavn fra omkring årtusindskiftet. Forsvarsministeriet overlod efter forhandlinger brugsretten til stedet til Foreningen NORDEN, der dermed fik mulighed for at åbne et informationsvindue med talrige arrangementer på stedet. Arbejdet med udstillinger, forfat-

teroptræden og musik på bastionen strakte sig frem til 2008, da bevillingen bortfaldt. I 2001 havde man også fået rådighed over Carls Bastion, hvor der få år senere i samarbejde med Københavns Kommune åbnede den såkaldte Øresundsmiljøskole. Det er en aktivitet, der stadig findes på stedet. Og den nordiske informationstjeneste Hallo Norden, der ikke mindst skulle hjælpe folk, der ville flytte til andre nordiske lande, kører også fortsat i foreningens regi, nu under betegnelsen Info Norden. Den blev i dens første år drevet fra Frederiks Bastion.

Endelig fortjener det at nævnes, at Foreningen NORDEN gennem mere end 20 år har været med i samarbejde omkring et fællesnordisk biblioteksprojekt, der begyndte i 90'erne som udløber af Projekt Nordliv. Som indledning til en nordisk biblioteksuge slukedes lysene på mere end 2.000 biblioteker, hvor man i skæret af levende lys så fik oplæst et stykke af en islandsk saga for at fremme kendskabet til den nordiske litteratur. Skumringstime-arrangementer har nu kørt i mange år og er også udbygget for skolerne i form af et tilsvarende projekt, Morgengry, og i alle årene har de lokale afdelinger af Foreningen NORDEN været samarbejdspartnere med bibliotekerne.

Projektarbejdet har gode og dårlige sider. Til de sidstnævnte hører den forøgede sårbarhed, og da det i de seneste år har været væsentligt sværere at få adgang til projektmidler end før finanskrisen, er virksomheden tilpasset tilsvarende, og i 2015 flyttede foreningen efter 66 år i Malmøgade til mindre kontorer ved Vandkunsten i det centrale København.

NORDEN I VORE HJERTER

I jubilæumsåret har Foreningen NORDEN 9.000-10.000 medlemmer, og et personligt medlemskab koster årligt 295 kr. I årene fra 1990 til 2003 var nettotilbagegangen for foreningen på ca. 10.000 medlemmer, mens der siden 2003 er forsvundet yderligere ca. 5.000. Antallet af lokalforeninger kulminerede i 1991 med 161 og er siden faldet til knap 100. Allerede i begyndelsen af 80'erne blev det forudsagt, at foreningen var på vej til at dø ud, men den, der lyves død, lever som bekendt længe, og lokalforeninger og landsforening tilsammen står på et år for omkring 400 arrangementer af nordisk tilsnit. Så det folkelige arbejde for Nordens sag har stadig væsentlig betydning, og foreningen behøver ikke at gøre vold på historien for at påvise varige resultater af dens virksomhed gennem 100 år.

Mange af dem synes nu helt selvfølgelig. Medlemstilbagegangen for Foreningen NORDEN er ikke noget specielt for en folkelig forening af denne karakter – omkring 1960 var der godt 600.000 medlemmer af de politiske partier her i landet, mens der for et par år siden kun var ca. 140.000 tilbage, så modvinden har også ramt andre. Det forhold, at Foreningen NORDEN klogeligt har bestræbt sig på at undgå partipolitisk stillingtagen og dermed selv har placeret sig i det diplomatiske hjørne, har næppe heller gjort det lettere at tiltrække nye medlemmer i en verden, hvor organisering på baggrund af enkeltsager er kommet til at dominere i mediebilledet.

FRA ELITÆR TIL FOLKELIG

Foreningen NORDEN var i sine første år en slags tænketank for nordisk samarbejde og et let elitært foretagende. Det ændrede sig afgørende under og lige efter 2. verdenskrig, hvor foreningen blev en egentlig folkebevægelse. I 1932 og 1933 blev Foreningerne NORDEN ligefrem indstillet til Nobels Fredspris for sit bidrag til udviklingen af mellemfolkelig forståelse. Selvom Foreningen NORDEN nu runder de 100 år, og det er tydeligt, at en stor del af den oprindelige nordiske dagsorden enten er gennemført eller varetages af andre, ofte mere officielle institutioner med et større embedsapparat og bedre økonomi i ryggen, er der også en underliggende strøm af velvilje over for det nordiske. På mange hundrede fagområder er der nu et nært samarbejde mellem organisationer i de nordiske lande.

Det meste af det er groet frem i de sidste 100 år, og på de områder er Foreningen NORDENs fødselshjælp selvfølgelig ikke længere nødvendig.

Da Nordisk Ministerråd i 2017 lavede en større opinionsundersøgelse i de nordiske lande, var den positive grundindstilling tydelig. I Danmark mente 60 % af de adspurgte, at det nordiske samarbejde er meget vigtigt, og 59 % kunne endda ønske mere samarbejde. Og på tværs af de nordiske lande er fornemmelsen af et værdifællesskab også gennemgående. Globaliseringen er således ikke slået igennem i form af noget negativt for den nordiske samfølelse, snarere tværtimod. Mange ser i dag et nordisk samarbejde som et godt grundlag i en verden med store globale udfordringer – også selv om dette samarbejde med jævne mellemrum kan blive sat på prøve i virkelighedens verden.

Når alt kommer til alt, er Norden for de fleste danskere ikke så meget udland som det øvrige Europa eller andre dele af verden. Det er blevet stadig tydeligere gennem Foreningen NORDENs 100 års historie, og også på den måde går der en rød tråd gennem den lange historie. Selv om der i jubilæumsåret er masser af udfordringer for det nordiske samarbejde og dermed for foreningen, og selv om kendskabet til nabosprogene ofte kan se ud til at halte, bærer vi i et eller andet omfang Norden i vore hjerter. Det er i stort omfang resultatet af ildsjæles indsats gennem de 100 år – båret frem og omsat til handling gennem Foreningen NORDEN ■

Fra valdemarsdagen i 2002 har Foreningen NORDEN haft ansvaret for flagning med de fem nordiske landes flag ved landegrænsen i Sønderjylland – en synlig markering af, at man nu kommer ind i Norden. Foto efter genetablering af grænsekontrol 2016. Foto Claus Fisker, Scapix Danmark

Norden er rollemodel – og det forpligter

Nordea er resultatet af en historisk fusion mellem fire nordiske storbanker i år 2000. Men hvordan forener man værdisæt og ideer på tværs af nordiske landegrænser, hvad gør dem unikke i forhold til resten af verden, og hvordan agerer man som bank, når tilliden fra kunderne har lidt et knæk? NORDISKE har talt med vicekoncernchef i Nordea **Torsten Hagen Jørgensen**.

Tekst Kasper Louis Hornbeck Foto Nordea

Det handler ikke længere om, hvad vi kan ifølge loven – men hvad vi bør gøre rent etisk og moralsk, lyder det fra danske Torsten Hagen Jørgensen, nummer to i Nordea-koncernen.

For Torsten Hagen Jørgensen bliver det i gennemsnit til mellem 140 og 150 arbejdsdage om året uden for Danmarks grænser. Langt hovedparten af dem i Norden. Vicekoncernchefen i Nordea kom til den nordiske bank i 2005, fire år efter en historisk bankfusion havde gjort Nordea til den første bank med fundament i fire nordiske lande. Derfor har vicekoncernchefen sagt Norden, ikke Danmark, når han gennem de godt sidste 15 år har skullet placere, hvor i verden hans arbejdsplads lå. Det understreges da også kun af, at det er på et Skype-opkald til Helsinki, at Foreningen

NORDEN interviewer Torsten Hagen Jørgensen. Her flyttede Nordea sidste år sit hovedsæde til fra Stockholm, og her har Torsten Hagen Jørgensen i snit tre ud af ugens fem officielle arbejdsdage i dag. De mange rejsedage bliver dog ikke kun fordelt ud på de nordiske lande. Nordeas forretning tager også den 54-årige bankmand rundt i resten af verden, og det er i særlig grad her, at kontrasterne til Norden står frem.

- Ja, for ret hurtigt kommer det til at stå klart, hvor meget af et forbillede vi faktisk er i Norden. Vi har en veluddannet arbejdsstyrke, som er med til at tegne et billede af Norden som en region, der er åben for nye ideer, og som evner at gøre brug af dem i praksis. Samtidig beundres vi for vores sociale reformer. Vi tilhører nogle af de lande i verden, hvor forskellen mellem rig og fattig er mindst, og den sociale balance, tryghed og velfærd, som det giver os, er forbilledlig uden for Nordens grænser.

Det er altså den skandinaviske velfærdsmode, som Norden misundes?

- Både og. Hvis man skal kondensere helt ind, hvad der gør Norden til et slags rollemodelssamfund, kan du godt pege på velfærdssamfundet. Men det er reelt meget få, som forstår, hvad et velfærdssamfund indebærer. Til gengæld forstår de værdien af den lighed, der på flere niveauer eksisterer i de nordiske samfund. Og de er imponerede over, hvor innovative vi er, når

Imposant hovedafdeling af finske Union Bank, en forløber for Nordea, omkring 1910.

det gælder den digitale omstilling. På det område er Norden exceptionel.

Kan du give et konkret eksempel på Nordens evne til digital omstilling?

- Det faktum, at størsteparten af interaktionen mellem borger og stat er gjort digital i Norden. Der findes fortsat mange steder, hvor den interaktion er bundet op på, at du skal udfylde papirformularer og møde fysisk op. Derfor er der en enorm fascination af, hvor meget af vores kommunikation og interaktion vi har digitaliseret, og hvordan vi er lykkedes med at få implementeret det i snart alle dele af samfundet. Fra myndighed over borger til virksomheder.

LIGHEDERNE ER STØRRE END FORSKELLENE

Samlet set er vi lige omkring 27 millioner mennesker i Norden. Det er mange mennesker, ja, men det er intet imod de 1,4 milliarder mennesker, der bor i Kina, eller de 1,3 milliarder mennesker i Indien. Det er set i det lys, at Torsten Hagen Jørgensen kan føle en stolthed, når han rejser ud og kan fortælle om de resultater, som vi alligevel har formået at skabe i Norden. Resultater, han mener, står på skuldrene af en særlig nordisk identitet, der er kendetegnet ved sin omhu for det lokale, alt imens vi i Norden er gode til at kigge ud over landets grænser og samarbejde.

- Og så er den nordiske identitet kendetegnet ved det, som jeg vil kalde en tilpas mængde lighed og forskelle. Ligheden skaber grobund for det gode samarbejde, mens forskellene – altså nuancerne – sikrer en diversitet, som jeg synes giver en kvalitet. Vi er villige til at lære og til at se tingene fra andre perspektiver, fordi vi ved, at det i sidste ende vil højne kvaliteten af løsningerne, siger han, og som konkret eksempel på dette peger han på Nordea. En nordisk banksucceshistorie, der er skabt på et fundament af forskelle og ligheder.

- Jeg tror ikke, at der findes mange steder i verden, hvor banker på tværs af lande har slået sig sammen på den måde, som Nor-

Nordeas finansielle stamtræ strækker sig helt tilbage til 1820. Vi skal dog frem til 1998, før selskabet bag banken, vi i dag kender som Nordea, blev grundlagt.

dea gjorde det dengang. Jo, så har du set eksempler på, at banker har opkøbt aktiviteter eller banker i andre lande, men den inkluderende facon, som Nordea blev skabt på, gør os helt unik som bank. Nordeas finansielle stamtræ strækker sig helt tilbage til 1820. Vi skal dog frem til 1998, før selskabet bag banken, vi i dag kender som Nordea, blev grundlagt. Det var nemlig her, at finske Merita Bank og svenske Nordbanken fusionerede. I 2000 kom danske Unibank til, og senere samme år kom norske Christiania Bank med som sidste gren i fusionen. Nordea var en realitet.

- Præmissen blev, at man på tværs af de fire nordiske banker skulle finde en balance, der tilgodeså det lokale, alt imens man udviklede på det fælles. Og det er jo sådan set den balance, vi har gået på lige siden, hvilket for mig at se er en af de bedste eksempler, vi har på, at vi i Norden er exceptionelt gode, når det gælder om at skabe et fælles værdisæt på tværs af landegrænser. For Nordea er jo ikke et resultat af, at én bank søsatte et projekt, og så blev det sådan, som den bank gerne ville have det.

Hvordan har I i praksis forenet jeres nordiske ideer og værdisæt på tværs af fire nordiske landes banker?

- Det er klart, at det ikke bare sker fra den ene dag til den anden. På det helt lavpraktiske plan var første skridt i den proces at få skabt et fælles navn og identitet, som var det, vores kunder skulle møde.

- Går man så om bag bankskranken, handlede det om at få nogle af de største fællesnævne til at stå frem. Altså finde de værdier og ideer, vi sammen kunne være fælles om. Deraf udspringer navnet Nordea også – Nordic Ideas. Det har vi så udviklet på lige siden gennem bl.a. de kultur-

Drive-in-bank i Helsingfors i 1968, en banktype, som aldrig slog an. Her er det fra en af Nordeas forløbere, Kansallis-Osake-Pankki.

programmer, vi har i dag, som går på tværs af landene. I dag er der stort set heller ikke nogen medarbejdere, som sidder i enheder, hvor deres tætte kolleger ikke i lige så høj grad befinder sig i de andre nordiske lande. De fleste ledere i Nordea har altså teams, der sidder på tværs af landene, og det bevirker helt naturligt, at der skabes nogle redskaber, nogle tilgange og komponenter, der i stigende grad er nordiske frem for lokale.

Én ting er at strømline et nordisk værdisæt på tværs af en række nordiske banker, men hvad med de nordiske bankkunder – hvilke forskelle og ligheder oplever I her?

- Det sjove er jo, at hvis du kigger på det grundlæggende, så minder bankkunder om hinanden, næsten lige meget hvem og hvor vi befinder os i verden. Alle bankkunder vil gerne føle sig trygge ved deres bank, og at den er nem og enkel, når de skal udføre deres daglige bankforretninger. Og de vil gerne lyttes til og tages hånd om, når det handler om de lidt mere rådgivningstunge opgaver, forklarer Torsten Hagen Jørgensen.

- Men selvfølgelig er der nogle forskellige banktraditioner, som hænger ved i de forskellige lande. Nogle bankkunder vil måske være mere vant til en type produkt frem for et andet. I nogle lande er det måske nogle andre typer af vilkår, man forhandler omkring, nogle steder er variable renter normen, mens det andre steder er den faste rente, man opererer ud fra. Men

- Noget af det, der har ramt os hårdest, har været sagerne omkring Panama og hvidvask.

det er mere form end indhold, og derfor er det heller ikke så svært – igen med vores nordiske evne til digital omstilling i mente – at strømline måden, vi arbejder med vores kunder på.

DEFINITIONEN AF RIGTIGT OG FORKERT

I 2008, da finanskrisen for alvor skyllede ind over Danmark, led mange banker et krak. Nordea var dog en af de få banker, som faktisk klarede sig hæderligt gennem krisen.

- En af de store fordele ved, at vi er fordelt ud på fire nordiske markeder, er, at de ikke altid bevæger sig fuldstændig identisk. Det gør, at vi er meget robuste, og det så man især under finanskrisen, hvor Nordea blev ramt i en langt mindre grad. Det betød samtidig, at vi i den periode virkelig kunne være der for vores erhvervs-kunder, og jeg ser tilbage på perioden som en af de helt store succeser i Nordeas korte liv. Også fordi vi fik bygget en meget stærk erhvervs-kundeposition op i de år.

Hvor har Nordea så modsat oplevet størst modgang?

- Noget af det, der har ramt os hårdest, har været sagerne omkring Panama og hvidvask (i 2016 afslørede de lækede Panama-papirer, at advokatfirmaet Mossack Fonseca ved hjælp af skuffeselskaber hjalp blandt andre flere Nordea-kunder med at skjule værdier i skattely. Og inden for de sidste par år har der været vedholdende anklager mod Nordea i forhold til hvidvaskning af penge, red.). Der har vi med rette modtaget kritik. I dag er vi et helt andet sted som bank.

I skriver på jeres egen hjemmeside, at nordiske virksomheder generelt holdes op mod en højere standard – hvordan mærker I selv til det?

- Hvis man kigger på lighed, hvis man ser på bæredygtighed, klima og korrupsion, så er der slet ingen tvivl om, at nordiske lande ligger et helt andet sted i forhold til resten af verden. Og det mener jeg også, at nordiske banker med rette gør. Men så er det klart, at når førnævnte sager dukker op, rykker det gevaldigt ved folks opfattelse af de nordiske banker og vores egen selvforståelse.

- I mange år betød det at opføre sig ordentligt, at man holdt sig inden for lovens rammer. Men det, som vi i stigende grad er blevet opmærksomme på, er, at det handler om selv at have en holdning til – ikke hvad vi kan ifølge loven – men hvad vi bør gøre rent etisk og moralsk. Det bruger vi i dag helt anderledes mange kræfter på at diskutere på alle niveauer i banken, startende med topledelsen. ■

SLÅR PÅ TROMME FOR NORDEN

16 danske kultur-, organisations- og erhvervspersonligheder er Foreningen NORDENs goodwill-ambassadører i jubilæumsåret. Her fortæller de, hvorfor de har valgt at sige ja til opfordringen.

RANE WILLERSLEV

Direktør, Nationalmuseet, professor i social antropologi og tidligere bl.a. direktør for Kulturhistorisk Museum i Oslo.

JEG HAR ALTID haft et meget stærkt tilhørsforhold til Norden. Jeg tilbragte mange af min barndoms ferier på min families ødegård i Sverige. Desuden blev min interesse for vildmarksliv og jægerkultur vakt ved, at jeg som ung tog på vandre- og kanoture i Lapland. Min far, som var født i 1914, var stærk fortaler for et nordisk samarbejde som alternativ til EU, og jeg har altid følt, at Norden udgør et samlet hele kulturhistorisk, men også som et moderne samfundsprojekt, der lægger vægt på social retfærdighed med øje for langsigtet samfundsudvikling, der tjener det enkelte menneskes lykke.

KASPER HOLTEN

Direktør, Det Kgl. Teater, tidligere operachef på Royal Opera House, Covent Garden i London.

DET NORDISKE har altid betydet noget helt særligt for mig. Jeg har selv haft nogle af mine allerstørste oplevelser som kunstner, når jeg har arbejdet i Sverige, Norge og Finland – og senest i 2018 i det fantastiske nye musikhus i Island. Ligesom det betød meget for mig at styrke det nordiske samarbejde i min tid som operachef i København. Når vi står sammen, tænker sammen og præsterer sammen i Norden, har vi noget helt unikt og meget stærkt at tilbyde verden – og så lytter verden også til os. Derfor er det en glæde og ære at være ambassadør for Foreningen NORDEN netop nu i forbindelse med foreningens jubilæum.

TINE SEGEL

Formand for Bibliotekarforbundet.

JEG ER MEGET STOLT af at være udpeget som NORDEN-ambassadør i anledning af jubilæet. Både som formand for en faglig organisation, fordi det nordiske arbejdsmarked er baseret på en samfundsstruktur, der bygger på dialog om aftaler – og ikke mindst stolt, fordi jeg er formand for bibliotekarer og kulturformidlere, for hvem det nordiske sprog, kultur og litteratur er et vigtigt område i dagligdagen. Hvert år i november nyder jeg at deltage i 'Skumringstimen', hvor der på bibliotekerne læses op af nordisk litteratur på tværs af de nordiske lande. Det vækker følelsen af at være en del af et større kulturelt fællesskab, og det er foreningen NORDEN med til at skabe.

BJARNE HASTRUP

Medstifter og adm. direktør for Ældre Sagen.

SOM EKSTERN lektor på Københavns Universitet står det klart for mig, at Norden er det rigeste område i Europa. De nordiske landes samfundsmodeller er *second to none*. Landene har udviklet velfærd i fællesskab, og det er det, Foreningen NORDEN kan dyrke og udvikle. I verden har Norden en stjernestatus for menneskerettigheder og folkelige bevægelser. Samlet har Norden med sine kun 27 millioner indbyggere dog så stor en økonomisk aktivitet, at landene tilsammen kunne blive det 20. medlem af G20 og dermed påvirke og influere verdens udvikling på velfærd, klima, ældre, børn, uddannelse og fred. Jeg sætter min lid til det vigtige arbejde, der udføres i Foreningen NORDEN.

JACOB HEDEBRINK

Adm. direktør i rettighedsselskabet Copydan Verdens TV.

HOS COPYDAN Verdens

TV ligger Norden og de nordiske lande os meget på sinde. Vi har gennem århundreder delt vores sprog, kultur og historie med hinanden, og gennem tv og film holder vi det ved lige. Derfor har vi i mange år arbejdet målrettet på at sikre udbredelsen af nordiske tv-kanaler hos de danske tv-seere. Gennem nabolandskanalerne lærer vi vores naboer nærmere at kende, og vi får mulighed for at gå på opdagelse i hinandens historier og blive klogere på hinanden. Vores nordiske fællesskab har altid haft stor betydning, og det bliver ikke mindre i fremtiden. Vi er alle små nationer i en globaliseret verden, hvor meget foregår på amerikansk. Vores sprog og særlige nordiske formidling, som bl.a. kommer til udtryk gennem drama og film, er under pres, og det er en udvikling, vi må forvente fortsætter. Derfor må vi i højere grad end hidtil stå sammen om alt det, vi har til fælles samfundsmæssigt og kulturelt.

FRITZ SCHUR*Ejer af og bestyrelsesformand for Fritz Schur Gruppen.*

FRA MIN TIDLIGSTE barndom rejste jeg med mine forældre i alle de nordiske lande. Gennem deres venner fik jeg selv en betydelig omgangskreds i alle landene – og den er vokset gennem årene. I og med at mine virksomheder driver forretning i alle landene, har jeg således både en erhvervsmæssig og en privat tilknytning til dem alle. For mig at se er det nordiske samarbejde enestående. Vi har så meget til fælles, vi har så gode muligheder for at gøre os internationalt gældende, når bare vi står sammen. Vi har udviklet vores samfund på samme måde og skabt høj levestandard og social sikring. Borgerne i alle de fem lande føler en intuitiv tilknytning til hinanden, og Foreningen NORDEN gør overalt en stor indsats for at opretholde og forstærke sammenholdet.

MIKKEL BOGH*Direktør for Statens Museum for Kunst.*

DE NORDISKE LANDE indtager en helt særlig plads for mig. Ikke bare i mit arbejde, men også personligt: Lange ferier i forældrenes og siden eget hus i Sverige, fjeldvandring i Norge, nære venskaber i de andre lande, for ikke at tale om min interesse for kunst, musik og litteratur fra hele det nordiske område gør Norden til et sted, hvor jeg føler mig hjemme ... på en nordisk måde. Norden er større end det nationale og dog noget andet end bare et internationalt rum. Med sit sprogfællesskab, de ensartede samfundsmødder og dybe historiske bånd udgør Norden et forunderligt stærkt fundament. Både for vores nationale tilhørsforhold og for vores verdensborgerskab.

KIM SIMONSEN*Forbundsformand for HK Danmark.*

HK DANMARK har i hele organisationens historie haft et tæt samarbejde med de øvrige HK-fagforeninger i Norden. Sammen med Island, Norge, Sverige og Finland mødes vi to gange årligt i Nordisk Samarbejds-komité og diskuterer aktuelle fagforeningsproblemer. Værtskabet går på tur fra år til år, og jeg synes, det er berigende at besøge de andre nordiske lande og høre om deres udfordringer og succeser.

MORTEN HESSELD AHL*Adm. direktør for Gyldendal.*

NORDEN er et sted, men det er også en sindsstemning og en erfaring. Årstiderne kryber ind under huden, og naturen giver os en følelse af hjemhørighed. Herfra vores verden går! Når de bedste nordiske forfattere skriver om Norden, skriver de som ingen andre i verden. Tænk H.C. Andersen. Tænk Kerstin Ekman. Sådan kan man kun skrive, når man er rundet af den natur, kultur og stemning, som er Norden. Man bliver sgu helt glad. Selv når det regner!

MADS BILLE*Kunstnerisk leder for Sangens Hus og Den Jyske Sangskole.*

SOM BARN rejste jeg med mine forældre på ture, og senere, som ung mand, blaffede jeg Norden tyndt. I Sangens Hus er vi optaget af sangen som et fællesnordisk sprog og den helt særlige rolle, sangen har i vores del af Europa. I forlængelse af ungdomsoprøret trådte betydningen af det nordiske i baggrunden, men i den nuværende politiske situation, præget af usikkerhed, fake news og et aggressivt politisk klima, er betydningen af de bånd, som binder os sammen i Norden, stærkere end i mange år. Jeg ønsker Foreningen NORDEN tillykke med den runde fødselsdag. Jeg er sikker på, at Foreningen NORDEN i de kommende år får en betydningsfuld rolle i udviklingen af et stærkt Norden i et samlet Europa.

MARIA RØRBYE RØNN*Generaldirektør for DR.*

MED EN SVENSK MOR og en dansk far har det fællesnordiske altid fyldt meget og betydet meget for mig. Ikke mindst som generaldirektør i DR. Vi har et nært og godt samarbejde med de øvrige nordiske public service-stationer, og vi kan lære enormt meget af hinanden. Sammen kan vi spille en aktiv rolle i, hvordan borgere på tværs af Norden ser på deres kultur og samfund. Trods succes for globale mediegiganter ønsker vi nordiske spillere fortsat at indtage en aktiv rolle. Som kronen på værket i disse bestræbelser lancerede vi i 2018 samarbejdet Nordic12. Målet er sammen med vores nordiske kolleger at lancere 12 dramaproduktioner i verdensklasse og stille dem til rådighed for vores brugere på tværs af Norden.

BRIAN MIKKELSEN*Adm. direktør for Dansk Erhverv.*

NORDEN HAR ALTID betydet meget for mig, både professionelt og privat. I mit professionelle virke som minister har samarbejdet med de andre nordiske lande været vigtigt. Både når det gælder Nordisk Ministerråd og gode relationer mellem de nordiske lande. Vi inspirerer hinanden og står sammen i internationale sammenhænge. Som direktør i Dansk Erhverv har jeg oplevet, at det samme gør sig gældende i det private erhvervsliv. Privat har jeg også altid sat meget pris på Norden. Den diversitet, der findes i vores natur og vores fantastiske byer med de mange historiske og kulturelle indslag, gør Norden til et fantastisk sted at leve og rejse i.

LIZETTE RISGAARD*Formand for FH.*

I EN GLOBALISERET VERDEN er det vigtigt, at vi har fokus på det internationale samarbejde på tværs af landegrænserne – også de nære. Flere og flere vender blikkene mod den nordiske arbejdsmarkedsmodel og vores velfærdssamfund. Foreningen NORDEN gør et vigtigt stykke arbejde med at fokusere på det nordiske fællesskab. I Norden deler vi mange af de samme værdier, og sammen har vi en stærk nordisk stemme i kampen for bedre arbejdsvilkår, ligestilling og økonomisk lighed.

EVA KJER HANSEN*Minister for nordisk samarbejde og minister for fiskeri og ligestilling (V).*

NORDEN ER FOR MIG et af de fundament, som det danske samfund står på. Som de fleste har jeg en grundlæggende positiv tilgang til det nordiske samarbejde. Netop derfor ønsker jeg, at vi sørger for, at samarbejdet stadig giver merværdi og skaber flere konkrete resultater. InfoNorden, som blev lanceret d. 1. januar 2019 efter mit forslag sidste år, vil sikre, at borgere, organisationer og virksomheder har et sted, hvor de kan få svar på deres spørgsmål om det nordiske samarbejde. Fremadrettet skal vi især have de unge mere engageret i det nordiske. Det opfordrer jeg Foreningen NORDEN til at sætte særlig fokus på under 100-årsjubelåret.

CLAUS JENSEN*Forbundsformand for Dansk Metal.*

VORES NORDISKE samarbejde er der god grund til at værne om. Det oplever jeg selv som formand for Nordic IN, som er organisationen for nordiske industriansatte. Selvom vi kommer fra forskellige lande, er der ofte langt mere, der samler os, end der adskiller os i Norden. Uanset om det gælder samarbejdet i fagbevægelsen eller blandt politikere, står vi derfor stærkere i Norden, når vi taler med en fælles stemme. Her gør Foreningen NORDEN ikke mindst en stor indsats for, at det kan lade sig gøre.

MICHEL STEEN-HANSEN*Direktør i Danmarks Biblioteksforening.*

I DET DAGLIGE har jeg det nordiske samarbejde inde på livet gennem biblioteksorganisationerne. Vi har den simple tilgang, at internationalt samarbejde kan skabe en bedre verden, og at vi kan styrke det i det nordiske samarbejde, fordi vi har et fælles udgangspunkt for, at demokrati er en livsform, der skal leves, og det kræver både ytringsfrihed og fri og lige adgang til information. Det er en af grundene til, at vi møder alle de andre nordiske lande for at diskutere, hvordan vi kan styrke samarbejdet mellem biblioteker til gavn for mennesker og samfund.

Foreningen NORDEN - meget mere end det bedste blad om Norden

Vi er 10.000 medlemmer i 100 afdelinger. Vi dyrker nordisk samarbejde på alle ledder og kanter – og vil gerne være endnu flere. Se værdien af medlemskab: foreningen-norden.dk/om/medlemsfordele/

